

O	B	J
E	C	T
I	V	E

KÜLTÜR BAKANLIĞI SİNEMA DESTEKLERİ

KÜLTİĞİN KAĞAN AKBULUT

İÇİNDEKİLER

BAŞLANGIÇ VE DESTEKLERİN TARİHİ

Türkiye'deki ilk sinema destekleri, sistematik sinema desteğinin doğuşu, yasal altyapı, ekonomik model önerileri, İsmail Güneş ve Erkan Mumcu'nun tanıklıklarıyla 2005 yılındaki yasanın hazırlanış süreci

VERİLER, DATALAR

2005-2015 yılları arasında destek alan filmler üzerinden destek bilançosu, rüsumlar, gişe bilgileri, festival başarıları

EKONOMİK YAPI: SERKAN ÇAKARER İLE RÖPORTAJ

Sinema desteklerinin ekonomik yapısı, yasal eksiklikler, rüsum kesintilerinin geri dönüşü, farklı ülkelerden destek modelleri, ekonomik anlaşmalar, SE-YAP

YAPIMCI PERSPEKTİFİ: YAMAÇ OKUR İLE RÖPORTAJ

Yaratıcı yapımcılık anlayışı, yapımcı-yönetmen üzerine kurulu destekler, destek modelleri, kuruluş dönemi tartışmaları, Ulusal Sinema Merkezi tartışmaları, Destekleme Kurulu'na dair tartışmalar, Kurul üyelerinin seçilmesi, ekonomik geri dönüşüm

FİMLERİN SEÇİLME SÜRECİ: AHMET GÜRATA İLE RÖPORTAJ

Destekleme Kurulu'nun yapısı, Kurul üyelerinin temsiliyeti, filmlerin seçilme süreci, oylama süreci,

PERSPEKTİFLER

Tayfun Pirselimioğlu, Melis Behlil, Nazif Tunç, Çağrı Kınıkoğlu, Kerem Sanatel, Serkan Çellik, Burçak Evren, Engin Ertan, Şenay Aydemir, Deniz Yavuz, Fırat Yücel

TÜRKİYE SINEMA KANUNU TASLAĞI

Türkiye Sinema Kanunu taslağı, Sinema Meslek Birlikleri Güç Birliği'nin önerileri

ÖNSÖZ

Türkiye sinema endüstrisi 90'lardan bu yana yeniden canlanma sürecine girdi. Gişe başarısı yapan filmlerin yanında uluslararası festivallere katılım sağlayan ve bu festivallerde ödül alan filmlerin de sayısı arttı. 2005 yılında yasalaşarak Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından dağıtılmaya başlanan sinema destekleri on yıllık süreç içerisinde Yeni Türkiye Sineması olarak adlandırdığımız sürecin en büyük finansal destekçisi konumuna geldi.

Bu araştırmada da bu on yıllık süreci ekonomik, politik ve sanatsal açıdan bir incelemesini gerçekleştirdim. Türkiye'deki sinema desteklerinin tarihine, destekleme metodlarına ve formuna, desteklerin ekonomik ve sanatsal yansımalarına ve geleceğin sinemasına neler devredeceğine baktım. Onuncu yıl değerlendirmesi yapmış oldum ve yakın zamanda çıkması beklenen Türkiye Sinema Kanununu inceledim.

Objective Araştırmacı Gazetecilik Bursu ile gerçekleştirdiğim bu araştırmanın ilk hali Kültür Servisi web sitesinde yazı dizisi halinde yayınlandı. Bu e-kitap da araştırmacılar ve ilgililer için bulgularımın ve röportajlarımın tam halini sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Araştırmamın gerçekleştirmesinde katkılarını sunan Platform24 Bağımsız Gazetecilik Platformundan Yasemin Çongar'a, editöryal desteği için Kültür Servisi'nden Aslı Uluşahin'e, yapımcı kişiliğinin yanında sinema desteklerinin şeffaflaşması üzerine çalışan ve araştırma sürecinde birçok açıdan yardımcı olan Yamaç Okur'a ve süreç boyunca desteklerini esirgemeyen ve en sonunda da e-kitabın tasarımını üstlenen Ozan Ünlükoç'a teşekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın yayınlanmış ilk haline şu linkten ulaşabilirsiniz.

<http://kulturservisi.com/p/birinci-bolum-turkiyede-sinema-desteginin-dogusu>

SANATI VE SİNEMAYI DESTEKLEMELİK

1. BÖLÜM: TÜRKİYE'DE SİNEMA DESTEĞİNİN DOĞUŞU

Türkiye'de sanat ve devlet arasındaki ilişkinin tarihi sorunlu ve tartışmalı bir tarih. Sanatı desteklemek Cumhuriyet'in kuruluşundan beri çeşitli biçimlerde tartışılmış ve farklı destekleme metodları oluşturulmuştur. Destekler Devlet Tiyatroları, Devlet Opera ve Bale Kurumları, Belediye Tiyatroları ve TRT üzerinden ağırlıklı olarak müzik ve sahne sanatlarına yönelik olmuştur. Bu destekler ulus devlet inşası ve milli kültür tartışmalarının da önemli bir unsuru olagelmıştır.

Sinema ise yıllarca destek verilecek bir alan olarak görülmedi. TRT'nin belli dönemlerde yönetmenlere proje ismarlayarak film çekirtmesi sinema sanatını destekleyen uzun erimli bir politikadan çok özellikle belirli temalarda (tarihsel hikayeler, edebiyat uyarlamaları gibi) prodüksiyon üretmeye dayalıydı. Sinema Türkiye'de ilk dönemlerinden itibaren özel sermaye ile geliştirilmiş bir sanat dalı oldu. Ancak 80'li yıllardan itibaren diğer tüm alanlarda olduğu gibi sanat ekonomisi de daha farklı tartışılmaya başlandı. Sinema filmi üretimi 80'li ve 90'lı yıllarda kriz içindeydi. Sinemaya destek tartışmaları da başlamış oldu.

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından verilen sinema destekleri hem Türkiye'de sinemanın gelişimi, hem de devlet ve sanat arasındaki gerilimli ilişki açısından önemli bir tartışma konusudur. Sinemanın kitleleri etkileyen bir sanat dalı olduğu gerçeğinden hareketle birçok ideolojik tartışmanın yansımaları sinema destekleri tartışmalarında bulabiliriz.

Bu yazı dizisinde Türkiye'deki sinema desteklerinin tarihine, destekleme metodlarına ve formuna, desteklerin ekonomik ve sanatsal yansımalarına ve geleceğin sinemasına neler devredeceğine bakacağım. 2005 yılından itibaren verilen sistematik destekler için ekonomik, yapısal ve politik açıdan onuncu yıl değerlendirmesi yapacağım ve yakın zamanda çıkması beklenen Türkiye Sinema Kanununu inceleyeceğim.

Yazı dizisinin bu ilk bölümünde sinema desteklerinin tarihine ve 2005 yılındaki yasanın oluşturulma sürecine bakıyorum.

İLK DESTEKLER: 1988-2000

1986 yılında çıkan 3257 sayılı “Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu” Türkiye sine- masını düzenlemek ve desteklemek adına çıkarılan ilk kanun maddesidir. Deniz Yavuz’un hazırladığı Türkiye Sinemasının 22 Yılı¹ kitabına göre “Kanunla sinema ve müzik alanındaki ürünlerin teşviği ve sanatçılara destek olunması amaçlanmıştır. Üç yıllık çalışma süreci ardından Kültür Bakanlığı’na bağlı olarak çalışmalarını yürütecek olan Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü yapılandırılmıştır. Önceki adı Sinema Dairesi Başkanlığı olan bu müdürlük ilk desteğini 1988 yılında verir.”² O dönem verilen destekler rüsumlar ve bandrol gelirleri üzerinden toplanıyordu, ancak rüsum gelirleri hem çok fazla toplanamıyor, hem de verginin çoğu Maliye’de kalıyordu. Dolayısıyla bu dönemin destekleri ironik bir şekilde dönemin yükselen müzik kasedi piyasasından elde edilen bandrol gelirlerine dayanıyordu.³

Şu anki gibi sistematik olmayan biçimde verilen destekler 80’li yıllardaki Türkiye sinemasının krizine çare arayışının bir parçasıydı. Her ne kadar şu anki yönetmen kuşağına ve sinema endüstrisine devrettiği katkı tartışmalı olsa da 90’lı yıllarda- ki önemli filmlerin üretilmesine olanak sağladı. Dönemin gişe geliri elde eden Ağır Roman, İstanbul Kanatlarımın Altında ve Hoşçakal Yarın filmleri bu destekler sayesinde çekildi. Bunun yanında Düş Gezginleri, Laleli’de Bir Azize, Melekler Evi, Kara Kentin Çocukları, İki Kadın gibi hem dönemin sineması açısından ses ge- tirmiş, hem de şu an bahsettiğimiz “Yeni Türkiye Sinemasının” ayak seslerini oluş- turan filmler bu fondan destek almıştır.

’88 yılında verilmeye başlanan destekler şu anki gibi sistematik değildi, bunun yanında hem endüstriden, hem de yasanın ve yönetmeliklerin eksikliklerin- den kaynaklı birçok sorunu barındırıyordu. Yönetmen İsmail Güneş o dönemin desteklerini şöyle açıklıyor:

T. C. Resmî Gazete

Kuruluş Tarihi : (7 Teşrinievvel 1336) — 7 Ekim 1920

Yönetim ve yazı işleri için Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğüne başvurulur	7 Şubat 1986 CUMA	Sayı : 19012
--	----------------------	--------------

YASAMA BÖLÜMÜ

KANUN

Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu

Kanun No. 3257

Kabul Tarihi : 23.1.1986

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı; kültürle yakın münasebeti ve yaygınlığı sebebiyle, kitle haberleşme vasıtalarının en mühimlerinden biri olan sinema, video ve müzik eserlerinin, eğitici, öğretici, kültür yayıcı ve aktarıcı, ülkemizi tanıtıcı fonksiyonlarına işlerlik kazandı- mak; yapım, denetim ve gösterim, programlama konuları ile teknoloji kullanımı yönünden geliştirilmesini sağlamak; Türk sinema ve müzik sanatı sahasında çalışanlara destek vermek; sinema ve müzik hayatına milli birlik, bütünlük ve devamlılığımız açısından düzen ve ölçü kazandırmaktır.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun bir sanayi ve sanat dalı olan Türk Sineması ve Türk müzik sanatı ürünlerinin teşvik edilmesi, eserlerin yapılması, denetlenmesi, dağıtılması, gösterilmesi ve icrası ve bu işlemlerden doğan telif ve gösterim ve icrası haklarının korunması esas ve usul- lerini kapsar.

Fon

MADDE 10. — Sinema sanayii ve müzik sanatının gelişmesine katkıda bulunmak, sinema ve müzik çalışanlarını desteklemek ve ülkenin tanıtılmasını sağlamak amacıyla Bakanlık emrinde "Sinema ve Müzik Sanatı Destekleme Fonu" kurulmuştur. Fon işlemlerinde 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu, 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 832 sayılı Sayıştay Kanunu hükümleri uygulanmaz.

Fon, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun denetimine tabidir.

I — Fon gelirleri;

- a) Kayıt ve tescil sırasında yerli eserlerden alınacak 10.000 lira, yabancı eserlerden alınacak 50.000 lira kayıt ve tescil ücreti,
- b) Her yerli film kopyasından alınacak 1.000 lira, her yabancı film kopyasından alınacak 5.000 lira,
- c) Yerli video kopyasından bandrol başına 200 lira, yabancı video kopyasından bandrol başına alınacak 500 lira,
- d) Her plak başına alınacak 50 lira, her ses kaseti başına alınacak 20 lira,
- e) Bağış ve yardımlar,
- f) Fonun faiz ve diğer gelirleri,
- g) Geçici 3 üncü madde uyarınca tahsil edilecek paralar.

Bu maddenin a, b, c ve d fıkralarındaki ücret ve miktarları beş katına kadar artırmaya veya eksiltmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.

Eğitim amacıyla yapılan eserlerden kayıt ve tescil ücreti alınmaz.

II — Fon giderleri;

- a) Bu Kanunun amacı doğrultusunda karşılıksız olarak yapılabilecek yardımlar ve bir Devlet Bankası aracılığı ile en çok 5 yıl vadeli olarak verilecek krediler,
- b) Muhtaç sinema ve müzik sanatçılarına yapılacak yardımlar,
- c) Türkiye'nin tarihi, kültürel ve tabii zenginliklerinin tanıtılmasına yönelik faaliyetler için yapılacak giderler.

Fonun kullanılması, gelirlerin tahsili, harcama yapılmasına ve kredi verilmesine ilişkin esas ve usuller yönetmelikte gösterilir.

“ O zaman ben bir tane destek aldım, fakat kullanamadım. Çünkü yeterli değildi. O destek üzerine bir şeyi koymayı gerektiriyordu, ben en azından öyle yapmak istedim. O dönemin destek alan filmlerinin hiçbiri sinemalarda gösterilmedi diyebilirim. Çünkü insanlar oradan aldıkları desteklerle geçimlerini de sağladılar. Yasa, destek film bütçesinin % 50'sini kapsıyor, gerisini sen bulmalısın diyordu. Ama insanlar genelde, çoğunluk demeyelim, bunun üzerinden geçimlerini bile sağlayarak televizyon filmi bile olmayacak hikayeler yaptılar. Ceplerinden para çıkmadığı için vizyona sokup para kazanmak gibi dertleri de olmadı. Bunu döndürelim ve sermaye olsun, diye dertleri olmadı.⁴ ”

Güneş'in vizyona dair söylediklerini verilerle de doğrulamak mümkün. Deniz Yavuz'un kitabına göre destek alan 79 filmde sadece 37'si vizyona girip bilet satışı gerçekleştirdi. 37 filmin toplam biletli izleyici sayısı ise 2 Milyon 847 Bin Liradır. Verilen destek miktarı ve vizyon geliri karşılaştırıldığında sorunlu bir model görüyoruz.⁵

Ancak İsmail Güneş filmlerin vizyon sorununu desteklerdeki sorunun yanı sıra sektördeki temel bir yapımcı-yönetmen ilişkisi sorununa, endüstrinin yaşadığı krize bağlıyor.

“Biraz da beceremediler, çünkü 1995'te Telif Hakları yasasında⁶ eser sahipliği meselesi değişince cahil yapımcılar 'Parayı biz veriyoruz ama eser sahibi onlar. Hadi buyurun yapın,' diyerek film yapımından çekildiler. Bunun psikolojisi budur. Bu nedenle filmlerin yapıları değişti, 12 Eylül'ün etkileri sürüyordu, televizyon sinemayı altüst etmişti. 95'te yasa da çıkınca dönemin Yeşilçam'dan gelen yapımcıları tamamen süreçten çekildiler. Bu destek bu sefer yönetmenleri yapımcı yaptı. Yönetmen filmi çekmek zorunda ama yapımcı gibi birikimi yok. '95 öncesi film yapan yapımcılar filmlerin bütün haklarına sahipti, dolayısıyla yeni açılan televizyon kanallarına filmlerini sattılar, gelir sağladılar. Ondan öncesinde video pazarında gelirleri vardı. Ama yönetmenler işsiz kaldı. Bakanlık destekleriyle birlikte yönetmenler de yapım şirketleri kurarak sürecin içinde dahil oldular.” Güneş vizyon başarısızlığını ise şu şekilde yorumluyor: “Dolayısıyla yapımcı, yönetmen, senarist sineması çıktı. Yapımcı baskısı da olmayınca, şu oyuncuyu oyna, şunu yap gibi, yönetmenler kendilerini özgür hissedince gerçek hikayelerimizi yapalım dediler. O gerçek hikayeler de seyirciyle örtüşmeyince seyirci salondan kaçtı veyahut da yabancı filmlere yöneldi.”

O dönemin destekleme modeli ise kamuya açık ve şeffaf değildi. Şu an olduğu gibi destekleme kurulunda kimlerin olduğu ve hangi filme, ne kadar bütçe verildiği açıklanmıyordu. Destekleme Kurulu ile destek alan sinemacılar aynı olabiliyordu ya da arkaik ilişkilerle destekler veriliyordu.

İsmail Güneş'in tanıklığına göre, “iki komisyon vardı, tam bilmiyorum ama üçer-beşer kişilerdi. Komisyondakiler kendileri de başvuruyordu. Bir komisyondaki kişinin filmi diğer komisyonda değerlendiriliyordu. Hatta birbirlerinin projelerini destekliyorlar diye bir dedikodu çıktı. Gerçekte ama yapılabilecek bir şey yoktu. Mesela Halit Refiğ hem komisyondaydı, diğer komisyonda da filmi değerlendiriliyordu. Şöyle bir cümle dediler: 'Kime verecektik? Sinemacı olan biziz.' Bildiğimiz anlamda yolsuzluk, kendi arkadaşını korumak gibi bir şey değildi. Onlar sinemanın akil insanlarıydı, iyi iş yapan insanlardı. Sistem de böyle bir şeye engel koymadığı için dedikodular dönmüştü. İrfan Tözüm, Halil Ergün, Halit Refiğ gibi isimler komisyondaydı, benim hatırladıklarım bunlar.”

Komisyona yapılan başvurular da şu anki gibi sistematik değil. Başvuru tarihleri belli değil, başvuru formatı belirsizdi. Bunun yanında şu anki sistemden bir diğer farkı da o yıllarda başvuru yapılırken proje dosyası⁷ yerine sadece senaryoyla başvuru yapılması. Güneş, proje dosyası sistemini Eurimages başvuruları sayesinde öğrendiklerini ve 2004 yılındaki yasa hazırlanırken komisyona sunduklarını belirtiyor.

Şu an emekli olan dönemin bir bürokratu o dönem destekleri için yurtdışındaki farklı modelleri incelediklerini, Türkiye'deki fonun gelişmesi için çalışmalar yaptıklarını, raporlama yaptıklarını, raporları Meslek Birlikleriyle paylaştıklarını belirtti. Ancak hem siyasi hafızamızın zayıflığı nedeniyle dönemin çalışmaları kümülatif bir şekilde 2004 yılındaki yasa tartışmalarına aktarılamadı, hem de arşivleme sorunları nedeniyle bugüne kamuya açık bir veri bırakmadı.

2004 YILINA GİDERKEN...

2004 yılı Kasım ayında çıkan 5224 sayılı “Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun” yukarıda bahsettiğim sistematik olmayan sinema destekleri sonrasında kurulan Türkiye’deki ilk sistematik sinema desteği olmuştur.⁸

2004 yılına gelirken birçok tartışma yaşandı, çalıştaylar, forumlar, toplantılar düzenlendi. Bu dönem sinema desteklerinin sistematikleştirilmesi konusunda arayış yıllarıydı. Kültür Bakanlığı bürokratlarının yönlendirmesiyle sektörle birlikte toplantılar yapılmaya başlandı.⁹ Adalet ve Kalkınma Partisi hükümeti süreci ve tartışmaları devam ettirdi.¹⁰ Ancak Erkan Mumcu süreci hızlandıran ve sonuçlandıran baş aktör oldu.¹¹ Yazı dizisi dolayısıyla görüştüğüm birçok kişi Mumcu’nun bu konudaki kişisel çabaları konusunda hemfikir.

İsmail Güneş 2004 yılı yasasının oluş sürecini 80’lerdeki öğrencilik yıllarından itibaren başlatıyor:

“Sinemaya başladığım yılların hemen akabinde, ben Edebiyat Fakültesi’nde okuyordum, Erkan Mumcu Hukuk Fakültesi’nde okuyordu. Sinema kulübünden tanıştık, ‘81 yılı olması lazım. O zamanlar asistanlık yapıyordum, film çekmemiz gerekiyordu ama sermaye ortada yoktu, olan sermaye de bize yönlenecekti. Dolayısıyla kafamda destek şöyle olmalı, böyle olmalı diye bir düşünce vardı, Erkan Bey’le de paylaşırdım. Bana da bir iki filmde asistanlık yaptı. Dolayısıyla film çekmenin ne kadar zor olduğunu gördüğü için, politikaya atıldığında, Kültür ve Turizm Bakanı olduğunda bu alanı düzenlemek gerektiğini biliyordu. Eline de tek partili bir iktidarın imkanları geçince 2002’den itibaren yasa çalışmasına başladı. Yaklaşık 50 tane toplantı yapılmıştır. Ben The Marmara’da 100 kişilik toplantı hatırlıyorum, Bakan’ın başkanlık yaptığı. AK Parti hükümeti başa geçtikten beş altı ay sonra, 14 Kasım sonrasında sinemanın kuruluş yıldönümü kutlamalarından sonraydı. 15-20 günde bir, ayda bir toplantı olurdu. Erkan Mumcu da yirmiye yakınına başkanlık yaptı, diğerlerine müsteşarlar, yardımcılar, genel müdürler katılırdı. Herkes kendince sinemanın sorunlarını anlatırdı, arama konferansları düzenlenirdi. Sektör ilk başta uyum sağlayamadı, bir cümleyle sinemanın sorunlarına cevap verilemedi. Saçma cevaplar veren de oldu, sistemi bilip güzel cevaplar veren de. Arama konferansları gelişti. Son altı ayda ben, Reis Çelik, Aydın Sayman, Ahmet Haluk Ünal ve bir kişi daha kaldık. Bakanla kavga ettik, birbirimize bağırarak çağırdık. En nihayetinde şu noktaya geldik, biz bunu çıkaralım, sonra değiştiririz gerekirse. Çünkü eski yasa münasebetiyle verilen destek durunca sektörde durgunluk oldu, az film çekildi.”

2000-2004 arası sinema desteklerine dair Deniz Yavuz şunları belirtiyor, “2000 yılında Türkiye’de patlak veren ekonomik kriz sebebiyle, oluşturulan birtakım destek fonlarının tasfiyesine gidildi. Bu sebeple 2004 yılının Kasım ayında kanunlaşan yeni destek sistemine dek sinema projelerine dört yıl boyunca destek sağlanamadı. “ Fonların tasfiyesi nedeniyle 2001, 2002 ve 2004 yılları arasında Kültür Bakanlığı sinema desteklerinden yararlanan bir film olmadı, ancak “Bakanlık kendi kaynakları aracılığıyla 2003 yılında 23 farklı sinema projesini toplam 595.000 TL ile destekledi.”¹²

2003 yılında kurulan 59’uncu Hükümet AKP tarafından tek partiyle kurulmuş ve bir ay sonra Kültür Bakanlığı ve Turizm Bakanlığı birleştirilerek Kültür ve Turizm Bakanlığı oluşturulmuştur. Turizm Bakanı olarak görev yapan Erkan Mumcu da Kültür ve Turizm Bakanı olarak göreve getirilmiştir. Bülent Ecevit Başbakanlığındaki 57’inci Hükümette Turizm Bakanı, Abdullah Gül’ün Başbakanlık yaptığı 58’inci Hükümet döneminde de Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan Erkan Mumcu sinema dünyasının da tanıdığı biriydi. 80’li yıllarda Yönetmen Yardımcısı olarak setlerde çalışmış olan Erkan Mumcu sinema dünyasının sorunlarını içeriden bilen bir kişiydi.

AKP hükümeti kriz sonrası yüksek bir oy oranıyla iktidara gelmiş, özellikle ekonomi çevrelerinde heyecan yaratmıştı. Ancak kültür ve sanat dünyası AKP’ye, kadrolarının Fazilet Partisi’nden gelmesi ve “muhafazakar demokrat” bir siyasi çizgi izleyeceğini belirtmesi nedeniyle tereddütte yaklaşmıştı. Radikal gazetesi Abdullah Gül Başbakanlığındaki 58’inci Hükümetin Kültür Bakanı Hüseyin Çelik’e sorular yöneltilmiş¹³, Çelik de “AKP hükümeti, başında bulunduğum Bakanlık, şu veya bu ideolojiyi halka telkin ve dikte etme enstrümanı olarak kullanma niyetinde asla değildir. Biz, demokrasinin çoğulcu tarafına inanan insanlarız. Herkesin damak tadına göre menü hazırlamak ama tercihi insanlara bırakmak asli görevimiz olacaktır.”¹⁴ açıklamasını yaparak rahatlatıcı bir tavır sergilemişti. Ancak sanat dünyasının AKP’ye bakışı tek bir açıklamayla değişmedi. Yaşanan tedirginliğe dair Erkan Mumcu kültür sanat dünyasının tümünün katılacağı arama konferansları düzenlemeye başladığını belirtti: “AK Parti hükümeti yeni gelmişti ve kültür sanat çevrelerinde korku ve endişe vardı. Bugün herkes birçok şeye alışmış görünüyor ama o zaman kaygı ve endişe vardı. Ne yapalım, nasıl yapalım diyerek çalıştaylar zinciri, arama konferansları düzenledik. Ve tam bir mutabakatla geldiğimiz için yasadaki etkilenecek olanlarla uygulayacak tarafların tamamını bir araya getirerek çıkardık. O yasa muhalefetin de oylarıyla çıkmıştır. Belki de AK Parti iktidarının muhalefetsiz geçirdiği tek yasadır.”¹⁵

Sinema yasasına dair tartışmalar uzun süredir sinema dünyasının gündemindedi. Erkan Mumcu ile toplantılar hızlandı. İsmail Güneş’in belirttiğine göre 50’ye yakın toplantı, konferans, çalıştay düzenlendi. Bunların yirmisine Erkan Mumcu bizzat başkanlık etti, yönetmenler, yapımcılar, sinema dünyasının diğer aktörleri toplantılara katıldı. En büyük toplantılardan biri de 2003 yılı Ekim ayındaki Antalya Altın Portakal Film Festivali bünyesinde gerçekleştirilen “4’üncü Sinema Kurultayı” olmuştur. Bu kurultay sonrasında kapsamlı bir komisyon raporu hazırlanarak hükümete sunulmuştur.¹⁶

YASANIN VE FONUN BIÇIMI

Peki, bu destek mekanizması nasıl oluşturuldu? Model ve formülasyon nasıl gerçekleştirildi? Kaynak nereden bulunacaktı ve nasıl dağıtılacaktı?

Yasanın ve oluşturulacak fonun biçimi önemli tartışma konularından biriydi. Dönemin önemli gündem maddelerinden biri ise bağımsız bir sinema merkezi öngören “Türkiye Sinema Kurumu” ydu.

İsmail Güneş dönemin tartışmalarını şu şekilde özetliyor:

“Türkiye Sinema Kurumu olsun mu, olmasın mı önemli unsurlardan biriydi. Paranın nasıl dağıtılacağı, teminat mektubu sorunu tartışılıyordu. Bunlar bizim sektör açısından zor işlerdi. Devlet ne kadarını versin, nasıl şartlar olsun? Benim toplantıyı terk edesim bile oldu zaman zaman. En nihayetinde Bakan (Erkan Mumcu) yasayı kendi başına kaleme aldı. Türkiye Sinema Kurumu’nu niye kurmadık diye sorunca, iki sorun vardı, ilki bir kurum kurulduğunda, sektör diyor ki biz idare edelim, o da dedi ki, siz idare ederseniz parasını siz bulursunuz, parasını devlet verecekse biz idare edelim. Yani parayı verenlerin devletin sisteminin içinde olması gerekiyor. Sektör böyle olsun istemedi. Yıllar sonra Bakanlık’tan ve siyasetten ayrılınca söylediği bir şey var bana, ‘Ben fark ettim ki bu toplantılar içerisinde eğer bir sinema kurumu kurup idaresini sektöre versek, sektör birbirini katleder.’ Fikir bazında bile insanlar birbirine hakaretimiz şeyler söylüyordu ki para söz konusu olduğunda nasıl dağıtılacağıyla ilgili handikaplar vardı.”

Güneş, bu konuda Mumcu’yla aynı fikirde olduğunu belirtiyor. “Ben de toplantılardan sonra sektörün bunu idare edemeyeceğini düşünenlerdenim. Paylaşmamıştık öncesinde ama bana göre de parayı devlet verirse devlet idare etmez zorunda. Diyelim ki uydurdular kılıfına ve parayı sektöre verdiler, o işin adil olmayacağını gözlemledim. Destekleme Kurulu üyeliğimde de bunu gördüm. Şu anda parayı aslında sektör dağıtıyor. Ben de kurul üyeliğimde tuhaf şeyler döndüğünü gözlemledim. İyi ki bu haliyle çıkmış. İyi demiyorum yasaya ama o kavgaların içinde biraz daha gecikmiş olsaydık herhangi bir yasa çıkmayabilirdi. Çünkü sonraki gelenler yasaya pek sahip çıkmadılar.”

Erkan Mumcu ise 5227 no’lu yasanın Türkiye’deki destek mekanizmaları açısından yeni bir model olduğunu vurguluyor, “(Daha önceki destek modeliyle karşılaştırsak) 2004 sonrası başka bir süreçtir, yeni bir hukuk tanımlanmıştır, yeni bir yönetsel teknoloji kurulmuştur. Hem finansmanın sürekli sağlanması, hem kullanılması, hem geri dönüşler üzerinden yeni bir tasarıdır. Bizim teşvik sistemlerinde örneğine rastlamadığımız bir uygulamadır. Tamamen yenidir.”

Mumcu, sadece sinema destekleri değil genel olarak sanat alanında özgün finansman kaynakları ve modellerin oluşturulması için çalıştığını söyleyerek devam ediyor: “Ben üç şeyi kendime dert edinmişim. Bir tanesi Türkiye’nin geçmişten kalan kültür varlıklarının terk edilmişliği, yıkılmaya bırakılmışlığı. İkincisi özellikle müzik alanında ve edebiyat alanında yaratıcıların hak ve hukuklarını koruyacak mevzuatın, koruyucu bir mekanizmanın olmayışı, hatta kaba bir deyişle sağlık sigortalılarının bile olamayışları.”

Üçüncüsü de sinema sektöründeki insanların canlarını dişlerine takarak film üretmeye çalışırken devlet duyarsızlığına maruz kalmaları. Bizzat da gözlemlediğim bir şey. Öğrencilik yıllarımda ve sonraki birkaç yıl yardımcı yönetmen olarak çalıştım. Oradan zaten sahadan gözlemlere sahiptim. Çok iyi biliyordum ki birçok genç sinemacı yıllarca hayallerini kurduğu projeleri gerçekleştirecek kaynaklardan yoksun. Tabi o zamanlar film teknolojileri pahalıydı. Video teknolojilerinin gelişmesiyle gün geçtikçe daha ekonomik, karşılanabilir maliyetler düzeyine geriledi. Bütün bu gözlemler üzerine ne yapmak gerektiğine dair kafa yoruyordum. Daha önceki Turizm Bakanlığı sırasında Kültür Bakanlığı’ndaki arkadaşların ve koalisyon partilerinin duyarsızlığı yüzünden bir şey yapamıyordum. Ama 2004 yılında tek başına iktidara gelince ve Kültür Bakanlığı’nın sorumluluğu bana verilince fırsat doğdu. Maliye Bakanlığı’yla uzun mücadeleler verdik, çünkü Maliye 2001 krizi sonrası IMF anlaşmalarını, mali kriz politikalarını çok sıkı uygulama peşindeydi. KDV ya da bazı vergi muafiyetleri gibi diğer sektörlere sağlanan teşvik edici istisnaların hiçbirini sinemaya sağlamak istemiyorlardı.”

Yasanın ve bütçenin formülasyonu hakkında Mumcu: “O paketin Türkiye’nin idari mevzuatında hiç örneği olmayan bir uygulama getirdiği görülecektir. Bütçeden kaynak verilmeyen ve verilmek konusunda cimri davranılan alanlarda, alanına mahsus yeni kaynaklar yaratılması amaçlanmıştır. En çarpıcı iki örneği kültür varlıklarının korunması amacıyla emlak vergilerine küçük bir ekleme yapılarak, genel bütçeye aktarmaksızın, emlak vergilerini toplayan belediyeler marifetiyle il özel idarelerin bütçelerinde toplanıp sadece kültür varlıklarının korunması amacıyla dönük projelerde kullanılmak üzere bir kanunun getirilmiş olmasıdır. Kültür ve tabiat varlıklarını koruma kanunu, telif hakları kanunu ve sinema kanunu... Bunların hepsi bir pakettir. Hepsi de aynı mentalitenin ürünüdür. Radikal olan kısım, kültür varlıkları üzerine asıl baskıyı yaratan şeyin kentsel rant olduğu gerçeğinden yola çıkarak kültür varlıklarının bundan yararlanmasını sağlayan, buna ortak eden bir imar mevzuatını koyduk, yasalaştı da. Ama belediyelerin hiçbiri bunu uygulamadı. Şimdi Çevre Bakanlığı’nın bu konuyu yeniden gündemlediğini işitiyorum ama lehtarları kültür varlıkları olacak şekilde değil de, belediyeler ve kamu olacak şekilde düzenleme yapıyorlar.

Sinemada da belediyeler tarafından rüsum harcı adı altında kesintiler yapıyordu. Ya bu vergileri kaldırmak gerekiyordu, ya da genel bütçeye kaydırmadan özel bir kaynakta toplamak gerekiyordu. Biz de Maliye Bakanlığı’na, zaten para vermiyorsunuz, bari bu parayı almayın ve tekrar sinemaya döndürelim dedik. Tabi mücadele ettik ve kabul etmek zorunda kaldılar. Maliye devlete giren bir paranın kendi kontrolleri dışına çıkmasını hiç sevmez. Neticede muvaffak olduk.”

Mumcu, rüsumlardan toplanan gelirin sinemaya aktarılmasına dair modelin oluşma şeklini şu sözlerle açıklıyor:

“Para bulmak zorundaydım. Maliye genel bütçeden kaynak vermeyecekti, belliydi. Harç bitti, yapı paydos diyebilirdim. Ama alana özel kaynak yaratma düşüncesiyle yola çıkınca bunları buldum. Birinci tekil şahıs düşüncesi kuruyorum çünkü kişisel olarak benim üzerine gittiğim bir şey. Ama sektör bu fikri hemen benimsedi. Destek verdi, arkamızda durdu ve sonuçta başardık. O yasanın içerisinde kültür girişimlerine sponsorluk ve teşvik yasası da vardır. Fakat benden sonra ne hikmetse o yasanın yönetmelikleri bir türlü tamamlanamadı ve o teşvikler bir Allah’ın kuluna kullandırmadılar. Halbuki yasa kültür girişimlerini teşvik ediyor. Ama Maliye Bakanlığı’yla ortak bir protokole bağlayamadılar. Bence geçiremediler de değil. Bürokrasi, siyaset tarafında da, sektör tarafında da duyarlılık olmadığını gösterir bu. Biz yasaya koyduk, böyle bir imkan var. Yasanın çıkma süreci de böyleydi. Siz ne kadar ileri adım atarsanız atın yönettiğiniz toplumsal alan sizinle aynı bilişsel düzeyde değilse olmuyor. Dört tekerin birinin hızlı gitmesiyle araç daha hızlı gitmiyor, yalpalıyor. Durum maalesef budur.”

Bütün bu tartışmalar ışığında sektörün çekinceleri olsa da bir model oluşturuldu. Mevcut destek modeline göre sinema biletleri üzerinden kesilen rüsum vergileri bir kaynakta toplanıyor ve Sinema Meslek Birliklerinin gönderdiği birer temsilciden ve Bakanlık tarafından görevlendirilen üç temsilciden oluşan bir kurul tarafından nasıl dağıtılacağı belirleniyor. Bu konuyu yazı dizimin ileriki bölümlerinde ayrıntılarıyla inceleyeceğim.

SIYASİ KONJONKTÜR:

İLK DESTEKLER

Görüşmecilerimin çoğu çıkan yasanın AKP hükümetinin politikalarından bağımsız olarak Erkan Mumcu'nun çabalarıyla gerçekleştirildiğini belirtti. Ancak Yamaç Okur AKP'nin 2002 yılındaki demokratikleşme ve büyüme politikalarına vurgu yaptı. Sinema destekleri Türkiye'nin büyüme politikalarının önemli uzantılarından biriydi.

Yasanın ve desteklerin siyaset ve sanat bağımsızlığı arasındaki ilişki modeli hakkında Mumcu şunları söylüyor:

“Ben sanat kurumlarının devletten siyasetten bağımsızlaşması gerektiğini düşünüyorum. Ancak bu tam bağımsızlık gerçekte iktisadi ilişkilerin de koparılmasından geçer. Bir taraftan teşvik, himaye, korunma isterken bir yandan da bağımsızlık isteyemezsiniz. Ekonomik olarak da bağımlı olmaktan kurtulacaksınız. Ekonomik bağımsızlığın sağlanmadığı, korunmaya, özel bir iklimlendirmeye ihtiyaç duyulan alanlarda da devletin, siyasetin etkisini en aza indirecek mekanizmaları düşünmek gerekiyor. Bunun için de devletteki bağlı ya da ilgili kuruluşların dışında özellikle iktisadi alanında düzenleyici denetleyici kurumlar SPK, BDDK gibi bir tür düzenleyici, denetleyici örgütlerdeki bağımsızlığa sahip, yönetimine sektörlerin katılabileceği, ama kolektif bir kaynağın yaratılıp adil bir biçimde de yeniden döndürüleceği bir mekanizma tasarlıyordum, arıyordum. Bu arayışın beni götürdüğü bağımsız sanat kurumudur. Şimdi konuşulduğu, yapılmaya çalışıldığı gibi değil. Daha kültür alanından insanlarla oluşturulmuş bir şey. Ama mümkün olmadı, anlaşılmadı. Bordrolu sanatçılar, TRT, Kültür Bakanlığı, Devlet Tiyatroları gibi kurumlarda çalışanların kaygıları, devlet şemsiyesinin altından çıkacakları korkuları olumsuz atmosfer oluşturdu. Korku ve kaygıyla oluşturamazsınız. Onlar için çok iyi olacağından emin olsam da, genel olarak Türkiye'deki kültür yaşamı için değerli olacağından emin olsam da yapamadık. Sinema çevreleri daha rekabetçi bir arka plana sahip oldukları için yeni fikre daha çabuk intikal ettiler. Devletle birlikte çalışan sektör içinden seçilmiş bir kurul ve kurul gözetiminde ve iradesinde dağıtım sağlama gibi bir model tasarladık.”

2005 yılında açıklanan ilk desteklerle bugüne kadar gelen süreç başlamış oldu. “Yeşilçam sokakları” hareketlendi.¹⁷ İlk yıllardaki destek mekanizması gerek sektörün eksikliklerinden, gerekse Bakanlığın sektörü bilmemesinden ötürü sorunlu oldu. Bu dönem destekleri nedeniyle bazı yönetmen ve yapımcılar bürokratik nedenlerle zor durumda kaldı. Desteğe hak kazananlardan yönetmenlerden çoğu destek parasını almamayı tercih etti. Alanlardan Handan İpekçi de (ve başka yönetmenler de) bürokratik nedenlerle sorun yaşadı.¹⁸ Ancak yasadaki ve yönetmeliklerdeki açıklar buldukça düzeltmeler yapıldı. O dönem kısa filmine destek alan Umut Aral kendisinin yaşadığı arızı durumu şu şekilde açıklıyor: “Başlatılan sinema destek projesinin ilk ayağında proje dosyamı gönderdim. İnternet sitesindeki ilk açıklamalarında amatör çalışmalara yönelik bir yardım söz konusu değildi. Daha sonra ortaya çıktı ki amatör projelere de destek var. Kısa metraj için mi değil mi, o da belli değil, ortada muğlak bir durum var. Bana, siz yine de gönderin projenizi, dediler. O başvurudan da sadece benim filmime yardım çıkmış.”

İlk yıllardaki sorunlara rağmen Bakanlık destekleri Türkiye sinemasının önünü açtı ve bugüne gelen tartışmalar da başlamış oldu. Yazı dizimin diğer bölümlerinde desteklerin veri analizine, ekonomik yapısına, yapımcılarla ilişkisine, filmlerin seçilme süreçlerine, siyasi gelişmeler gibi desteklerin farklı alanlarına bakacağım.

20/7/2004	
Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun	
Kanun No. 5224	Kabul Tarihi : 14.7.2004
BİRİNCİ BÖLÜM Amaç, Kapsam ve Tanımlar	
Amaç MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, bireyin ve toplumun sinema sanatı ürünlerinden verimli bir biçimde yararlanabilmesi ve sinema sanatının sunduğu olanaklardan yararlanarak çağdaş ve etkin bir kültürel iletişim ortamının yaratılması için sinema sektörünün eğitim, yatırım, girişim, yapım, dağıtım ve gösterim alanlarında geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ile kayıt ve tescile de esas olacak şekilde sinema filmlerinin değerlendirilmesi ve sınıflandırılması ve bu alanda yerli ve yabancı yatırım ve girişimlerin desteklenmesini sağlamaktır.	
Kapsam MADDE 2. — Bu Kanun sinema sektörünün güçlendirilmesi, desteklenmesi, kayıt ve tescile de esas olacak şekilde sinema filmlerinin değerlendirilmesi ve sınıflandırılması ile Bakanlığın görev, yetki ve sorumluluğuna ilişkin hükümleri kapsar.	
Tanımlar MADDE 3. — Bu Kanunun uygulanmasında; a) Bakanlık: Kültür ve Turizm Bakanlığı, b) Sinema filmi: Sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen belgesel, kurgu, animasyon ve benzeri türlerde; konusu veya konuları, uzan veya kısa metrajlı, tespit edildiği materyale bakılmaksızın elektronik, mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbirleriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisinden ibaret filmi, c) Kurgu film: Yaratıcı bir fikre dayalı olarak, sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile meydana getirilen konulu filmler, d) Belgesel film: Bilimsel, güncel, tarihi, doğal ve benzeri olgu veya düşüncenin sinema sanatına özgü dil ve yöntemler ile araştırıldığı, anlatıldığı ve kurgulandığı filmleri, e) Animasyon film: Ağırlıklı olarak bilgisayarlı teknik kullanılarak, sinema sanatına özgü dil ve diğer teknik ve yöntemlerle meydana getirilen filmleri, f) Değerlendirme ve sınıflandırma: Ülke içinde üretilen veya ithal edilen sinema filmlerinin ticari dolayısıyla gösterime sunulmadan önce, gösterim ve iletim biçimleri dikkate alınarak kayıt ve tescile de esas olacak şekilde kamu düzeni, genel ahlak ile çocukların ve gençlerin ruh sağlığının korunması, insan onuruna uygunluk ve Anayasada öngörülen diğer ilkelere doğrultusunda denetlenmesi, değerlendirilmesi ve sınıflandırılması, g) Destekleme: Sinema sektöründe yapım, senaryo yazımı, arşiv, belgeleme, teknik alt yapı, eğitim, araştırma, geliştirme, tanıtım, dağıtım, pazarlama, gösterim alanlarına ilişkin projelerin değerlendirilerek uygun görülenlerin desteklenmesini, h) Meslek birlikleri: 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununa kapsamında kurulan tüzel kişiliği haiz kuruluşları, ı) Sektörel sivil toplum kuruluşları: Sinema sektöründe faaliyet gösteren dernek, vakıf, birlik ve sendika gibi kuruluşları, ifade eder.	

DİPNOT:

¹Deniz Yavuz, Türkiye Sinemasının 22 Yılı: 1990-2011 Sayısal Verilerle 22 Yıllık Döneme Bakış, Antrakt Sinema Kitaplığı,2012

²a.g.y., syf:100

³İsmi vermek istemeyen emekli bir bürokratla kişisel görüşme.

⁴Kişisel görüşme

⁵a.g.y., sfy: 102-103

⁶1995 yılından önce yapımcılar filmin tüm haklarına sahipti, ancak 1995 yılında gelen Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile AB Gümrük Birliği mevzuatlarına uyum sağlanarak sinema filmlerinin eser sahipliği yönetmen, senarist, diyalog yazarı ve özgün müzik bestecilerine geçti.

⁷Şu an dünyada da çoğu yerde uygulanan, içinde senaryo, finans planı, bütçe, yönetmen görüşü gibi filme dair birçok taslağın yer aldığı ayrıntılı dosya

⁸http://www.zaman.com.tr/gundem_sinemaya-tesvik-yasasi-kabul-edildi_67338.html ve http://www.zaman.com.tr/gundem_onaylanan-7-yasa-resmi-gazetede-yururluge-girdi_72054.html

⁹http://www.radikal.com.tr/radikal2/turkiyenin_sinema_merkezi-868090

¹⁰<http://arsiv.zaman.com.tr//2002/12/25/kultur/h10.htm>
<http://arsiv.zaman.com.tr//2002/12/29/kultur/h7.htm>

¹¹http://www.radikal.com.tr/kultur/film_uretimine_devlet_dopingi-736967

¹²a.g.y., syf: 100

¹³<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=57121>

¹⁴<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=59250>

¹⁵Kişisel görüşme

¹⁶Türkiye Sinema Kurumu Komisyonu, 4. Türkiye Sinema Kurultayı; Bildiriler-Raporlar kitabı, Antalya, 2003

¹⁷http://www.radikal.com.tr/kultur/film_uretimine_devlet_dopingi-736967

SİNEMA DESTEKLERİNİN BİLANÇOSU

2. BÖLÜM: VERİLER, DATALAR

Yazı dizisinin ikinci bölümünde sinema desteklerinin verilerine¹ bakıyorum. 2005-2015 yılları arasında uzun metraj filmler üzerinden kaç film, ne kadar destek almış, filmlerin box office bilgileri ve katıldıkları festivaller gibi sayısal verilere odaklanacağım. Bu veriler üzerinden de sinemacıların yorumlarına eğileceğim.

Öncelikle hangi bölümde kaç filme destek verildiğine bakalım. Yıllara göre verilen destek miktarına baktığımızda en çok uzun metraj film yapımı desteği, sonrasında da ilk uzun metraj filmini çekecek yönetmen desteği yer alıyor.

YILLARA GÖRE DESTEKLENEN FİLM SAYILARI				
YIL	UZUN METRAJ	İLK FİLM UZUN METRAJ	YAPIM SONRASI	DESTEKLENEN TOPLAM FİLM SAYISI
2005	26	4	1	31
2006	22	11	1	34
2007	24	11	6	41
2008	16	14	2	32
2009	16	13	5	34
2010	15	17	7	39
2011	23	23	12	58
2012	25	12	5	42
2013	15	7	0	22
2014	39	15	0	54

İkinci olarak desteklerle ve desteklenen filmlerle ilgili çeşitli oranlara bakalım.

Destek alıp 100 bin barajını geçen filmler listesine geçiyoruz. Bu listeye göre 24 film vizyonda önemli bir başarı elde etmiş durumda. Ancak desteklenen toplam film sayısına baktığımızda 100 bin barajını geçen film sayısının düşük kalması sine- ma destekleriyle ilgili tartışmaların en önemli kaynaklarından birini oluşturuyor.² Özellikle ana akım medyadaki bazı haberlerde de gişe başarısı kazanan popüler filmlerin vergilerinin bağımsız filmlere aktarılmasına işaret ediliyor.³

KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI SİNEMA DESTEKLERİ İLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ İSTATİSTİKLER (2005-2014)*

		YÜZDE
Bakanlık'tan Yapım Desteği Alan Toplam Uzun Metraj Film Sayısı:	384	
Yapım Desteği Kategorisi	221	58%
İlk Film Kategorisi	124	32%
Yapım Sonrası Kategorisi	39	10%
İlk Filmini Bakanlık Desteğiyle Çeken Yönetmen Sayısı:	176	46%
İkinci Filmini Bakanlık Desteğiyle Çeken Yönetmen Sayısı:	47	12%
Desteği Almayıp Tekrar Başvuru ile Destek Alan Film Sayısı:	26	7%
Desteği Almayan/Çekilemeyen Film Sayısı:	74	19%
Çekim/Post-Prodüksiyon Aşamasındaki Film Sayısı:	27	7%
Proje Geliştirme Aşamasındaki Film Sayısı:	61	16%
Vizyona Giremeyen Film Sayısı:	12	3%
Vizyon Bekleyen Film Sayısı:	13	3%
Vizyona Giren Film Sayısı:	171	45%
Eurimages Desteği Alanlar:	19	5%
Yurtdışı Ortaklığı Olanlar:	42	11%
Önemli Festival Başarısı Olan Film Sayısı:	65	17%
100 bin kişi üstü Seyirci Sayısı Yapan Film Sayısı:	24	6%
Toplam Seyirci Sayısı:	14.729.852	
Toplam Hasılatı:	117.799.398 TL	
Uzun Metraj Filmlere Verilen Yapım Desteği Toplamı:	99.705.466 TL	

2010 Yılı Sonuna Kadar Destek Alan Projelerle İlgili İstatistik**

		YÜZDE
Yapım Desteği Alan Film Sayısı:	208	
Vizyona Girenlerin Sayısı:	118	57%
Çekilemeyen/Desteği Kullanmayan Film Sayısı:	77	37%
Vizyona Giremeyen Film Sayısı:	12	6%
Post-Prodüksiyondaki Film Sayısı:	1	1%
Yurtdışı Satışı Yapılan Film Sayısı:	7	3%
Önemli Festival Başarısı Olan Film Sayısı:	41	20%
100 bin kişi üstü Seyirci Sayısı Yapan Film Sayısı:	16	8%
Filmlerin Toplam Seyirci Sayısı:	8.610.454	
Filmlerin Toplam Hasılatı:	61.087.676 TL	
Uzun Metraj Filmlere Verilen Yapım Desteği Toplamı:	46.232.000 TL	

* 2004 yılında çıkan 5224 No'lu Sinema Destek Yasası sonrasında

** Yönetmelik uyarınca verilen desteklerin en geç üç yıl içinde tamamlanıp Bakanlığa teslim edilmesi gerektiği için 2010 yılı sonuna kadar olan veriler kendi içinde ayrıca değerlendirildi.

2005-2015 ARASI DESTEK ALAN PROJELERDEN 100.000 KİŞİ ÜSTÜ BOX OFFICE BAŞARISI OLANLAR

NO	PROJE ADI	HANGİ DÖNEM	DESTEK TUTARI (TL)	YONETMEN	VİZYON FİLM ADI	YAPIMCI	ŞİRKET ADI	DESTEK KATEGORİSİ	İLK FİLM Mİ?	İKİNCİ FİLMİ Mİ?	VİZYON TARİHİ	SALON SAYISI	SEYİRCİ SAYISI	SALON BAŞINA SEYİRCİ ORTALAMASI	BOX OFFICE
1	Kelebeğin Rüyası	2012/1	500.000 TL	Yılmaz Erdoğan	Kelebeğin Rüyası	Necati Akpınar	Mamut Film Yap. Rek. ve Org. Ltd.Şti.	Yapım Desteği			22.02.2013	346	2.159.749	6.242	20.846.440 TL
2	Son Osmanlı Yandım Aa Yedi Duvele Karşı	2006/4	400.000 TL	Mustafa Şevki Doğan	Son Osmanlı Yandım Ali	Mehmet Soyarslan	Özen Film Filmcilik ve Sinemacılık Türk Anonim Şti	Yapım Desteği	e		19.01.2007	160	1.037.449	6.797	7.604.240 TL
3	120	2007/2	400.000 TL	Murat Sarapoğlu, Özhan Eren	120		Posta Tanıtım Hizmetleri Ltd.Şti.	Yapım Desteği	e		15.02.2008	180	1.040.682	5.782	5.051.340 TL
4	Mandıra Filozofu	2013/1	250.000 TL	Müfit Saçınıtı	Mandıra Filozofu	Bircel Güven	MIN-T Prodüksiyon Yayıncılık Reklamcılık ve Turizm Sanayi ve Ticaret Limited Şirketİ	Yapım Desteği	e		04.04.2014	204	956.571	4.689	9.288.806 TL
5	Çanakkale Geçilmez (Bir Hilal Uğruna)	2014/2	1.750.000 TL	Ozhan Eren	Son Mektup	Ozhan Eren	Sepya Filmcilik Ltd. Şti.	Yapım Desteği		e	18.03.2015	310	810.138	2.613	6.514.906 TL
6	Çanakkale Yolun Sonunda	2011/3	400.000 TL	Serdar Akar, Kemal Uzun	Çanakkale Yolun Sonu	Tolga Aydın, Cemal Okan, Seda Özkaraca	TT Film Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			15.03.2013	258	670.925	2.600	5.372.309 TL
7	Kurtuluş Son Durak	2011/3 [1]	200.000 TL	Yusuf Pirhasan	Kurtuluş Son Durak	BKM	Biber Yapım Reklam San. Dış.Tic.Ltd.Şti.	İlk Film	e		06.01.2012	209	583.880	2.794	5.393.534 TL
8	Ulak	2007/2	475.000 TL	Çağan Irmak	Ulak	Şükrü Avşar	Avşar Film ve Sinema İşl. Tic.ve San.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			25.01.2008	160	523.745	3.273	3.983.320 TL
9	Enteköy	2011/1	250.000 TL	Yüksel Aksu	Enteköy Eleköy'e Karşı	Muharrem Gülmez, Taha Albaylı	Galata Film Sinema Dağıtım ve Film Yapım A.Ş.	Yapım Desteği		e	02.12.2011	202	519.100	2.570	4.287.344 TL
10	Eşrefpaşalılar	2008/4	200.000 TL	Hüdaverdi Yavuz	Eşrefpaşalılar		Yeni Dünya İnsan Kaynakları Dan. Org. Eğt. Arş. Rek. ve Paz. Tic. Ltd. Şti.	Yapım Desteği			05.03.2010	153	487.478	3.186	3.065.683 TL
11	Takva	2006/1	250.000 TL	Özer Kızıltan	Takva	Sevil Demirci	Yeni Sinemacılık San. ve Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği		e	01.12.2006	90	349.530	3.884	2.490.837 TL
12	Eve Giden Yol	2006/1	250.000 TL	Semir Aslanyürek	Eve Giden Yol 1914	Mehmet Soyarslan	Alternatif Sinema Film Yapım Yayın Tanıtım Dekorasyon San.ve Tic.Ltd.Şti	Yapım Desteği			22.12.2006	186	345.817	1.859	2.404.632 TL
13	Gecenin Kanatları	2009/5	250.000 TL	Serdar Akar	Gecenin Kanatları	Mahsun Kırmızıgül	Boyut Müzik Film Yapım San. ve Tic.A.Ş.	Yapım Desteği			11.12.2009	148	341.382	2.307	2.865.500 TL
14	Çınar Ağacı (Adıyve Hanım)	2010/3 [2]	400.000 TL	Handan İpekçi [3]	Çınar Ağacı	BKM	Tılsım Dizayn Prod.Tan. Org.Tur.Sağl.Hiz.Ltd.Şti	Yapım Desteği			18.03.2011	218	325.511	1.493	2.705.776 TL
15	Kış Uykusu	2013/1	750.000 TL	Nuri Bilge Ceylan	Kış Uykusu	Zeynep Özbatur Alakan, Nuri Bilge Ceylan	Zeyno Film Yapım Prodüksiyon ve Tan. Hizm. Ltd. Şti.	Yapım Desteği			13.06.2014	132	304.782	2.309	3.577.811 TL
16	Labirent	2010/1	400.000 TL	Tolga Örnek	Labirent	Tolga Örnek	Ekip Film Yapım Yay.Den. ve Tic.Ltd.Şti	Yapım Desteği			23.12.2011	203	287.526	1.416	2.475.202 TL
17	Mavi Gözlü Dev "Nazım Hikmet"	2006/1	175.000 TL	Buket İlhan	Mavi Gözlü Dev	Buket İlhan, Selay Tozkoparan Oğuz	Sinevizyon Film San.ve Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			09.03.2007	66	276.295	4.186	2.059.668 TL
18	İncir Reçeli	2010/1	200.000 TL	Murat Aytaç Ağırilar	İncir Reçeli	Murat Aytaç Ağırilar	Murat Aytaç Ağırilar	İlk Film	e		11.02.2011	58	251.277	4.332	1.962.383 TL
19	Eve Dönüş	2006/1	250.000 TL	Ömer Uğur	Eve Dönüş	Hayri Aslan	Limon Program Yap. Tan. ve Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			03.11.2006	77	231.784	3.010	1.552.438 TL
20	Taş Mektep	2010/3	350.000 TL	Altan Dönmez	Taş Mektep		Statü Prodüksiyon Reklam ve Tan.Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği	e		15.02.2013	158	196.095	1.257	1.282.492 TL
21	Vicdan	2007/4	350.000 TL	Erden Kıral	Vicdan	Cem Özer	Deniz Film Prodüksiyon Erden Kıral	Yapım Desteği			10.10.2008	131	157.877	1.205	1.233.728 TL
22	Sonbahar Ağıtı	2007/2	225.000 TL	Özcan Alper	Sonbahar	Sorkan Acar, Özcan Alper	Kuzey Film Reklamcılık Yapım Yayıncılık ve İletişim Hizmetleri Ltd.Şti.	İlk Film	e		19.12.2008	36	151.392	4.205	1.111.905 TL
23	Unutma Beni	2011/1 [4]	250.000 TL	Özer Kızıltan	Beni Unutma	Asaf Özpetek	A.F.S Film Yapım Prod.Rek.Yay.San.Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			11.11.2011	130	147.078	1.131	1.395.559 TL
24	Gilmeden Önce	2012/1	400.000 TL	Biray Dalkıran	Seni Seviyorum Adamım	Galip Gültekin	Vtr Video Televizyon Radyo Haber Ajans San. Ve Tic. A.Ş.	Yapım Desteği			21.11.2014	119	146.882	1.234	1.474.238 TL
25	Sevdaya Durdur Zaman	2009/2	225.000 TL	Yusuf Kurçanlı	Yüreğine Sor	Nesteren Davutoğlu	Film F Filmcilik San.Tic.Ltd.Şti	Yapım Desteği			12.03.2010	71	140.305	2.001	1.175.758 TL
26	Hayaller	2007/4	200.000 TL	Nuri Bilge Ceylan	3 Maymun	Zeynep Özbatur	Yüzler Sesler Org. Oyunculuk Film Tan.Halk İlişk. ve Tic.Ltd.Şti.	Yapım Desteği			24.10.2008	57	127.688	2.240	1.173.753 TL
27	Pirdino "Süpriz Yumurta"	2015/1	450.000 TL	İffet Günay Köker Şahbazoğlu	Pirdino Süpriz Yumurta		Menessa Reklam Organizasyon Gıda Bilg. Ve İnş.San.Tic. Ltd.Şti.	Yapım Desteği	e		20.11.2015	180	126.511	703	1.429.102 TL
28	Deli Deli Olma	2008/4	300.000 TL	Murat Sarapoğlu	Deli Deli Olma	Tolga Aydın	Aydın Sinema Filmcilik Emilak İnş. Gıda ve Tur. San. Tic. Ltd. Şti.	Yapım Desteği			17.04.2009	133	117.082	880	914.710 TL
29	İksir	2012/3	300.000 TL	Birkan Uz	İksir		Siyah Martı Rek. Tan. Org. Tur. Ve Film Yapım Hizm. San. ve Tic. Ltd. Şti	Yapım Desteği		e	16.05.2014	138	110.077	798	912.898 TL
30	Alev Alev	2011/1	250.000 TL	Murat Sarapoğlu	Yangın Var	Koray Çalışkan, Yamaç Okur	Yol Sinema Eseri Üretim ve Tic.Ltd.Şti	Yapım Desteği			09.12.2011	162	108.455	669	866.763 TL
31	Bana Adını Sor	2015/1	600.000 TL	Murat Taner Gündöner	Bana Adını Sor	Merve Harzadın	MH-Z Gayrimenkul Film Yap İnşaat Ltd. Şti.	Yapım Desteği	e		13.03.2015	193	103.962	539	1.020.689 TL

FESTİVAL BAŞARILARI:

Ancak destek alan filmlerin festival başarılarına baktığımızda gişe gelirlerinden daha olumlu bir tabloyla karşılaşıyoruz. Ulusal festivallerden ödül kazanan, uluslararası festivallere katılım sağlayan ya da bu festivallerden ödül alan film sayısı 64. Peki, festival başarıları bakanlıktan destek alan filmler için neden önemli? Desteğin şartlarına göre her film geri ödeme yapmak zorunda. Ancak vizyon gelirlerinden de anlaşılacağı üzere birçok film geri ödeme yapabilecek kadar gelir elde edemiyor. Bu nedenle birçok yönetmen ödeme yapmadığı için tekrar başvuru yapamıyor. Ancak festival başarısı olduğu takdirde yönetmen “cezalı” sayılmıyor ve geri ödeme yapmasa da tekrar başvuru yapma hakkı elde ediyor. Uluslararası festivallerden ödül almak ya da uluslararası festivallere katılım sağlamak ve ulusal festivallerden birinde ödül almak cezalı sayılmayıp tekrar destek başvurusu yapabilmek için yönetmenlerin tek şansı.

Uluslararası festivaller ve katılan filmlerin listesi şöyle:

Cannes: Yumurta (Semih Kaplanoğlu), İklimler, 3 Maymun, Kış Uykusu (Nuri Bilge Ceylan) Berlin: Takva (Özer Kızıltan), Hayat Var (Reha Erdem), Mommo, Kız Kardeşim (Atalay Taşdiken), Bizim Büyük Çaresizliğimiz (Seyfi Teoman), Bal (Semih Kaplanoğlu), Tepenin Ardı (Emin Alper), Hayat Boyu (Aslı Özge), Kumun Tadı (Melisa Önel), Mavi Dalga (Zeynep Dadak, Merve Kayan), Soğuk (Uğur Yücel), Kuzu (Kutluğ Ataman) Venedik: Süt (Semih Kaplanoğlu), İki Çizgi (Selim Evci), Küf (Ali Aydın), Çoğunluk (Seren Yüce), Köksüz (Deniz Akçay)

Diğer önemli uluslararası festivallere katılan filmler: Gitmek: My Marlon and Brando (Hüseyin Karabey), Sonbahar (Özcan Alper), Büyük Oyun (Atıl İnaç), Uzak İhtimal (Mahmut Fazıl Coşkun), Pandora'nın Kutusu (Yeşim Ustaoglu), Kara Köpekler Havlarken (Mehmet Bahadır Er), Ateşin Düştüğü Yer (İsmail Güneş), Saç (Tayfun Pirselimoglu), Kars Öyküleri (Farklı yönetmenlerin kısa filmlerinden oluşuyor), 11'e 10 Kala (Pelin Esmer), İki Dil, Bir Bavul (Özgür Doğan, Orhan Eskiköy), Ferahfeza (Elif Refiğ), Araf (Yeşim Ustaoglu), Gözetleme Kulesi (Pelin Esmer), Yozgat Blues (Mahmut Fazıl Coşkun), Kusursuzlar (Ramin Matin), Şarkı Söyleyen Kadınlar (Reha Erdem), Gözümün Nuru (Hakkı Kurtuluş, Melik Saraçoğlu), Ben O Değilim (Tayfun Pirselimoglu), Zerre (Erdem Tepegöz)

Antalya Altın Portakal, Adana Altın Koza, İstanbul Film Festivali gibi ulusal film festivallerinden ödül alan filmlerin listesi ise şöyle: İki Genç Kız (Kutluğ Ataman), Cenneti Beklerken (Derviş Zaim), Kader (Zeki Demirkubuz), Nokta (Derviş Zaim), Zefir (Belma Baş), Kiskanmak (Zeki Demirkubuz), Gölgeler ve Suretler (Derviş Zaim), Bornova, Bornova (İnan Temelkuran), Gişe Memuru (Tolga Karaçelik), Gelecek Uzun Sürer (Özcan Alper), Daire (Atıl İnaç), Babamın Sesi (Orhan Eskiköy, Zeynel Doğan), Yeraltı (Zeki Demirkubuz), Güzel Günler Göreceğiz (Hasan Tolga Pulat), Geriye Kalan (Çiğdem Vitrinel Özcan), Kavşak (Selim Demirdelen), Cennetten Kovulmak (Ferit Karahan), Eylül (Cemil Ağacıkoğlu), Şimdiki Zaman (Belmin Söylemez), İz/Reç (Tayfur Aydın), Kelebeğin Rüyası (Necatî Akpınar), Meryem (Atalay Taşdiken), Özür Dilirim (Cemil Ağacıkoğlu)

TOPLAM HASILATLAR VE RÜSÜMLAR:

Bu tabloda Türkiye'deki toplam sinema bilet satışları üzerinden hasılat gelirlerine ve %10 olarak belirlenen rüsum vergilerinden toplanması gereken kaynağa bakıyoruz. 2005-2015 yılları arası Türkiye'deki sinema bilet satışlarının arttığı yıllar oldu. AVM sinemalarının artması ve sinemaya ulaşımın kolaylaşması, sinemanın bir eğlence biçimi olarak tekrar kazanılması, popüler Türk filmlerine yönelik ilgi bu artışın önemli etkenleri.

Sinema gişelerinden elde edilen rüsum vergisi belediye tarafından toplanan, bilet kesilen her alanda uygulanan bir eğlence vergisi. Her bilet ücretinin % 10'u rüsum vergisi olarak belediye tarafından toplanıyor. Bu verginin bir kısmı toplayan belediyeye ve onun üzerinden Maliye Bakanlığı'na aktarılıyor. % 75'lik büyük kısım ise Kültür Bakanlığı'na aktarılıyor. Ancak toplam gişe hasılatı ve aktarılması gereken pay üzerinden baktığımızda hiçbir zaman kağıt üzerindeki miktar aktarılmıyor. Hatta 10 yıl içinde gişe gelirleri çok büyük miktarda artmasına rağmen 2013 yılına kadar destek miktarları artmıyor. Bunun sebeplerinden birini daha önceki bir röportajında Telif Hakları Genel Müdürü Abdurrahman Çelik'in söylediği üzere sinema salonlarının vergilerini ödememesi olarak görüyoruz. İsmail Güneş'in de aktardığına göre vergileri ödememekten kaynaklanan ceza vergilerin kendisinden daha az bir miktar. Dolayısıyla sinemaların bir kısmı vergiyi ödemektense cezayı ödemeyi daha hesaplı buluyor.

Ancak bir diğer önemli konu da, toplanan ve Kültür Bakanlığı'na aktarılan paranın bir kısmının Bakanlığın sevk ve idaresinde kullanılmak üzere saklanması. Aslında sinemaya aktarılması gereken para Bakanlık'ta kullanılıyor. Bir diğer payın da festivallere verilen destekler gibi yapım dışı sinema desteklerinin bir kısmının da bu bütçe içinden kullanılması olduğu düşünülebilir. Buradaki asıl önemli konu ise son iki yılda artan destekler. 2014⁴ yılında Bakanlık toplam 27 Milyon TL'ye yakın destek aktararak 2013 yılı desteğini ikiye katladı. 2015 yılı ilk destekleme kurulunda ise 22 Milyon TL destek kararı açıklandı, bu bir kararda açıklanan en yüksek destek miktarıydı. 2015⁵ yılında verilecek diğer desteklerle birlikte bu miktar daha da artıp rekor seviyeye ulaşması bekleniyor.

Son iki yıldaki destek miktarının artmasını birkaç nedene bağlayabiliriz. Birincisi yukarıda bahsettiğimiz vergi toplanamaması, toplanan ve Bakanlığa aktarılan paranın başka yerlerde kullanılması gibi sorunların önüne geçilmiş olabilir. İkinci bir neden de Türk sinemasının 100'üncü yılı vesilesiyle destek miktarı rüsumdan bağımsız olarak artırıldı, bunu Bakanlık yetkililerinin söylemlerinde de görebiliyoruz.

Ancak üçüncü ve sektörün sağlıksızlaştırıcı unsur ise AKP hükümetinin bunu politik bir başarı olarak lanse etmesi olduğunu söyleyebiliriz. Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik'in açıklamalarında buna sıkça rastlayabiliyoruz. Bu noktadaki sağlıksız yön ise belirli vergi oranlarına dayanmadan artırılan desteklerin hükümet ve sine macılar nezdinde bir ulufe gibi algılanması. Halbuki destekler belli bir formalite çerçevesinde aktarılsın ve artırılma böyle bir algının önüne geçilmiş olacak.

YIL	TOPLAM SEYİRCİ	TOPLAM HASILAT	ORTALAMA BİLET FİYATI	RÜSUM ORANI	GERÇEKLEŞEN TOPLAM RÜSUM	BAKANLIK SAYMANLIK HESABINA AKTARILMASI GEREKEN MİKTAR (RÜSUMUN %75'i)	SİNEMA DESTEKLERİ TOPLAMI
2013	50.295.805	504.347.109 TL	10,03 TL	10,00%	50.434.711 TL	37.826.033 TL	10.354.066 TL
2012	43.935.763	421.883.398 TL	9,60 TL	10,00%	42.188.340 TL	31.641.255 TL	10.354.066 TL
2011	42.298.500	398.393.000 TL	9,42 TL	10,00%	39.839.300 TL	29.879.475 TL	13.246.500 TL
2010	41.064.394	380.202.275 TL	9,26 TL	10,00%	38.020.228 TL	28.515.171 TL	11.805.400 TL
2009	36.899.954	308.114.616 TL	8,35 TL	10,00%	30.811.462 TL	23.108.596 TL	11.805.400 TL
2008	38.465.046	301.565.961 TL	7,84 TL	10,00%	30.156.596 TL	22.617.447 TL	9.119.000 TL
2007	31.151.309	242.328.644 TL	7,78 TL	10,00%	24.232.864 TL	18.174.648 TL	12.225.810 TL
2006	34.866.233	243.265.499 TL	6,98 TL	10,00%	24.326.550 TL	18.244.912 TL	9.671.000 TL
2005	27.801.041	184.286.246 TL	6,63 TL	10,00%	18.428.625 TL	13.821.468 TL	4.975.000 TL

Yıl	Adet	Destek Miktarı (TL)	Ortalama Yıllık Euro Kuru	Destek Miktarı (EURO)
2004	31	1.050.000 ₺	1,7762	591.150 €
2005	49	4.273.400 ₺	1,6774	2.547.633 €
2006	62	9.841.974 ₺	1,8065	5.448.090 €
2007	73	10.487.714 ₺	1,7843	5.877.775 €
2008	136	18.117.564 ₺	1,9097	9.487.126 €
2009	157	14.109.946 ₺	2,1604	6.531.173 €
2010	193	12.555.550 ₺	1,9987	6.281.858 €
2011	202	12.984.630 ₺	2,3361	5.558.251 €
2012	90	7.343.895 ₺	2,3152	3.172.035 €
2013	115	9.911.842 ₺	2,5354	3.909.380 €
TOPLAM	1108	100.676.515 ₺		49.404.470 €

DESTEK MİKTARLARININ KARŞILAŞTIRILMASI VE DİĞER DESTEKLER:

2005-2015 yılları boyunca film yapımına toplamda 130 Milyon TL'ye yakın destek verildi. Bakanlık desteklerinde en büyük payı uzun metraj yapımlar alıyor. Birçok ülkedeki sinema destekleriyle benzer bir uygulama. Ancak ilk Film Yapım destekleriyle karşılaştığımızda belli sorunlarla karşılaşıyoruz. 2006-2011 yılları arasında ilk Film Yapım desteklerinin Uzun Metraj Yapım desteklerinin genel olarak yarısı kadar olduğunu, hatta 2011 yılında birbirine çok yakın olduğunu görebiliriz.

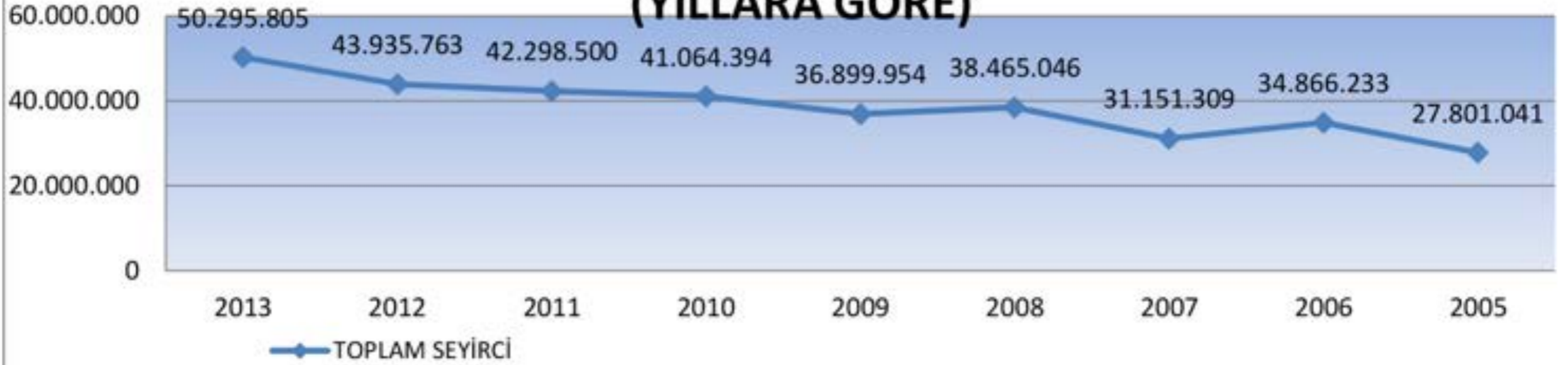
2012-2014 desteklerinde ise ilk Film Yapım desteklerinin Uzun Metraj Yapım desteklerine göre dörtte bir oranına çekildiğini görüyoruz. Bakanlık desteklerinin ilk yıllarındaki genç yönetmenleri destekleme politikasından vazgeçildiği aşikar. Desteklerin ilk yıllarında genç yönetmenlere alan açma stratejisi uygulanmasına rağmen, sektörün küçüklüğü nedeniyle birçok yönetmen ikinci filmde sorun yaşadı. Ancak son iki yıldır ilk film desteği azaldı. Bir denge oluşturulmaya çalışıldı.

YIL	TOPLAM	UZUN METRAJ YAPIM	İLK FİLM YAPIM	YAPIM SONRASI	BELGESEL FİLM YAPIM	BELGESEL FİLM GELİŞTİRME	SENARYO GELİŞTİRME	ANİMASYON YAPIM	KISA FİLM	KURGU FİLM YAPIM GELİŞTİRME
2005	4.975.000 ₺	4.650.000 ₺	300.000 ₺	25.000 ₺	0 ₺	0 ₺	0 ₺	0 ₺	0 ₺	0 ₺
2006	9.671.000 ₺	5.404.000 ₺	2.275.000 ₺	30.000 ₺	969.000 ₺	94.000 ₺	440.000 ₺	160.000 ₺	299.000 ₺	0 ₺
2007	12.225.810 ₺	6.875.000 ₺	2.335.000 ₺	292.000 ₺	1.577.000 ₺	14.000 ₺	458.000 ₺	40.000 ₺	634.810 ₺	0 ₺
2008	9.844.000 ₺	4.425.000 ₺	2.850.000 ₺	60.000 ₺	1.245.000 ₺	20.000 ₺	464.500 ₺	120.000 ₺	644.500 ₺	15.000 ₺
2009	9.535.000 ₺	4.475.000 ₺	2.600.000 ₺	285.000 ₺	1.185.000 ₺	24.000 ₺	354.000 ₺	50.000 ₺	562.000 ₺	0 ₺
2010	11.805.400 ₺	5.280.000 ₺	3.651.000 ₺	420.000 ₺	1.223.000 ₺	25.000 ₺	548.000 ₺	90.000 ₺	553.400 ₺	15.000 ₺
2011	13.246.500 ₺	6.000.000 ₺	5.100.000 ₺	870.000 ₺	665.000 ₺	0 ₺	246.000 ₺	0 ₺	365.500 ₺	0 ₺
2012	13.060.500 ₺	8.200.000 ₺	2.510.000 ₺	350.000 ₺	1.185.000 ₺	0 ₺	232.000 ₺	297.000 ₺	286.500 ₺	0 ₺
2013	10.354.066 ₺	5.833.466 ₺	1.900.000 ₺	0 ₺	1.994.600 ₺	0 ₺	257.500 ₺	80.000 ₺	288.500 ₺	0 ₺
2014	26.979.750 ₺	18.410.000 ₺	4.300.000 ₺	0 ₺	3.185.000 ₺	0 ₺	472.500 ₺	140.000 ₺	472.250 ₺	0 ₺
TOPLAM	121.697.026 ₺	69.552.466 ₺	27.821.000 ₺	2.332.000 ₺	13.228.600 ₺	177.000 ₺	3.472.500 ₺	977.000 ₺	4.106.460 ₺	30.000 ₺

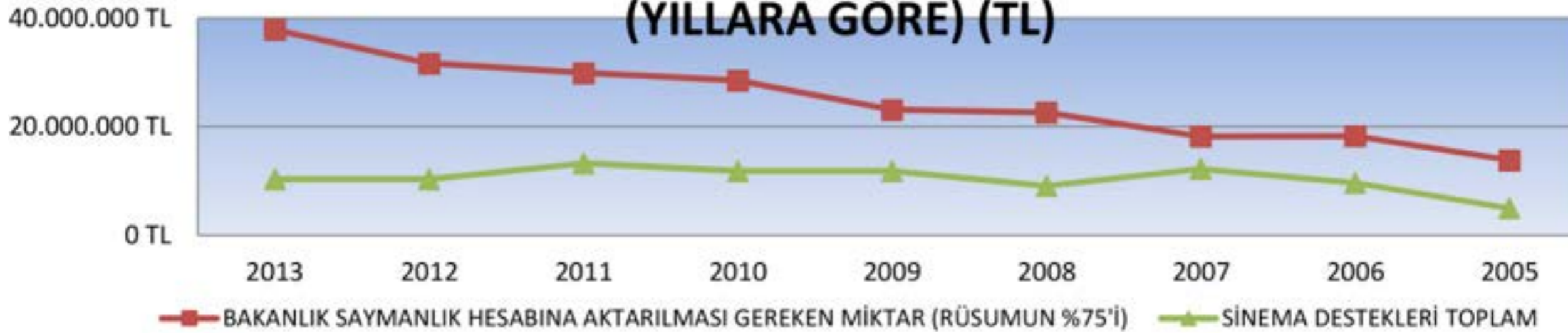
Bakanlık destekleri arasındaki Belgesel Film Yapım, Senaryo Geliştirme, Animasyon Yapım ve Kısa Film desteklerinin de kendi içinde mantıklı bir çerçevede bir paya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tabii ki belgeselciler, kısa filmciler ve animasyon filmciler bu miktarın artırılması gerektiği konusunda hemfikir. Ancak toplam tabloya ve sektörün dinamiklerine baktığımızda dengenin kolay kolay değişmeyeceğini söyleyebiliriz.

Desteklerdeki önemli bir sorun da Film Geliştirme desteklerinin eksikliği olarak görülüyor. Film geliştirme süreci sinema filmi üretiminin en önemli süreçlerinden biri. Şu an Türkiye'de uygulanan sisteme göre filmler destek alıyor ya da alamıyor, ve buna göre film çekiliyor ya da çekilemiyor. Geliştirme sürecinin sağlıklı işlediği bir süreçte ise filmler geliştirme sürecinde senaryo doktoruna gider, ortak yapımcılar aranır, başka fonlar bulunmaya çalışılır, yönetmenin film üzerine çalışma süresi artar ve daha sağlam filmler çıkar. Şu an Türkiye yapımı filmlerdeki olmamışlık sorununun en büyük nedenlerinden birini burada aramak gerekiyor. Yamaç Okur ile yaptığım röportajda bu konuyu ayrıntılarıyla konuştuk.

TOPLAM SEYİRCİ SAYISI (YILLARA GÖRE)

RÜSUM ve DESTEK TOPLAMI KARŞILAŞTIRMA (YILLARA GÖRE) (TL)

Son olarak şunu belirtmek gerekli: Bütün bu verilerin kesinliğine dair sorunlar olduğunu söyleyebiliriz. Başka veriler sunmak da mümkün olacaktır. Çünkü aşağıdaki tabloda da görebileceğiniz üzere kurul kararları ile bakanlık web sitesi üzerinden açıklanan rakamlarda arasında dahi farklılıklar var. Küçük bir örnek vermek gerekirse, 2005 yılındaki ilk desteklerde, kısa film desteği yok görünüyor, ancak yönetmen Umut Aral kısa filmiyle destek almıştı.

Bu açıdan Bakanlığın destekleri tekrar hesaplayıp şeffaf bir şekilde web sitesinden açıklaması, hatta sektörel raporlar hazırlaması gerektiğini vurgulamak gerekir.

YIL	SİNEMA FİMLERİNE VERİLEN DESTEK (KURUL KARARLARINA GÖRE)	BAKANLIK SAYFASINDA SİNEMA FİMLERİNE VERİLEN DESTEK (BAKANLIK WEB SAYFASINA GÖRE)*
2005	4.975.000 TL	5.206.000 TL
2006	9.671.000 TL	10.781.791 TL
2007	12.225.810 TL	14.111.990 TL
2008	9.844.000 TL	10.682.360 TL
2009	9.535.000 TL	9.811.420 TL
2010	11.805.400 TL	14.657.360 TL
2011	13.246.500 TL	15.691.200 TL
2012	13.060.500 TL	12.380.600 TL
2013	10.354.066 TL	9.284.246 TL
TOPLAM	84.363.210 TL	93.322.721 TL

DİPNOT:

¹Tablolar ve veriler Yapımcı Yamaç Okur'un blogundan alınmıştır. <https://yamacokur.wordpress.com/> ve <https://drive.google.com/file/d/0B37XHub-ux8WNHF3ZlSSzJHZUU/edit>

²<http://www.beyazperde.com/haberler/filmler/haberler-50483/>

³<http://www.haberturk.com/kultur-sanat/haber/950488-ivedikin-vergisi-sanat-filmlerine-gitti>

⁴<http://www.milliyet.com.tr/kultur-bakanligi-ndan-27-milyon-tl-gundem-1890423/>

⁵<http://haber.star.com.tr/sanat/sinemaya-rekor-destek/haber-999970>

3. BÖLÜM: EKONOMİK YAPI: SERKAN ÇAKARER İLE RÖPORTAJ

Yazı dizisinin bu bölümünde sinema desteklerinin ekonomik yapısına bakıyorum. Türkiye sineması 1996 yılında vizyona giren Eşkiya filminin 2,5 milyon kişi tarafından izlenmesinden bu yana yeniden endüstrileşme dönemine girdi. Gişe istatistiklerinin uluslararası standartlara göre tutulmaya başlandığı 1989 yılından bu yana Türkiye’de filmlerin gişe başarıları konuşulur oldu. 2000 yılından itibaren ise Eşkiya ile fitili ateşlenen Türkiye sineması hem yeni rekorlara koştu, hem toplam başarısını artırdı, hem de uluslararası sinema camiasında adından söz ettirir oldu. Sinema Genel Müdürlüğü 2000 sonrası değişimi şu şekilde yorumluyor:

“İzleyici profili değişmiş, sinemacıların anlatımlarında belirgin değişiklikler gözlemlenmeye başlamıştır. Türk filmlerinin teknik düzeyi dünya standartlarını yakalamış, sinemaya sinema okullarından yetişmiş eğitilmiş gençler hakim olmaya başlamıştır. Türk filmlerinin bütçeleri milyon dolarlık, seyirci sayıları da milyon kişilik rakamlara ulaşmaya başlamıştır. 2005 yılında 30 milyona yaklaşan Türkiye geneli yıllık bilet satışı, 2013 yılında 50 milyon sınırını aşmıştır.”¹

Ayrıca Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi tarafından 2014 yılı Ekim ayında yayımlanan rapora göre “2000’li yıllarla birlikte Türk sinema sektörü gösterdiği etkileyici büyüme trendiyle Avrupa’daki en hızlı gelişen ikinci ve en büyük yedinci pazar haline gelmiştir. Bu haliyle Türkiye’nin önünde sadece beş büyük AB ülkesi ve Rusya Federasyonu yer almaktadır.”²

Peki bu büyüme içinde sinema destekleri nerede durmaktadır. Sinema Genel Müdürlüğü sinema desteklerine bu açıdan bir önem atfediyor. “2004 yılında, 5224 sayılı ‘Sinema Filmlerinin Değerlendirilmesi Ve Sınıflandırılması ile Desteklenmesi Hakkında Kanun’ çıkarılmış, bu yasa Türk Sineması için bir dönüm noktası olmuştur. Bu yasa ile uluslararası değerlendirme ve sınıflandırma sistemine geçilmiştir. Film üretiminde ve yerli film seyirci sayılarında artış yaşanmış, bu artış tüm yapımcıların ilgisini çekerek bir ivme yakalanmıştır. 2013 yılında sadece vizyon gelirleri 505.260.068 TL’lik büyüklüğe ulaşmış, sektörün toplam büyüklüğü 2 milyar TL’yi aşmıştır.”

Sinema desteklerinin ana akıma dahil olmayan yapımların gerçekleştirilmesinde, genç yönetmenlerin sektöre kazandırılmasında, uluslararası başarılarında katkısı tartışılmaz. Ancak Türkiye yapımı filmlerin hasılat başarısı ile sinema destekleri arasında kolayca paralellik kurabilir miyiz?

Yine Avrupa Görsel-İşitsel Gözlemevi raporuna bakalım. Raporu göre Türkiye’de box office piyasasında ana akım filmler aslan payını alıyor. Rapor, 321 filmin vizyona girdiği 2013 yılında sadece 13 filmin bir milyon bilet başarısına ulaştığını, 13 filmde 10 tanesinin Türkiye yapımı olduğunu ve onların da toplam gişe gelirin %47’sine sahip olduğunu vurguluyor.

Yerli ana akım filmlerin gişe başarıları ile sinema destekleri arasındaki bağlantıyı bulmaya çalışalım. Gişe başarısı sağlayan yerli filmlerin birçoğunun Bakanlık desteği almadığını, özel sermaye yatırımlarıyla gerçekleştirildiğini görüyoruz. Dolayısıyla yerli filmlere yönelik artan ve gişe başarısı olarak yansıyan ilgi Bakanlık desteklerinden bağımsız bir şekilde ilerlemektedir. Gözlemevi Raporu gişe yapan yerli filmleri AVM sineması gibi kompleks sinemaların artması ve sinemaya ulaşımın kolaylaşmasına, televizyon ünlülerinin sinema filmlerinde boy göstererek ilgi çekmesi gibi nedenlere bağlıyor.

Peki destek alan filmlerin gişede başarılı olmamasının sebepleri nelerdir? Hep dile getirildiği gibi bu filmlerin sıkıcı olması, halkın bu tarz filmlere ilgi göstermemesi mi? Yeterli dağıtıma ulaşamamak mı? Yoksa en temelde destek mekanizmasındaki işlevsel bozukluklar mı?

Şu anki destek mekanizmasının ekonomik açıdan sorunlu yanları nelerdir? Yapımcılar ve yönetmenler ne tür ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır. Yıllar boyunca reklam sektöründe çalıştıktan sonra sinemanın yapımcılık tarafına geçen ve endüstrinin ekonomik yönünü, mevzuatları, yasaları çok iyi bilen bir isim olan Serkan Çakarer’le görüştük.

SERKAN ÇAKARER

Öncelikle yapımcı olarak Kültür Bakanlığı sinema destekleriyle ilgili hikayenizi öğrenmek istiyorum. İlk ne zaman başvurduunuz? Hangi filmlerinize destek aldınız? Zorluklar yaşadınız mı?

Kültür Bakanlığı desteklerinin başladığı 2005’ten itibaren çeşitli filmlerle destek aldık. Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü, Pandora’nın Kutusu, Araf, Kırık Midyeler Bakanlık desteklerinden faydalanmıştı. Elbette önceleri çok sorun vardı, yeni lanse edilmiş bir fondu ve çok eksikliği vardı. En temel fark da şimdikiye göre parayı aldığınız yıl hesabı kapatmanız, yani filmin bütün işlemlerini yapıp kasedini teslim etmeniz gerekiyordu. Fon uygulamaya konduca, açıkları ortaya çıktıkça yönetmelikte ve uygulamada değişiklikler yapıldı. Üretim sayısı da arttı. Aslında Türk sinemasına nicelik olarak katkısı olmuş gözüküyor. Ama şu an yaşadığımız temel sıkıntı şu, mevcut sinema destekleme kanunu Türkiye’de yılda 10-15 filmin üretildiği dönem için çıkarılmış ama şu an 80 üzeri film üretiliyor. Yani kanun şu anda sinema endüstrisini desteklemek, düzenlemek açısından yetersiz görünüyor.

Sanat, konumuz itibariyle sinema neden devlet desteğine ihtiyaç duyuyor?

Burada bir düzeltme yapmak istiyorum, sinemadaki destek ile diğer sanat alanlarındaki arasında çok ciddi kategorik olarak bir farklılık var. Sinemaya yapılan şu anki destek, devlet bütçesinden yapılan destek değil, sinema biletlerinden kesilen rüsum vergilerinden aktarılan bir para. Devletin burada fonksiyonu sinemayı desteklemek değil, sinemadan elde edilen rüsumun yeniden dağıtılmasını belirlemek. Genelde hangi tip filmler destekleniyor? Türkiye’yi uluslararası alanda tanıtma potansiyeli olan, normalde üretilmesi piyasa şartlarında çok kolay olmayan filmlerin yapılması ya da yeni yeteneklerin keşfedilmesi, endüstriye kazandırılması gibi piyasa ekonomisinin izin vermeyeceği alanlar. Sinemanın sosyal, kültürel bir anlamı da var. Dolayısıyla kamu faydası da var bunun içerisinde. Türkiye’de şöyle bir sıkıntı, eksik algılama var. Bizde, normalde devlet sinemayı sadece destekleme fonu üzerinden destekler gibi görünüyor. Ama Avrupa ülkelerinde farklı destekler de, mekanizmalar da var. Televizyonlar, bölgesel fonlar, vergi teşvikleri vs. Sinemada devlet desteği dediğimiz şey yılda ayrılan Türk Lirasıyla 15-20 milyon TL, Euro olarak da toplamda 5-7 milyon Euro yapan bir miktar. Fransa’yı vs. hiç katmıyorum, Hırvatistan gibi ülkelerin desteğinin üçte birinden az bir para. Dolayısıyla iki kategorik nokta var. Sinema kendi ürettiği gelir üzerinden nemalanıyor. Millet vergileri deniyor ama bu sinemaya gidenlerden toplanan paylar, onlar yine sinemaya yatırılıyor. Değişik ortak yatırımlar yapılabilmesi, uluslararası işbirliğine açık olunabilmesi, yeni yeteneklerin keşfedilmesi önemli şeyler. Devlet demeyeyim ama endüstrinin bu tarz mekanizmaları olmasa bu filmler üretilemez.

Dediğiniz rüsum³ kesintisinin nasıl bir yapısı var?

Sinemaya gittiğinizde aldığınız her biletle %10 bir kesinti var. Bu sinema değil, eğlence vergisi olarak geçiyor. Lunaparka gitseniz de, konsere gitseniz de bilet kesiliyorsa alınır, oradan da belediye tarafından tahsil ediliyor. Realitede bu kadar doğru işlemiyor ama kağıt üzerinde belediye paranın % 25'ini alıyorkuyuyor, % 75'ini Maliye Bakanlığı'na yatırıyor. Maliye de bir kısmını Kültür Bakanlığı'na gönderiyor. Ama bu paranın tamamı desteğe gitmiyor, Kültür Bakanlığı'nın genel bütçesine gidiyor. Bu bütçeden de Kültür Bakanlığı'nın sevk ve idaresi de muhtemelen buradan yapılıyor. Yani aslında bu argümanı tersine de çevirebiliriz. Rüsumlar üzerinden dönen bir sistem var ve buraya gidiyor. Kültür Bakanlığı sadece rüsum değil, özel kopyalama bedellerini de tahsil ediyor. Aldığınız boş CD'ler, Hard Disc'lere vb. konulan bir harç bu. Bu paranın da telif hakkı olarak hak sahiplerine dağıtılması gerekiyor ama dağıtılmıyor, Kültür Bakanlığı'nın cari operasyonu da buradan yürütülüyor olsa gerek. Tam bir bilgi yok elimizde, bu bilgi şeffaf değil.

Şöyle hesaplayın, bugün bir sinema bileti 10 lira olsa, 50 milyon bilet satıldığını düşünün, yaklaşık 500 Milyon TL'lik cirodan bahsetsek, 50 Milyonluk rüsum vergisi toplanması lazım. Ama şu anki destekler 15 Milyon TL. Yani devlet rüsumların üçte birinden azını veriyor aslında sinemaya.

Şöyle bir sorum vardı. Bu destekler ekonomik bir teşvik mi, yoksa sanata yapılan bir katkı mı? Şu anda sorum dediklerinize göre bambaşka bir yere gidiyor. Ekonomik anlamda nasıl değerlendirirsiniz?

Ekonomik anlamda değerlendirilmesi şöyle olur: Burası bir istihdam alanı birinci anlamda. Çalışanlar maaş alıyor, sosyal güvenlik bedelleri yatırılıyor. Bir ekonomik aktivite yaratılıyor. Ya da kendimden örnek vereyim, Gerede'de, Karabük'te film çekiyorsunuz. Orada yerel kurumlara, esnafa maddi kaynak aktarıyorsunuz. Tabi ki sinemanın ekonomik etkisini daha da artırmak mümkün. Mesela birtakım bölgesel fonlar koyarsınız. Mesela Antalya'da çekilen her film 1 liralık destek karşılığında 1,5 liralık oranda masraf yapmasını istersiniz. 200 bin liralık destek verirsiniz, Antalya da 300 bin liralık harcama yapmasını istersiniz. Avrupa'da bu tarz fonlar çok var. Birtakım harcamalar üzerinden iadeler yaparsınız. Sinemanın yarattığı istihdamı artırmak için birtakım para iadeleri yaparsınız. Kaldı ki Kültür Bakanlığı'nın verdiği paranın tamamıyla yapılmıyor o filmler. Birtakım uluslararası fonlar, başka taraflardan da para alıyorsunuz. Kabaca Kültür Bakanlığı 10 lira veriyorsa, aslında 20 liralık bir harcama etkisine sahip. Filmin yarısını Bakanlık finanse eder, yarısını da başka kaynaklardan bulmalı diye bir şart da var zaten. Ama sinemaya şöyle bakmak lazım. 70 milyonluk nüfusu olan bir ülkede 15 Milyon TL destek ile ekonomik etki yaratamazsınız. Bu nedenle ekonomik etkiyi artırmak istiyorsanız eğer, yaptığınız teşvikleri artırmalısınız. Mesela turizmin yarattığı katma değerden bahsediliyor ama ne kadar teşvik yapıldı? Yaratılan teşvikle birlikte katma değer ölçülmeli. Sinemaya ayrılan para cüzi bir para Türkiye'de. Türkiye'de 5 Milyon Euro civarında bir paradan bahsettim ama sadece Viyana Film Komisyonunun yıllık bütçesi 8 Milyon Euro.

Avusturya gibi nüfusu Türkiye'nin altıda biri olan ülkenin yıllık sinemaya harcadığı para 22 Milyon Euro. Bunun karşılığında Avusturya son üç senede Oscar'da En İyi Yabancı Film Ödüllerinde ilk beşe üç tane filmi kaldı, 2 tanesini de aldı. Avusturya gibi küçük bir ülkenin Oscar'da böyle büyük bir görünürlüğü var. Ama biz daha önce böyle bir başarı elde edemedik, ilk beşte filmimiz olmadı. Danimarka'ya bakalım, 5,5 milyon nüfusu olan ülkede yıllık 20 Milyon Euro civarında destek var. O yüzden düzenli olarak Oscar'da ilk beşte, olmadı ilk dokuzda bir Danimarka filmi görürsünüz. Her yerde Danimarka belgeselleri, Danimarka kısa filmleri görürsünüz. Bunların hiçbiri rastlantı değil. Danimarka'da Avusturya'da daha yetenekli insanlar olduğu için olmuyor bu. Bir nevi Ar-ge gibi ne kadar çok para harcarsanız o kadar geri dönüş alırsınız.

Dünyadaki bu hibe, destek modellerinden Türkiye'ye uygun neler var?

Zor bir soru, çünkü aslında her ülkenin kendine göre realiteleri var. Bölgesel fon sistemi mesela bölgesel kalkınma için önemli ama bizde pek uygulanabilecek bir şey mi düşünmek lazım. Yerel otoriteler ile mülki amir arasında nasıl denge kurulur bilmiyorum. Bizde hep Fransa'da şöyle, böyle denir ama bize uygun bir model değil. Fransa'da harcanan paranın bizde harcanması mümkün değil. CNC'nin⁴ yıllık bütçesi 1,5 Milyar Euro. Çünkü orada sinemanın başka anlamları da var. Şunu sormalıyız: Biz ne olabiliriz? İdealde ne olabiliriz? Bu nasıl ortaya çıkar? Sinemaya giden seyirci sayısına bakarsınız? Üretilen film sayısına bakarsınız? Pazarları karşılaştırırsınız? Bir Polonya olabiliriz mesela. Neden Polonya olamıyoruz? Çok fark var arada ama potansiyel olarak baktığımız zaman burası daha büyük bir market, popülasyon daha yüksek. Ama bir Polonya kadar değiliz.

Polonya'da nasıl bir sistem var?

Polonya'da destekler daha farklı bir mentaliteyle yürüyor. Özerk bir sinema kurumu var, rüsumlar direkt o kuruma aktarılıyor. Kurumun başında bağımsız profesyoneller görev yapıyor. Ortak yapımlara açık bir ülke. Yapımcılarını Türkiye dahil bir çok ülkeye göndererek tecrübe kazanmalarını sağlıyorlar. Destek alan filmlerin vizyona girmesiyle ilgili olarak destek kurumu bizzat sorumlu olarak çalışıyor. A Kategorisi festivallere katılan filmlere başarı primi olarak 300.000 TL gibi paralar veriliyor. Bizim beşte birimiz kadar nüfusa sahip bir ülke ama bizim kadar bilet satılıyor. Evimdeki uydu kanallarından Polonya televizyon kanallarına bakıyorum, çok fazla sinema filmi yayınlanıyor. Çok fazla belgesel yayınlanıyor, hem özel hem devlet kanallarında. Tabi orada da ideal değil, bir Fransa, İsveç gibi değil. Ama Polonya gibi modellere bakmak lazım. Türkiye'ye baktığımız zaman uluslararası ortak yapımlarda karnemiz çok kötü, Gürcistan'ın Bulgaristan'ın gerisindeyiz mesela. Bir Balkan hinterlandı var, ekonomik olarak aralarında en güçlüsüyüz ama o masalarda hiç yokuz. Birtakım bölgesel işbirliklerine açık olmamız lazım. İsrail coğrafi olarak merkeze daha uzak ama çok başarılı bir destek mekanizması oluşturmuşlar. Geçen yıl Cannes'ın çeşitli bölümlerinde 6 İsrail filmi vardı. Şu anki yapımla öyle bir fon Türkiye'de hayal. İskandinav modellerine zaten bakmıyorum, onların toplum yapıları da çok farklı, orada kafalar başka türlü çalışıyor. İsveç'te devletten yapım desteği alan yapımların prodüksiyonlarında minimum %40 oranında kadın ekip çalıştırma zorunluluğu var.⁵ Kadın erkek eşitliğini bile promote etmeye çalışıyorlar.

Biz aslında mantalite olarak Amerikan, İngiliz yani daha Anglosakson modeline yakın duruyoruz. Devlet desteği çok yok, bu alan özel teşebbüse bırakmış gibi duruyor. Ama orada da çok ciddi vergi ödeyen kuruluşlar var, vergi vermek üzerine bir sistem var. Bir şirket ya da kurum vergi vermek yerine sinemaya yatırım yapabiliyor, ortak olabiliyor. Onun karını realize edip vergiden muaf oluyor. Equity yatırımı deniyor bu yatırımlara, yani özel sermaye yatırımı. Türkiye’de vergi tüketilen ürün üzerinden alındığı için bu şekilde işleyebilecek bir vergi sistemimiz yok. Devlet bugün hazine bonosuna % 20 faiz verirken siz nasıl bir getiri öngöreceksiniz ki adam sinemaya yatırım yapsın. Ayrıca piyasanın her alanında tekelleşme eğilimi var. Anglosakson modelinin çalışması için devletin piyasadaki bu tip eğilimleri devamlı kontrol ettiğini ve rekabet koşullarını düzenlediğini görüyoruz. Dolayısıyla Anglosakson modeli de bu halimizle bize uyacak bir şey değil.

Belçika’da tax shelter sistemi var, Türkçe adıyla vergi sığınağı. Ama bizde sistem vergi ödememek üzerinden kurulu olduğu için, insanlardan aldığı araba, tükettiği içki, aldığı cep telefonu üzerinden vergi alındığı için sinemada vergi yatırımları da pek olacak gibi değil.

Ben gene de Avrupa sistemine benzer modeller olsun isterim. Belediyelerin, yerel unsurların, vakıfların, sanayi, ticaret odalarının desteklemesi üzerinden modeller geliştirebiliriz. Ama bunun ne hızla ve nasıl gerçekleştirileceği çok belli değil.

Şu anki Türkiye’deki modelin eksikliklerini nasıl sıralarsınız? Bu model nasıl düzeltilir?

Şimdiki sistemin iki temel problemi var. Bir tanesi destek mekanizmasının yapımçı üzerine kurulu olmayan bir sistem olması. Birtakım insanlar gidiyor, başvuruyor, para alıyor, film çekiyor ya da çekemiyor. Ama yapımçı şirketlerin kurumsal yapılarının geliştirilmesi üzerinden çalışmak gerek, bütün dünyada, Avrupa’da olduğu gibi. Birinci problem temel olarak bu.

Bunu biraz daha açar mısınız? Yapımçı üzerinden giden bir sistem nasıl olur? Buradaki sorun nedir?

Bir yapımçı bir filmi yapıp, teslim edip raporlamadan ve filmi vizyona sokmadan yeni filmle başvuramıyor. Yani aynı anda üç projede birden çalışmıyor. Her üç projede de başvurduğunu düşünelim. Türkiye’deki sistemde biz ortak yapımlar yapan yapımcılarız, Türkiye, Fransa, Almanya ortak yapım ya da Eurimages desteği diyelim. Ama oradaki fon bizden kefil istemiyor. Evini ipotek ettir demiyor. Yapımcının “track record”una bakılıyor. Kim bu adam, daha önce neler yapmış? Bir nevi kefalet bazlı bir kredi var. Aynı bankalardaki gibi kişinin kefaletine bakılır. Türkiye’de ise şu oluyor, ben sana para veriyorum, bana kefil bul, garantör bul, ya da evini ipotek ettir. Maddi bir teminat istiyor. Bunun sebebi de şu, Türkiye’deki Kıymetli Evrak Hukukuna göre, daha doğrusu Amme Alacakları Sistemine göre film değerli bir ürün, teminat ürünü sayılmıyor. Dünyada yapılan şu, ben zaten film yapıyorum, üretilen şey senin. Ama devlet üretilen filmi teminat kabul etmiyor. O zaman maddi bir teminat bulmak gerekiyor.

Ama ben aynı anda üç film yapsam üç film için beş yüzer binlik destek alsam, 2 milyonluk teminat bulmam mümkün değil. Kimi bulacağım ki? Annenizi, babanızı bir yere kefil yaptınız... Evin barkın olsa onu ipotek ettirirsiniz ama 50 tane evim yok, bir tane evimi ipotek ettirebilirim. Saçma sapan bir sakalet durumu var. Sorun böyle bir mekanizmada şekilleniyor.

İkinci problem de Türkiye’de ciddi bir ticari ölçekli sinema da var. Komedi, korku gibi tür filmleri... Bunlar da bence desteklenmeyi hak ediyor. Ama buradaki hata şu. Bu filmler de aynı fon üzerinden desteklenmeli gibi tartışılıyor. Recep İvedik de desteklenebilir ama cebine para koymak suretiyle değil. Gişe filmi yapan insanların daha çok film yapmaları için otomatik destekler yapılabilir. Giden her bilet üzerinden elde edilen rüsumun bir kısmı bir sonraki filmde kullanılmak üzere verilebilir. Böyle modeller de olmadığı için ticari film mi desteklensin, bağımsız filmler mi desteklensin, uluslararası ortak yapımlar mı, dağıtım mı desteklensin diye kafa karışıklığı var. İki tane ayrı akarsu olduğu görülmeli. Birinin değeri başka, diğersinin başka. Bir taraf sinema salonlarının ayakta tutulması, insanların sinemayla bağının kurulmasıyla ilgili. Diğer taraf normalde yapılamayacak uluslararası yapımlarla, festivallerle, genç yeteneklerin önünün açılmasıyla ilgili.

Bunun ikisinin de bir şekilde var olabilmesi lazım. Benim gördüğüm iki temel sorun bu. Bakanlık desteğindeki bürokratik gariplikler, sektörü bilmemekten kaynaklanan tuhaf uygulamalar, bahsettiğim kefalet gibi uluslararası teamüllere aykırı şeyler de var. Ama temelde bu iki ana problem üzerinden konuşmak gerek.

Biraz da yasanın kuruluşuna gelelim. 2004 yılında yasa çıkıyor ve 2005 yılında ilk destekler veriliyor. Bundan önce de bu kadar formel olmayan destekler var. Sizce bu destekler neden çıktı? Sektör açısından neden bir ihtiyaç oldu?

Ben sektöre 2000 yılında girdim, ondan da birkaç yıl önceyi biliyorum, bir devlet desteği yoktu. Yeşim Ustaoglu’nun Güneşe Yolculuk filminin dağıtımını yaparak sektöre girmiştik. O film Türkiye’den para almamıştı, Arte’den, başka uluslararası fonlardan almıştı. Karpuz Kabuğundan Gemiler Yapmak filminin çok küçük bir bütçesi vardı. Tamamı yapımçı şirket tarafından finanse edildi. Diğerleri nasıl yapıyordu? İnsanların reklam şirketleri vardı, reklamdaki paranın bir kısmını sinemaya yatırıyordu. Ya da öz kaynak yatırımıyla, borçlanma üzerinden, gişeden kazanacaklarla, öteleme metoduyla yapılan filmler vardı. Atıyorum, 2 milyon bütçeli filmi, 1 ya da 1,5 milyon Dolar’la bitirip gişeden gelenlerle borçları ödemek gibi. Gişe geliri risk taşıyan bir operasyondur tabii ki. Bugün ticari filmlerin çoğu böyle yapılıyor zaten. Ama biz sadece yapımçılık yapıyoruz. Bir nevi orkestra şefi gibiyiz. Birtakım fonları, yatırımcıları bir araya getiriyoruz. Bizim sermayemiz bilgimiz, networkumuz, sektörü çok iyi tanımamız, iyi proje seçmemiz ve sunmamız, dolayısıyla “track record”umuz kuvvetli. Uluslararası fonlar, yatırımcılar da buna güveniyor.

Peki neden böyle bir sistem çıktı? Bir kere Avrupa Birliği uyum süreci böyle bir fon ihtiyacı doğurdu. Daha önemlisi de deniz bitti. Şu an bizim başımızdaki bela şu. Avrupa fonlarından istifade ediyorsunuz ama hiçbir ortak yapıma destek vermiyorsunuz. Çok yakın bir süre içinde, eğer biz yabancı filmlere de destek olmak anlamında bir kanun yapmazsak Türk filmleri yabancı fonlardan destek alamayacak, uluslararası pazarlara giremeyecek ve yabancı ülkelere destek alamayacak. Karşılıklılık prensibinin olmadığı bir ilişki bu. Siz Fransa'dan, Belçika'dan devamlı destek alıyorsunuz ama Belçika'dan biri gelip Türkiye'de film çekeceğim dediğinde, sana para veremiyoruz, Türk filmi değilsin diyoruz. Devlet desteği devletin sosyal devlet anlayışından, kültürel yönden değil sadece, uluslararası konjonktörün de değişmesinden, bizi o tarafa yönlendirmesinden ortaya çıktı. Biz Avrupa Ortak Yapım Konvansiyonuna, Euroimage'a imza attık. Birtakım ülkelerle ikili anlaşmalar imzaladık. Yıllarca Fransa tekti, sonra İtalya'yla, yakın zamanda Bulgaristan'la imzaladık. Anlaşmaları imzalıyoruz ama bir Bulgar projesi geldiği zaman nasıl destek alacak. İmza atılmış ama yürürlüğe koyacak bir temayül yok. Polonya ile görüşmeler sürüyor diye biliyorum. Polonya ile ikili anlaşmaya istinaden Polonya'da Türk filmlerinin, Türkiye'de Polonya filmlerinin destek olunması mümkün olacak.

Kim imzalıyor bu anlaşmaları, Kültür Bakanlığı mı?

Ortak yapım anlaşmalarında Dış İşleri, İç İşleri birçok kurum giriyor muhtemelen. Sinemada kaynaklar sorunlu olduğu için ikili anlaşmalar gerekiyor. Bu başka anlamlarda da iyi. Ekipler, oyuncular gidip geliyor. Halbuki bizim anlaşmalarımız olmadığı için yurtdışındaki çalışmalara ekip gitmiyor. Ortak yapım olsa, mesela sanat yönetmeni, görüntü yönetmeni Türk olsun diyebiliriz böyle ortak yapımlarda. Bu sektörde çalışanların da görünürlüğünü artıracak bir şey. Bundaki faydayı biz çok anlattık, bu konuda bir şeyler yapmak istediklerini biliyorum. Biz de müdahil olup uluslararası müktesebata uygun şekil kazanmasını istiyoruz.

2004'teki süreci siyasal anlamda sormak istiyorum. Sizce AKP siyasal olarak değerlendirdiğimizde neden böyle bir adım attı?

Bunun ben AKP ile ilgili olduğunu zannetmiyorum. Bir kere Erkan Mumcu'nun büyük etkisi var. Aslında bu yasayla ilgili tartışmalar ilk defa Erkan Mumcu'nun Kültür Bakanı olduğu dönemde oldu. Mumcu İstanbul'a geldi, sektörtekilerle buluşmalar, çalıştaylar düzenlendi. Start noktasını veren Mumcu oldu. Mumcu sonrasında daha üst kademelerde politik hedef değiştirince Kültür Bakanlığı'ndan ayrıldı, bu işler de havada kaldı. Biraz daha uzun süre kalsaydı, belki yasanın altyapısı daha farklı olurdu. Ben AKP'den bağımsız olarak, AB Uyum Yasaları çerçevesinde bunun yapıldığını düşünüyorum. Zaten bizim batımızda bu desteğin olmadığı ülke yok. Bütün ülkelerde sinemayla ilgili destek mekanizmaları var. Doğumuzda İran'da var, Katar'da da Birleşik Arap Emirliklerinde de var. Bu Türkiye'ye has bir ayrıcalık değil. Çin'de kota sistemi var. Kendi ülkesinin sinemasını korumak için kota koyulmuş. İstedığınız gibi yabancı film gösteremezsiniz. Bunlar daha otoriter sistemler ama sinemaya destek illa para vermekle de olmaz. Güney Kore'de de kota sistemi var. Bugün Güney Kore'de istediğiniz gibi film oynatamazsınız. Yılda belli bir miktar ve gün yabancı film oynatabilirsiniz. Bu yüzden yerli filmde ilk beştedir mesela. Sinema bileti sayısı bizdekinin üç katına yakın.

Devamlı sansür duyumu alıyoruz. Belli filmler desteklenmiyor. Bakanlığın aile filmlerine destek vereceğiz açıklamaları da var. Sizce bu otosansür, sansür mekanizması nasıl işliyor, böyle bir mekanizma var mı? Burada bağımsızlık nasıl sağlanabilir?

Ben sonuçta yapımçıyım. Yapımcı perspektifinden bakıyorum. Otosansür meselesini yönetmenlerle konuşmalısınız. Ben şöyle görüyorum. Otosansür bence her yerde var. Medyada da var. Sinemanın ben Türkiye'de her zaman devlet tarafından denetim altında tutulmak istendiğini düşünüyorum. Burası özgür, sanatsal bir ifade alanıdır denmiyor. Buna zaten insanlar güler. Normal politik alanda ifade özgürlüğünün ne kadar olduğu tartışılırken, sinemada neden farklı olsun. Fakat devlet hiçbir şekilde sansürcü etiketiyle yaftalanmak istemiyor. Ama maddelerde öyle şeyler var ki açıkça sansür. Sorsanız, ne alakası var denir. Ama maddelerde öyle şeyler var ki o filmi sokamazsınız. Benim tasvip etmediğim film ticari gösterime giremez diyor. Ama bir yandan da denetleme dürtüsünün olduğunu düşünüyor değil, görüyorum.

Sansür dışında bir de filmlerin yaş sınırlandırılması meselesinde doğru düzgün yönetmelik, rehber olmadığı için subjektif kriterlere göre filmlerin garip klasmanlara ayrılması var. Son 8 aylık süre içerisinde birçok film 18 yaş sınırı aldı, bir film (Nemfomanyak) yasaklandı, mahkeme süreci devam ediyor. Şöyle bir tarafı daha var bunun, beni ilgilendiren kısmı da burası. Bütün dünyada sinemacılar daha keşfedilmemiş alanlara değinmek, anlatılmış konuları da daha farklı şekilde anlatmak, yeni konulara değinmek gibi uç noktalarda arayış içindeler. Dolayısıyla daha çok filmin 18 yaş sınırı alması biraz böyle de okunabilir. Ama kriterler böyle olursa daha fazla film 18 yaş sınırı alır. Daha muhafazakar, daha yerel perspektiften bakarak değerlendirmenin sonucunda, bir sürü filmin önümüzdeki dönemde 18 yaş sınırıyla karşılaşacağını düşünüyorum. Şöyle bir garip durum vardır, Türkiye'deki filmlere genelde politik açıdan yaklaşıyor, yabancı filmlere de ahlaki açıdan. Burada cinsellik var mı, aile hayatıyla ilgili, adetlerimizle bir şey var mı, gibi. Ben merak ediyorum mesela, Cannes'da Altın Palmiye ödülü alan Mavi En Sıcak Renktir filmi 18 yaş sınır aldı, Scorsese'nin Wolf of The Wall Street filmi 18 yaş sınırı aldı, Adore filmi belki de dünyada ilk kez 18 yaş sınırı aldı. Sadece sansürün arttığına dair akıl yürütmek tuhaf olur. Sinema bu tarafa evriliyor ve biz buna adapte olamıyoruz. 15 sene öncesinin kafa yapısıyla değerlendiriyoruz. Buradan çatırdayacak bu sistem. Sinema her zaman denetlenmek istenir ama sansürcü yaftası da istenmez. Ne alakası var sansürle denir. Sansürün adı tanımda geçmiyor ama yabancı bir uzman okusa sansür maddesi der. Bizim sınıflandırma, değerlendirme konusunda önerilerimiz var. İletiyoruz bakalım ne olacak.

Biraz da seçim kuruluyla ilgili sormak istiyorum. Siz hiç komisyonda bulundunuz mu?

Yok ben hiç bulunmadım. Benim hep filmim vardı, komisyonda bulunmak için filminizin başvuruda olmaması gerek. Film yapmadığınız yıl kurulda olabilirsiniz.

Seçici kurulun nasıl oluştuğuna dair bir fikriniz var mı? Oradaki seçimlerin objektifliği konusunda ne dersiniz? Paranın adil dağıtımı her zaman sorunlu bir kavramdır ama ne kadar adil dağıtılıyor?

Komisyonadaki üyeleri Meslek Birlikleri gönderiyor. Meslek Birliklerinin çok doğru isimleri gönderdiğini söyleyemem, bunun sebebini bilmiyorum.

Siz SE-YAP olarak nasıl gönderiyorsunuz?

SE-YAP'ın daha farklı bir yapısı var, burada piyasa aktif bir yapımcı grubu var. Biz Yamaç Okur, Zeynep Özbatır gibi aktif film yapan kişileri gönderebiliyoruz. Son filmini 20 sene önce yapmış, artık piyasada olmayan birini göndermiyoruz. Dedğim gibi herkesin önceliği farklı. Meslek Birliklerinin biraz olaya sahip çıkması lazım. Komisyonun oluşturulma şekli benim için soru işareti. Kimseyi zan altında bırakmak istemiyorum, ancak komisyonadaki kişilerin bir kısmının mesleki yeterlilikleri, mesleki meşruluğu yeterli değil, bu açık.

Para nasıl dağıtılıyor, dersiniz. Kriterler muğlak olduğu için para dağıtma sorunu da var. Bana göre güzel olan bir projeye başkası hayır diyebilir. Bizde şöyle mantık var, senaryoyu beğendim destekleyelim. Ama böyle desteklenmez ki, projenin tamamına bakmak lazım. Yapımcısı kim, bu adam bu filmi yapabilir mi, daha önce neler yapmış? Bir proje değerlendirmesi yapmak lazım. Komisyonadaki insanların ne kadarı filmin bütçesini, finans planını analiz edecek bilgiye, yeterliliğe sahip? Bu da için başka tarafı.

Ben adil davranıldığını düşünüyor muyum? Bence sistem şöyle çalışıyor? Türkiye'de torpil varsa bir alanda ve akıllı bir şekilde işleyecekse, normalde 20 kişi alınacaksa 22 kişi alınır, son iki kişi de torpillidir. Sistemin yürümesi için yeteri kadar adam alınır, gerisi de torpillidir. Yirmi kişi içinden torpilli alınmaz. Türkiye'de biraz böyle bir durum var. Çok fazla filme destek veriliyor, anlamsız şekilde. Bu nedenle az destek oluyor. Niceliğe de önem verildiği için proje başına destek miktarı azalıyor. Hiçbir şey değilse böyle bir zararı var. 10 yerine 20 filme destek verirseniz, kaliteli 10 filmin desteği düşüyor, alması gerekenin yarısı kadar alıyor. Ve böyle kötü filmlere de destek verilmesi tartışma yaratıyor. Adil dağıtılıp dağıtılmadığı sorusunun ben lüks bir soru olduğunu düşünüyorum. Komisyonadaki kişiler kendi alanında daha bilgili, deneyimli kişilerden kurulmalı. Burada da şöyle bir sorun var, aktif olan bir kişi nasıl zaman ayırsın da projeleri değerlendirsın. Komisyonadaki kişiler 1 yıl boyunca Kültür Bakanlığı'ndan maaş alıp işlerini komisyon için bırakan kişiler değiller. Bir de mesela, bugün bir yerde viyadük yapılacak deseniz en fazla 5 tane firma başvurur, çünkü muhtemelen yeterlilik kriterleri vardır. O yeterliliklere de haiz 4-5 firma vardır, onları da detaylı incellersiniz. Ama sinemada böyle bir sistem yok, herkes başvurabilir. Para çıktıktan sonra nitelik belgesini alıyorsun, filmini yapıyorsun. O nedenle belgeselde, kısa filmde yüzlerce başvuru yapılıyor. Uzun metrajda 70-80 başvuru yapılıyor.

Bundan sonra ne yapmak istiyorsunuz yeni kanuna dair? Hem SE-YAP olarak, hem de kişisel olarak?

Kişisel olarak şunu söyleyebilirim, böyle bir ekibin şu an burada çalışmasının sebebi şu: 3-4 sene evvel Yeni Sinema Hareketindeydim, daha endüstriyel çalışmalar yapmak için oradan ayrıldım. Yamaç'la da konuştuk, 3-4 sene önce SE-YAP'a girip aktif çalışma yapma kararı aldık. Biz yapımcı olarak bu sektörün Türkiye kriterlerine göre deneyimli insanlarıyız. Uluslararası kriterlere göre genç sayılıyor ama Türkiye için deneyimli sayılabilecek durumdayız. Biz artık mesleğimizi nasıl yapabiliriz diye düşünme durumuna geldik. Mevcut yasal düzenlemelerle, finansman şekilleriyle, teamüllerle olmaz. Böyle devam ederse bu meslek devam etmez, manalı da değil. Elimizi taşın altına sokalım, lobi oluşturalım ve birtakım genç insanları da bu çatı altına toplayalım, dedik. Buranın üye sayısı 100 civarıydı, son üç yılda 300 civarı kişi oldu. Kanunlarla, buranın kurumsallaşmasıyla, projelerle mesleğimize katkı koymak istedik. Öncelikle yapmak istediğimiz şey mesleğimizi layıkıyla gerçekleştirmek için endüstriye katkıda bulunmak.

SE-YAP olarak birkaç yıldır sürüncemede olan sinema yasasını çıkartmak, müdahil olmak, yapımcı olarak görüşlerimizi eklemek gibi çalışmalar yapıyoruz. Sinema destek yasasının yeni adı Sinema Yasası olacak. Telifle ilgili tartışmalar yıllardır devam ediyor. Meslek Birliklerinin aslında fonksiyonu üyelere ilgili telifleri toplayıp üyelere dağıtabilmek. Bu yapılamıyor. Bu konuda çalışmalar yapıyoruz ve Bakanlık da sıkıştırıyoruz. Telif de toplayabilecek hale gelirsek mali gücümüz artacak ve üyelerimizle iletişimimiz artacak. Altyapı eksikliğini giderecek belli projeler yürütmeye çalışıyoruz. 'Festivaller İstanbul'da, online korsanla mücadele, seyirci araştırması profili yapmak gibi projeler var. Bizim sektörümüzde istatistik yok, bu alanda endüstriyel ölçümler yapmak için database oluşturuyoruz. Destek alan filmlerin gelişleri, uluslararası başarıları gibi. Avrupa Observatory raporu hazırlanıyor, o konuda çalışmalar yürütülüyor. Festivallerin tüzükleriyle, içerikleriyle ilgili çalışmalar yapıyoruz. Birçok alanda bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Bundan üç dört sene evvel SE-YAP'ın adı yoktu. Şimdi uluslararası ve ulusal kurumlar burayı işbirliği, danışma kuruluşu olarak görüyor. Biz buraya bir yapımcılık perspektifi getiriyoruz. Sinema dediğimizde genelde yönetmen, devlet ve televizyoncular konuşur denirdi Türkiye'de. Şimdi artık sinema yapımcılarının perspektifine de kulak veriliyor. Kültür Bakanlığı Sinema Destekleri ile ilgili bu araştırmayı yapmak istesenez üç sene önce muhtemelen SE-YAP'a gelip sormazdınız. Burayı bir paydaş olarak görmezsiniz. Biz bunu geliştirmek istiyoruz bir yandan. Yönetim kurulunu genişletmek ve çeşitli projelerle işleri yaymak gibi düşüncelerimiz var.

DİPNOT:

¹<http://sinema.kulturturizm.gov.tr/TR,144750/turkiyede-sinema.html>

²Raporun Türkçe özetine ve İngilizce tamamına ulaşabilirsiniz: <http://www.se-yap.org.tr/2015/01/06/turk-sineması-endustri-raporu-ozeti/>

³Yasal olarak Eğlence Vergisi adı verilen bu vergi sinema camiasında “rüşum” olarak tartışılıyor.

⁴<http://www.cnc.fr/web/en>

⁵İsveç Film Fonu'nun Cinsiyet Eşitliği çalışması hakkında ayrıntılı bilgi için: <http://www.sfi.se/en-GB/About-SFI/Gender-Equality/>

4. BÖLÜM: YAPIMCI PERSPEKTİFİ: YAMAÇ OKUR

YAPIMCILAR VE SİNEMA DESTEKLERİ:

Türkiye’de sinema filmi yapımcılığı Yeşilçam boyunca yatırımcı olmakla eşdeğer görüldü. Sinemanın içinden gelen yapımcılar olduğu gibi sinemayla hiçbir bağı olmayan, sadece para kazanmak için sektöre girmiş birçok isim de bulunmaktaydı.

Ancak yönetmen İsmail Güneş’e göre 1995 yılında sinema eseri hak sahipliğinin uluslararası mevzuatlara göre değiştirilmesiyle yapımcılar birer birer sektörden çekilmeye başladı. Yeşilçam geleneğinden gelen yapımcılar ellerindeki filmlerin haklarını televizyonlara verip emekli oldu ve yönetmen-yapımcı kuşağına alan açıldı. Yönetmenler filmlerini bakanlık desteğiyle ya da diğer desteklerle kendileri finanse etmeye başladı. Son zamanlarda ise Türkiye sinemasına yaratıcı yapımcılık kavramı girdi: Çok dar bir sermayesi olan ya da hiç olmayan ancak ulusal ya da uluslararası fonlara, televizyonlara, kurumlardan sermaye toplayan yapımcı kavramı. Filmin bütçesini, çekim stratejisini, yani tüm ekonomik planı yapımcılar organize ediyorlar. Dolayısıyla sinema destekleri ile en çok didişenler de yapımcılar.

Türkiye sinemasında son yıllarda en çok üretimde bulunan yapımcılardan Yamaç Okur, sinema desteklerinin en büyük sorunlardan birinin, sistemin yapımcılar üzerine kurulmaması olduğunu vurguluyor. Bir yapımcı firma filmin tüm muhasebesini kapatmadan yeni bir film için başvuramıyor, ki bu çok uzun bir sürece tekabül ediyor. Sinema destekleri daha çok yapımcı-yönetmenleri teşvik etmek üzere kuruldu. Bu yapı Türkiye sinemasında birikimli yapımcılarının önünü tıkıyor.

Bunun yanında Türkiye içindeki tek finansman kaynağı Kültür Bakanlığı’nın sinema destekleri. Avrupa’da görülen farklı destekleme metodları Türkiye’de oluşmamış durumda. Dahası tüm destekler film yapımına odaklı. Filmlerin vizyonda ya da diğer ticari kanallarda regülasyona girmesi için herhangi bir mekanizma oluşturulmamış.

Yapımcı Baran Seyhan ise geri ödemeli desteklerin temelindeki bürokratik bir soruna değiniyor:

“

Yasa ilk çıktığı zaman biraz daha bürokratikti başvuru süreci ve sonrasındaki işleyiş. Zamanla bunda düzeltmeler yapıldı. Şimdi nispeten daha rahat işleyen bir yapı var. Ama temel sorun şu ki hukuken 6183’e tabi olduğu için, bir amme alacağı olarak değerlendirildiği için borçlu konumuna sokuluyor yapımcı. Bundan kaynaklanan sorunlar var. Yani herhangi bir vergi borcu, devletin birinci derece alacağı olarak görülüyor. Halbuki bu bir destek sistemi. Belli koşullarda geri ödenecek bir destek sistemi. Yapımcıyı borçlu ilişkisine sokması doğru değil. Burada yasanın değişmesi lazım. Onun dışında işin pratiğinde yönetmelikte değişecek şeylerin değiştiğini düşünüyorum. Birtakım gereksiz evrak gidiş gelişleri, noter tasdikleri, bunlar büyük ölçüde çözüldü. Bu açıdan çok büyük bir sıkıntı olduğunu düşünmüyorum.

”

Belgesel film yapımcısı ve yönetmeni Yasin Ali Türkeri de benzer bir bürokratik sorunun belgesellerde yaşandığını belirtiyor.

“Belgesel destekleri (aynı şey kısa film ve animasyonlarda da geçerli) geri ödemesiz olduğu için Maliye Bakanlığıyla yapılan anlaşma gereği o yıl içinde yapılmış bir hizmet ya da alınmış mal gibi değerlendiriliyor. Bu nedenle sene sonuna filminizi teslim etmeniz gerekiyor. Dolayısıyla haziran ayında aldığınız desteğin filmini kasım-aralık gibi teslim etmeniz gerek. Maalesef son on yıldır üretilen belgesellerin çoğu yaz ve sonbahar belgeselleri. İçeriği bile rahatsız ediyor bu sorun. Bir iki yıl takip etmeniz gereken bir konuyu takip edemiyorsunuz. Birbirine benzer şeyler çıkıyor. Belgesel filmlerin zayıflığına da sebep oluyor. Uluslararası alanda da ilgi çekmiyor.”

Sinema desteklerinin yapısı filmlerin yapısına dahi etki ediyor. Belgesel filmlere sirayet eden bu tarz sorunların benzeri de uzun metraj kurmaca filmlerde yaşanıyor. Yamaç Okur proje geliştirme desteği eksikliğini filmlerin kalitesizliğinin kaynağı olarak görüyor. Özellikle ilk filmlerde yaşanan olmamışlık duygusunu destek sisteminin destek aldı/almadı ikiliği arasında gidip gelmesine bağlıyor.

Yapımcı, destekleme kurulu üyesi, SE-YAP kurucusu ve üyesi gibi birçok şapkaya sahip Yamaç Okur’la yapımcı perspektifinden sinema desteklerine baktık.

YAMAÇ OKUR

Öncelikle yapımcı olarak sizin desteklerle olan hikayenizi öğrenmek istiyorum. İlk ne zaman başvurduunuz? Nelerle karşılaştınız? Ne tür zorluklar yaşadınız?

Kendi yapımcılık hikayemi anlatayım size. Destek yasası 2004 yılında çıktı. Biz şirketimizi 2007 yılında kurduk. Şahıs firmasıydı ilk başta. Enis Köstepen, Nadir Öperli ve ben Altyazı'nın çekirdek kurulunda olan kişilerdik. Rahmetli Seyfi Teoman da bizim kısa metraj editörümüzdü. Ben 2003-2006 yılları arasında Mithat Alam Film Merkezinde yöneticilik yapıyordum. Sonra kendimi yavaş yavaş arka plana itip esas hayalim olan yapımcılığa, sinemanın endüstriyel tarafına yöneldim. Seyfi Teoman'ın Tatil Kitabı projesi zaten hazır bir projeydi, Hubert Balls fonundan senaryo geliştirme desteği de almıştı. Bulut Film olarak Bakanlığa şirketin ilk projesi olarak başvurduk. Yasa o zaman yeniydi, birtakım söylentiler vardı destekle ilgili ama biz de yıllardır dergi çıkarıyoruz, dolayısıyla sektörün içindeyiz. Rotterdam Film Festivalinin proje geliştirme desteği Hubert Balls alması zor bir destektir. Ben, onu almış bir proje kesin destek alır diyordum. Ama Tatil Kitabı reddedildi. Bizim maceramız Tatil Kitabı'nın destek almamasıyla başladı. Biz sonra 2007-2009 yılları arasında yaklaşık 10 farklı proje verdik. Bazısı senaryo aşamasında, bazısı yapım sonrası aşamasında hepsi farklı safhalardaydı. Ama hiçbiri destek almadı. Birçok kişinin başına gelen bir şey bu, dolayısıyla bu fon nasıl işliyor, dinamikleri neler bakmaya başladık. Yurtdışında nasıl işler? Şeffaftır, yönetmeliği vardır, komisyon bellidir, ne zaman başvuracağın bellidir. Biz ilk başvurduğumuzda hiçbiri belli değildi. Meslek Birliği temsilcileri deniyor ama kim oldukları, neye göre karar verdikleri belli değildi. O dönem projelerinde bir sürü de dedikodu vardı. Baştan iyi niyetli oluşturulmuş ama bir endüstri yaratmak ve bunun hacmini geliştirmek için yapılmamış bir yasaydı. Bir know-how ile yapılmamış, çok büyük eksiklikleri vardı. Dolayısıyla Tatil Kitabı'nı, Bahtı Kara'yı kendimiz finanse ettik. Ta ki Bizim Büyük Çaresizliğimiz'e kadar. Kendi yaptığımız üçüncü uzun metraj projeydi. Bizim Büyük Çaresizliğimiz ilk başta reddoldu. Ama biz artık anlamıştık dinamikleri. Yönetmelikte aslında açık bir madde var, reddolan bir proje tekrar başvuramaz diye. Ama ismini değiştirip tekrar başvuran projeler var, alanlar da var, biliyoruz. Ama bu bize etik gözükmedi, ismimizi saklamadan uzun bir geliştirme raporu hazırladık, senaryoda ve yapımda böyle değişiklikler var ve tekrar başvurmak istiyoruz, dedik. Bakanlık buna ikna oldu. Red aldıktan bir yıl sonra destek aldık. Bizim Büyük Çaresizliğimiz destek aldığımız ilk proje oldu.

İki Dil Bir Bavul filmi destek almıştı. O proje nasıl destek aldı?

İki Dil Bir Bavul'da yapım desteği yoktu, çok düşük bütçeli bir projeydi. Ortak yapımcı olmamız için bize geldiğinde film hazırda zaten, kurgu aşamasındaydı. Ben de yönetmenleri kısa filmlerinden beri takip ediyorum. Filmin potansiyelini gördüğümüz için kurgunun sonlarına doğru girdik. Ana yapımcısı yönetmenlerin kurduğu Perişan Film post-produksiyon desteği aldı. Orada bizim müdahalemiz yoktu.

Bizim Büyük Çaresizliğimiz filminden sonraki tüm filmlere destek aldık. Ama şöyle bir sorun var. Yeni sinema yasasıyla değişecek bu. Bir yapımcı bir filmle destek aldıktan sonra yaklaşık beş yıl boyunca destek alamıyor. Nedeni şu. Filme destek alıyorsunuz, bir-iki ay içinde sözleşme imzalyorsunuz. Mevcut kanuna göre sözleşmede diyor ki en geç bir yıl sonra filmi teslim etmeniz lazım, ondan sonraki bir yıl sonrasına kadar da vizyona girmeniz lazım. Mali müşavir raporunu da en geç üç yıl içinde istemiş oluyor. Yani yeni bir filmle başvuru yapabilmemiz için mali müşavir raporunu verip hesap kapatmanız lazım, bu süreç de en iyi ihtimalle dört yıl sürüyor. Ama her zaman sorun çıktığı için süre uzuyor. Bakanlığın en büyük sıkıntısı tek yapımcının destek aldıktan sonra uzun bir süre alamaması. Bu da neye yol açıyor? İçinde bulunduğumuz meslek birliğinin 300 üyesi var, diğer yapımcı Meslek Birlikleriyle birlikte 800-900 yapımcı şirket var. Yapımcı değil ama yapımcı şirket enflasyonu oluşuyor.

Ama siz farklı filmlerle kısa süre içinde destek aldınız?

Bunu delmenin yöntemleri var. Bundan sonraki başvurularımızı ilk filmler üzerinden yaptık. Emin Alper'in ilk filmi Tepenin Ardı'nı biz yaptık ama yönetmen ilk film desteğine kendi başvurdu. Bakanlık ilk filmi yapanlar için zorla şahıs firması kurduruyor. Aslında dosyayı biz hazırlıyoruz, herkes bizim yaptığımızı biliyor, Emin Alper dosyasını kendi adına veriyor, bizim hiçbir adımız yok ama biz etik olarak kendimizi söylüyoruz. Kanuni komplikasyonları var bunun da. Destek verildiği zaman şahıs firması kuruluyor ama biz eser işletme belgesini de üzerimize alamıyoruz. Emin Alper'in filmi böyle aldı. Aslı Özge'nin Hayat Boyu filmi de başka bir şirket, paravan bir şirket üzerinden başvurdu. Melisa Önel'in Kumun Tadı, Zeynep Dadak ve Merve Kayan'ın Mavi Dalga filmleri de ilk film desteği üzerinden aldı.

Bunların hepsi bizim başvurularımız değil, başka şirketlerin başvuruları. Bulut Film Almanya'da olsaydı bu filmlerin hepsi Bulut Film adına başvururdu. Tabi böyle olunca çıkması daha kolay olurdu, çünkü yapımcının daha önce yaptıklarına da bakılıyor. Ama biz Bizim Büyük Çaresizliğimiz filminin muhasebesi kapanmadan başvuramıyorduk, o da geçen yıl kapatıldı. Arada beş yıl var. Bunu kapatmadan kendimiz başvuramazdık. En büyük sıkıntısı bu yasanın.

Bu neye yol açıyor? Bakanlığa karşı ben bu filmin yapımcısıyım diyemiyorum kağıt üzerinde. Şahsen biliyorlar tabi, ama bundan onlar da muzdarip. Onlar da işi bilen yapımcı görmek istiyor, alavere dalavere görmek istemiyor ama yasa böyle, onların da eli kolu bağlı. İkincisi, finansal olarak da zorluyor. Sistem sizi alavere yapmaya itiyor. Her yönetmene şirket kurduruyor, dolayısıyla ben bir sürü şirketin muhasebesiyle uğraşıyorum ve para harcıyorum.

Türkiye’de yapımcılığın oluşmamasının temel sebeplerinden birisi de bu. Bu dört şirket olmasaydı belki de Bulut Film 50-60 bin lira daha fazla kazanırdı. Bulut Film şu an kazanmıyor, hiçbir zaman artıya geçemedi. Bulut Film hiçbir zaman kendi yaşam masraflarını kazandıracak seviyeye ulaşmıyor. Avrupa’daki model olsa en azından kendi öz sermayemizi tüketmezdik ve yaşam masraflarını karşıladık. Bu da Bakanlık desteklerinin ne kadar yanlış temellere oturduğunu gösterir. Türkiye’deki son yılların en iyi yapım şirketlerinden biriyiz belki de. Altı tane filmimizi Berlin Film Festivali’ne soktuk, İstanbul Film Festivali’nde ödüller aldık. Ana akım tarafında Yangın Var filmini denedik, İki Dil Bir Bavul’la ve Yangın Var’la 100 bin barajını aştık. Dolayısıyla bir başarı var. Bulut Film kuruluşunda üç kişi vardı. Üçümüz ayrı ayrı şirketler kurup destekler alabilirdik. Ama Bulut Filmin, tek bir şirketin kuvvetlenmesi önemli. Avrupa’daki başarının ana etmeni yönetmen olduğu kadar yapımcı da. Sistem yapımcı üzerine dönüyor Avrupa’da. Buradaysa sistem yönetmen-yapımcı üzerinden dönüyor. Bu bir yandan Ankara’nın da istediği bir şey. Çünkü gücü bölüyorsunuz. 30 tane kuvvetli yapımcı olsa yasalar daha hızlı geçer. Meslek Birlikleri daha kuvvetli olur. SE-YAP neden kuvvetli çünkü yönetim kurulu kuvvetli. Ürettiğimiz işlerden dolayı kuvvetliyiz. Yapım şirketlerinin kuvvetlenmesinin böyle bir önemi var.

Genel olarak sanat, konumuz itibariyle de sinema neden devlet desteğine ihtiyaç duyuyor?

Bunun tarihsel bir bağlamı var, yeni bir şey değil, sadece Türkiye değil Avrupa kültür ve sanat endüstrisiyle ilgili bir şey. Neden? Avrupa savaşlar geçirdi ve kendi toplumunu yeniden inşa ederken kültür ve sanata destek başladı. Baktığınız zaman Avrupa Birliği’nin temelinde kültür ve sanat vardır. Dolayısıyla ulusal, yerel ve uluslararası fonlar oluşturuldu. Sadece sinemada değil, bütün sanat dallarında destek mekanizması oluşturuldu. Desteğin nedeni aşikar, sanatçı toplumu değiştiren, önde giden, bir şeyler üreten kişilerdir. Sinema da kitleleri değiştirme şansı olan kuvvetli bir sanat dalı. Desteklenmesi de en mantıklı sanat dallarından bir tanesi. Film yapıp birçok kişiye ulaşabiliyorsunuz. Dolayısıyla Avrupa’ya baktığınız zaman her ülkenin sinema yasası vardır. Türkiye’de devlet destekleri 2004 yılında çıkıyor. Ondan önceki destekler kişilere bağlı, yasası yönetmeliği olmayan destekler. Tabi Yeşilçam geleneğiyle de bağlantılı bir şey. Yeşilçam’da yapımcı finansör olarak eşitlendiği için. Türkiye’de yapımcı kavramının bilinmemesiyle ilgili bir şey.

Dolayısıyla kamu fonlarının bu işte kullanılması çok mantıklı, çünkü kamu yararı var. Fakat Avrupa’da tek bir ulusal fon yok. Yerel fonlar, kalkınma ajansları, sponsorluk destekleri gibi bir çeşitlilik var. Bizdeyse tek bir fon var. O fondan destek alırsanız yapıyorsunuz.

Gönül isterdi ki on yılda başka destek mekanizmaları da çıksın. İstanbul Film Festivali’nin proje geliştirme atölyesi Köprüde Buluşmalar çok önemli, kendi içinde bir geliştirme fonu var ama işlemiyor, çünkü yapımcı üzerinden yürümediği için güdük kalıyor. Destek mekanizmasını sadece yapıma destek olarak ele almamanız lazım. Sinema kültürüne, salonlarına, endüstriye, post-produksiyona, insanlara yatırım yapmanız lazım, yapımcı yetiştirmeye, sinema yazarı yetiştirmeye.

Ama bizdeki kanun film yapımını desteklemek üzerine, halbuki sinema kanunu olmalı ve onun parçası olarak içinde yapım desteği olmalı. Sinema kanunu dersiniz sadece yapım desteklenmez. Destek kavramı tartışılıyor. 2004 yılındaki desteğin parasal kaynağı rüsum gelirleri. Türkiye’deki ana akım filmleri yapanlar da niye bizim paralarımızla bağımsız filmler destekleniyor deniyor. Destek metodu tartışılır. Ama niye kültür sanat destekleniyor demek, kültür sanat endüstrisini bilmemekle, cahillikle açıklanabilir. Amerika’da ve İngiltere’de böyle fonlar yoktur, ama orada da başka kaynaklar vardır. Fransa’da CNC var yıllık bütçesi 1,5 milyar dolar olan. ABD’de böyle bir fon yok ama filmler yapılıyor, orada başka bir mekanizma var. Türkiye bu ikisi arasında kendini konumlandırmış. İkisi de tam değil, ikisini de kötü yapıyor.

Peki bu destekleri ekonomik anlamda nasıl değerlendiririz? Diğer sektörlerde de yapıldığı gibi bir teşvik midir, yoksa sanata yapılan hibe, destek midir?

Şu anki mevcut yasaya göre bu geri ödemeli bir kredi. Hatta iki model var, biri geri ödemeli, diğeri banka kredisi şeklinde. Ama bu yasada banka kredisi metodu hiçbir zaman yürümedi. Geri ödeme de şöyle işliyor, filminiz kar ederse Bakanlığın verdiği destek tutarında geri ödüyorsunuz. Ama geri dönüş çoğu zaman olmuyor, çünkü yasayı çıkarırken regülasyona dair bir şey yapılmamış.

Bir filmin nasıl finanse edildiği bilinmiyor. Bu konuda kafa karışıklığı var. Yapımcılar çok kuvvetli olmadığı için bunlar konuşulmuyor. Avrupa’da televizyonların çok ciddi bir gelir olduğu görülüyor. Bizde ise sıfır. Ne ön yapımda, ortaklıkta, ne de alımlarda. Bulut Film dokuz film yaptı, ikisini TRT’ye sattık ama bence ikisi de rastlantı. Orada bir kişi filmi seviyor ve alıyor. Sistematiğe değil.

Avrupa’da çoğu zaman film kendi ülkesindeki dağıtımıcısından minimum garanti bedeli denilen satış garantisi alınıyor. Filmin box office potansiyeline göre değişiyor. Türkiye’de dağıtımçı bağımsız filmler için emlakçı gibi çalışıyor, buradan komisyon alıyor. Kopyalarınızı, masraflarınızı siz ödüyorsunuz. Halbuki Avrupa’da dağıtımçıyla anlaşılıyorsunuz ve dağıtımçı bunun için baştan size para ödüyor ve risk alıyor. Dolayısıyla buradaki dağıtımçı her filmi dağıtıyor, çünkü emlakçı, yüzde 10 komisyon alıyor.

Mavi Dalga filminin fonlamasına bakalım. Türkiye’deki finansman kaynakları Bakanlık desteği ve şirketin koyduğu paralar. Tepenin Ardı filminin aldığı ödül paraları oraya aktarıldı. Yurtdışından Eurimage desteği var, ilk iki taksidi sıcak bir para. Bunların yanında yurtdışındaki fonlar var. Yurtdışından fonlara dair de şöyle bir kafa karışıklığı var, oradan paralar yağıyor diye düşünülüyor. Bu fonlar genelde yurt dışında harcanmak üzere fonlar, dolayısıyla sıcak para getirmiyor. Ayrıca Türkiye’de 1x’e paraya yapılacak iş, yurt dışında 2x, 3x’e yapılıyor. Ortak yapımın geliştirdiği yararlar var ama bütçeyi çok rahatlatan şeyler değil. Mavi Dalga’nın Bakanlık desteği 200 bin lira, Eurimage’dan 150 bin Euro çıktı ama ilk iki taksidi verildi, üçüncüsü halen alınmadı. Totalde 350 bin TL var, bu paraya bir ilk film yapılamıyor. N’oluyor? Ekibinize borçlanıyorsunuz, şirketin sermayesini aktarıyorsunuz vs. Bu model çok sağlıksız.

Aynı film Fransa'da yapılırsa ne olurdu? CNC en az 500-600 bin Euro verirdi. İkinci televizyon olurdu. Üçüncüsü dağıtımçıyla ön satış anlaşması olurdu. Paris'te olsanız ille de France gibi belediye kaynaklarına gidersiniz. Aradaki ayırım net görülüyor. Ki Mavi Dalga şanslı bir proje, Eurimage desteği var ve yapımcısı var. Türkiye'de çok ortaklı yapım görüldüğü zaman paralar götürüldü sanılıyor. Ama Mavi Dalga bizim için zarar etmiş bir proje, Berlin'de açılmasına, Antalya'da ilk film ödülü almasına rağmen.

Şu anki fonlama modelinde başka ne gibi eksiklikler var?

Destek yasası iyi niyetle çıkmış. Ama sistemi bilmemekten kaynaklı eksiklikler var. Yasanın en önemli kazanımlarından biri şu. Ne kadar meslek birliği varsa oradan üye al demiş. Sinema desteklerinin diğer sanat dallarından en önemli farkı sinema yapan insanların desteğe karar veriyor olması. Tiyatroda öyle bir şey yok, her zaman polemiktir. Sinema da polemiktir ama en azından meslektaşlarınız karar veriyor. Ama bu yapılırken, bu komiteye kimlerin girebileceği, hangi nitelikte insanların gireceği konusunda bir şey yapılmamış.

Avrupa'da bu tarihsel gelişim içinde olmuş. Avrupa'da hiçbir uzun metraj yapmamış biri o komiteye giremez. Girmesine izin vermezler zaten, olay çıkar. Şu an içinde olduğum kurulda üç tane yönetmen var, iki tanesi daha ilk uzun metrajını yapmamış durumda. Kısa film, belgesel, reklam yapmış. Ve bu kişiler Nuri Bilge Ceylan'ın projesine karar veriyor. Kişiler ve biyografilerine bakılıp ne yaptıkları rahatlıkla öğrenilir, bunlar açıklanıyor. Sadece bu kurulda da değil, bundan öncekilerde de var bu sorun. Hangi niteliğe sahip olunacağı belirlenmemiş. Şöyle kriterler konabilir, en az üç uzun metraj yapmış ve tercihen biri festival dolaşmış denir. Box office başarısı kazanmış denebilir. Kriter olmadığı zaman kararlar böyle çıkar.

Ben kendimi genç bir yapımcı olarak görüyorum, 39 yaşındayım, 2008-2014 arasında 9 tane uzun metraj yaptım. Ben oradaki en toy kişilerden biri olmalıyım ama ben filmografime göre en fazla film yapmış kişiyim. Burada bir sıkıntı var. Hep Ankara'yı eleştiriyoruz ama bizim Meslek Birliklerinin de sıkıntıları var. Buradaki sorunun iki sebebi var. Kurulda olduğunuz zaman iki yıllık görev sürecinde filminizi göndermiyorsunuz. Benim girme sebepim bilinçli bir sebepti. Kurula girme kararım kurulun yapısını değiştirmek ve şeffaflaştırmak içindi. Benim oradaki varlığım kurulu da değiştirdi.

Ama acıklı olan şey içindeki insanların kendi durumlarını anlayamaması. Bana hep sorun olarak gelmiştir bu. Ben bir niteliğe sahip değilsem oradan kaçınıyorum. Türkiye'de her alanda böyle bir kültür oluşmadığı için kurulda da öyle. Bir sürü önemli projeyi değerlendiriyorsunuz, o yılın sinemasını belirleyeceksiniz, ama konuştuğumuz konular çok komik konular. Anılarım için biriktirdiğim çok malzeme var burada konuşulan. Çok temel şeyler konuşuluyor. Bir kurul üyesi şunu diyebiliyor, hep sanat filmleri desteklenmiş, ana akım filmler desteklensin diyor. Ben diyorum ki ana akım filmler de desteklensin. İki taraf da olsun. Ama proje geliyor mu? Gelmiyor ki. Ana akım yapımcısı 200-300 bin için niye getirsin ki filmini oraya? İlk filmini yapmamış birinin önüne mi filmini getirecek? Ben yirmi yaş daha büyük olsam, böyle bir kurula proje göndermem. Şu anda elimiz mahkum. Ama o kadar kötü bir kurul ki kuruldaki insanları kimse tanımıyor. Şu anda elimiz mahkum. Ama o kadar kötü bir kurul ki kuruldaki insanları kimse tanımıyor.

Her tarafta sorun vardır ama hata payı daha düşüktür. Hata payı yüzde ondur. Burada yönetmen meslek birliklerini dolaşıyorsa şans artıyor. Bu işler lobi üzerinden yürümemeli. Projenin niteliği ve projeyi yapan insanların geçmişte yaptıklarıyla yürümemeli. Ve herkes verilen kararların arkasında durabilmeli. Yeni sinema yasası bunu değiştirir mi? Bu konuda da tereddütlerimiz var. Ama meslek birlikleri kurula yetkin kişiler gönderse bu iş çözülür. Herkesin sinema görüşü, dünya görüşü farklı olabilir, ama ortak paydalardan bahsediyorum.

Zeki Demirkubuz projesi tartışılırken Nuri Bilge Ceylan taklidi yapıyor denmez mesela. İlk filmini yapmamış yönetmenle Zeki Demirkubuz sineması mı tartışacağım. Bir zemin kalmıyor tartışılacak. Bu nedenle istatistik kısmını önemsiyorum. Destek alamadığım zaman istatistikleri dosyalamaya ve raporları yayınlamaya başladım. Bu kurullar ne tür projeleri desteklemiş, görüyoruz. Ve ortaya çıkan iki sonuç var temel olarak.

Bir kere bu destekler boşa gidiyor manipülatif bir yalan. Daha iyi şekilde dağıtılmalı, daha doğru şekilde harcanmalı denebilir. Ama saçma sapan filmler yapılıyor, bu destekler boşa gidiyor demek yalan. Çok net istatistikler bunu yalanlıyor. Destek miktarlarının çok üzerinde gişe geliri var. Hiç kimse bu kamu fonunu niye buna harcıyoruz diyemez. Diyorsa başka bir düşüncesi var demektir. Desteklerin kendi içinde başarılı olduğu aşık. Ama benim için başarısız. Herhangi bir sinema politikası üretmemiş, bir yapımcı kuşağı üretmemiş bu yasa. İkinci tarafı şu: Sistemi yapımcı üzerinden götürememiş. Yasa başarılı olsa 30-40 tane başarılı yapımcı olurdu, o insanlar da film yapmaya devam ederdi. Biz yönetim kurulu oluşturuyoruz SE-YAP'ta, havuzda yeterli kişi yok. Biz buraya farklı ideallerle geldik. Mesleğimizi yapacak altyapıyı oluşturulmuş dedik. Biz buradan çekilelim, biz vazgeçtik diyelim, SE-YAP olmaz. Arkadan bizi itekleyen bir grup yok. SE-YAP biraz öncü kuvvet gibi oldu. Biraz rahatsız da olundu bundan ama iyi işler yapıldığı için de kimse bir şey diyemiyor.

Başka şeyler de var. Bu yasa ilk çıktığında Sinema ve Telif Hakları Genel Müdürlüğü vardı, sonradan ikiye ayrılarak Sinema Genel Müdürlüğü oldu. Orada da bir süreklilik yok, Genel Müdür devamlı değişiyor. Orayı da bilen insanların olması lazım. Mevcut Genel Müdür Cem Erkul iyi niyetli bir kişi ama sinemayı burada öğrendi. Biz de öğreniyoruz ayrı bir konu ama devlet kadrolarında bir sıkıntı var. Alt kadrolar da öğreniyor. Mevcut sinema yasa taslağına biz en sonunda bir yapımcı istediği kadar film götürebilir maddesini yeni koyduk.

Mevcut sistem yönetmenler yapımcı olsun ve dört yılda bir film yapsın diyor. Ama bu gücü dağıtan bir şey. Yönetmenler kendi işlerine odaklanmalı, kendi sanat eserini oluşturmalı. Yapımcı ise sektörü geliştirmeye çalışmalı. Keşke yönetmenler de bir araya gelse ve eser sahibi meslek birliğini kuvvetlendirebilse. Ama bu insanlar bir araya gelemiyor. Yönetmenlerin de bir araya geldiği oluşumlar genelde sorunlu.

O kadar temel sorunlar var ki. Benim bu sene Berlin’de iki filmim vardı. Berlin’de aynı yıl iki tane filmi olan yapımcı azdır, önemli bir yapımcılık başarısıdır. İki filme de oradaki tanıtımlar için hiçbir destek alamadım. Sivas filmi Venedik’e seçildi ne kadar destek alacağı belli değildi. Biz destek tarifesi hazırlıyoruz memur gibi, bizim hazırlanan yasa üzerine fikirlerimizi söylememiz lazım. Böyle temel şeyleri söylemek gerek. Ama istediğiniz kadar bunları yapın, mevcut hükümetler bir kültür sanat politikası geliştirmezse, özelde bir sinema politikası yürütmezse bütün bunlar nasıl yürüyecek? Onlara rağmen bir şey yapamazsın. Yasa taslağı hazırlıyorsunuz ama Bakan yerinde yok. En büyük meslek birliklerinden birinin Bakan’la birkaç ayda bir görüşmesi lazım. Emek Sineması protestoları sonrası yapılan basın toplantısında gördük Ömer Çelik’i. Ben kültür sanata daha meraklı biri gelsin diye heyecanla bekliyorum. Mevcut iktidarın kültür sanata bakışı çok parlak olmadığı için biraz da seviniyorum sinema desteklerini hala konuşabilmemize. Vazgeçtik diyebilirler. Ama kendi entelijansiyasını oluşturamadığı için hala buna ihtiyaç duyuyor.

Blogunuzdaki yazıda sektörün temel hedefi Ulusal Sinema Merkezi yaratmak olmalı demişsiniz. Öncelikle Ulusal Sinema Merkezi dediğiniz yapı neleri kapsıyor? Yurtdışında gördüğünüz modelleri de sormak istiyorum. Buna göre Türkiye’ye uygun nasıl modeller var? Sizin uygun gördüğünüz modeller nelerdir?

Önce Ulusal Sinema Merkezinin tarihinden bahsetmek gerekir çünkü yeni bir kavram değil. Yanlış hatırlamıyorsam bundan beş yıl önce Antalya Film Festivali’nde Ulusal Sinema Merkezi yasa tasarısıyla ilgili bir çalıştay yapılmıştı. Türkiye sinemasını yönetecek bir merkez oluşturacak, şu andaki yasa tasarısından çok daha ileride bir tasarıydı. Şu anda Türkiye sinemasını Sinema Genel Müdürlüğü yönetiyor, Müdürlük de Kültür ve Turizm Bakanlığı içinde küçük bir parça. Müdürlük Ankara’da ama sektör İstanbul’da. Merkez için ise sektörün kendisinin yöneteceği bir model düşünülüyordu. O dönem ben de sürecin içindeydim ama sektörün bu kadar içinde değildim. Türkiye Sinema Platformu diye bir platform vardı, o zaman Mithat Alam Film Merkezi adına katılıyordum. Bizde hep vardır, Yeşilçamcılar ve yeni sinemacılar bir yerde buluşurlar ama alttan alta bir gerilim fişkırır. Yeşilçamcılar kendilerini hep dışlanmış hisseder, şu an film yapmazlar, sektörün içinde değildir ama bir yandan da ayıracak zamanları vardır. O zaman aktif olan birçok kişi şu anda yok. Mustafa Altıoklar o zaman çok aktifti. Film-Yön derneğinin o zamanki başkanı Erdoğan Karlı inanılmaz aktifti. Ama şu anda hiçbir tartışmada yoklar.

Bazen bizde yasa koyucu hükümet sektörün önünde gider. Sektörün talebi olmasına rağmen böyle bir yasa yapalım denmişti. Erkan Mumcu döneminden gelen Abdurrahman Çelik birkaç kişi vardı bunun için uğraşan. Sevelim sevmeyelim uzun vadeli olarak bir yasayla ve merkezle çözüleceğinin bilincindeydiler. Kültür Bakanlığı böyle bir öneri, tasarı getirdi. İnanılmaz çatlak sesler çıktı. Biz de çatlak sestik, ama biz bunlar olumlu ama şunlar da olsun diyorduk. Bir grup da böyle çıkacağına hiç çıkmaması dedi. Geline nokta iyi idare edilseydi başka şeyler konuşuyor olacaktık. Şu an gelinen noktaya bakalım. Biz iki yıl önce yeni yasa tasarısı için uzlaştık. Ama şu an tasarımız demode olmuş durumda. İçeriğinin bu şekilde çıkarılmasını istemiyoruz, bir kısım revizyonlar yaptık.

Şu an gündemdeki kanunun adı Türkiye Sinema Kanunu. Ulusal Sinema Merkezi’nin adı bile geçmiyor. Bu bir ara kanun. Ara kanun çıktıktan sonra temel hedef merkez kurmak. Yasa çıktıktan sonra sinema merkezi için çalışacağız. Ama Antalya Film Festivali’nden sonraki süreçte sorunlar var. Destekleme kuruluyla ilgili, finansla, değerlendirmeye ilgili sorunlar var. Ama en başta söylenecek şeylerden biri sektörün kendi kendini yöneteceği otonom bir merkez olması. Devletin böyle bir geleneği yok. Devlet eğer para veriyorsa karışacağım diyor. Antalya’da da benzeri oldu. Çok kuvvetli bir festival kurulu oluşturuldu. Basın toplantısında Mendere Türel vardı. Belediye başkanı festival başkanı olabilir mi? Olamaz. Kendisinin ben Onursal Başkanım, bunu finanse ediyorum demesi gerek. “Keşke siz belediye olarak buna destek verseniz ama müdahil olmasanız,” dendi. Başkan da “Ama parayı biz veriyoruz,” dedi. Ankara’nın da bakışını yansıtan bir şey. Merkez kurulsun ama sahibi Ankara olsun diyorlar. Biz diyoruz ki kurulsun ama birisi atanmasın. Sektörün dinamikleri ele alsın. Tabi sektörün de kendi içinde çatışmaları var. Orası kurulduğunda kendini orada görmek isteyen, üretim yapmayı bir yerlere gelmek isteyen insanlar var. Birisi çıkıp uzun bir mektup yazıyor. Olayın aktörü değil ama kendisini yaşça önemli görüyor.

Ulusal Sinema Merkezin modelinin sektör içinde yeterince tartışıldığını düşünmüyorum. Zaten sektörün bunu tartışacak olgunluk düzeyinde aktörleri de yok. Dolayısıyla bazen ne yazık ki Ankara daha önde gidebiliyor. Ama gelinen noktada bizim talebimiz çok net. Sektörün kendi kendini yöneteceği, otonom, karar mekanizmalarında tartışılacak şeyler olacaktır ama yönetmelikleri bizim resmi gazetelerde okumadığımız, müdahil olduğumuz bir süreç olması lazım. Ama tabi süreci üreten insanların yönetimde olması lazım. Örgütlenmeler de birkaç eksik dışında oluşmuş durumda. İthalatçılar ve dağıtımcılar örgütü yok ama kendi aralarında tartışıyorlar. Yeter ki örgütlenmelerde de üreten unsurlar yönetim kurullarına girebilsinler, söz sahibi olabilsinler. Bence bu olduğu zaman Ulusal Sinema Merkezine giden yol kendiliğinden oluşacak.

Bu durumda Ankara’nın şu an istediği Sinema Genel Müdürlüğü’nün biraz daha gelişmiş hali gibi. Öyle mi?

Sinema Genel Müdürlüğü yeni bir kurum. Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü olarak geçiyordu, üç yıl önce ayrıldılar. Ankara içinde rüştlerini ispat etmeye çalışıyorlar. Kendilerini kuvvetlendirecek bir yasa olarak görüyorlar. Gerçekten de öyle. Ancak var olan politik durum sanatçıları öyle savurdu ki siyah beyaz oluştu durum. Biz Bakan’a defalarca görüşme talebinde bulunduk, geri dönüş yok. Ben bir meslek birliğinin başkan yardımcısıyım, birçok film yaptım, sektörde önemli konumdayım ve Bakanla iki defa görüşebildim. Bir tanesi Emek sineması yıkıldıktan sonraki görüşme. İkincisi de Sivas filmi ödül aldıktan sonra Bakan’ın çocuk oyuncuya ödül verdiği gün. Antalya Film Festivali’ne Bakan geldi, ben Film Forum yöneticisiydim ama görmedim. Bakan, Film Forum’un ödül töreninden sonra bir yemek daveti verdi ama sadece yabancı konuklara açtı. Yabancı konuklar bana beraber oturalım, yasanın çıkması hakkında konuşalım dediler. Ama ben de ben davetli değilim dedim. Bu bence özetleyen bir şey. Hadi beni sevmiyorlar, “persona non grata”yım, hadi beni angaje buldular ki hep siyasi görüşümü ayırmaya çalışıyorum, en azından meslek birlikleri davet edilsin.

Bakan davet etmediği zaman, sektöre siz bana herhangi bir şey getiremezsiniz, gücünüz yok diyor. Bakan Antalya’da bir toplantıda yasayı Kasım ayında çıkarıyoruz, demiş. Hangi yasa? Ben yıllardır çalışıyorum, haberim yok. Sinema Genel Müdürlüğü’nün de bildiğini sanmıyorum. Siyasi görüşlerimiz farklı olmasına rağmen oradakilerle arkadaşız, dostuz, şeffaf bir şekilde konuşuyoruz. Bizim hakim olmadığımız başka dinamikler var.

Dolayısıyla en üstten karar veriliyor?

Hep öyle zaten ama yasa hazırlayacak konuma gelmişiz ama bilmiyoruz. AKP’nin en başından beri politikası ekonomi üzerinden gitmekti. Sinemaya bakış açıları da bu. Yabancı yapımlar gelsin, film çeksin. Bunlar da olsun ama yasalar olmadan yabancı yapımcı gelmez. Mesela Antalya Film Forum dışında çağrılan yabancı konuklar vardı. İthalatçı ve dağıtımçı Pinema çağırmış mesela konukları. Niye mesela kapalı kapılar ardında dönüyor? Gelenler de Hollywood’un B tipi oyuncularını, yapımcılarını. Burada açıklık olması lazım.

Sektör bölünse bile bütün bunları konuşmak kötü değil. Bana uygulanan “persona non grata” durumları da bununla alakalı. Ben açık bir şekilde konuşulması taraftarıyım olduğum yerlerde. Bu nedenle aldığım tüm kararları Meslek Birliğinde tartışmaya açmak istiyorum. Hatanın olmaması imkansız. Ama önümüzdeki yıllardaki sektör politikalarını belirlerken bunları konuşmamız lazım.

AKP hükümetinin politikalarından devam edelim. Kuruluş süresini sormak istiyorum. Siyasal olarak değerlendirdiğimizde neden böyle bir yasa kararı alındı?

Ben o süreçte çok işin içinde değildim. Önce Altyazı dergisinin yöneticisiydim, sonra da Mithat Alam Film Merkezi’nde yönetici olarak çalıştım. Birebir şahidi olmadım ama kişisel tanıklıklar ve bende kaldığı duygularla şunu diyebilirim. Sektörün bir talebi olmamış. Erkan Mumcu sinemanın içinden gelen biri, onun yönlendirmeleri oldu. Bunun yanında AKP ilk geldiği zamanlarda bir çok demokratikleşme vaadinde bulundu. Sinemada da kendine bir alan gördü. Ben bunu kötü niyetli görmüyorum. Türkiye büyüyor ve sinema da potansiyeli olan bir alan. Bunun için ne yapabiliriz diye yola çıkıldı. O dönemde sektörün birikimi bu kadar değildi. O dönemde de istenilen bir yasa çıkmamış, birkaç kişi sürece müdahil olmuş ve böyle bir yasa çıkmış. Bence iyi niyetli bir çaba ama birkaç kişinin inisiyatifiyle çıkmış. Türkiye tarihinde ilk defa sistematik olarak destek mekanizması çıktı ama yasa çıkarken sektör politikası oluşturmak için çıkmadığı ve yasa yapanlar sektörü iyi bilmediği için yasa çerçevesinde yüzlerce küçük yapımcı şirketler çıktı. Dolayısıyla evet, bir sürü iyi filmin çıkmasına yardımcı oldu ama sektöre dair bir gelişme olmadı. İyi niyetli bir yasa, şuradan anlıyoruz, yasa öyle yapılmış ki destek rüsumlardan toplanıyor ve aynı zamanda dağıtımına da sektör karar veriyor.

Uzaktan bakınca mantıklı bir yasa.

Rüya gibi. Diğer sanat dallarında hiç olmayan bir şey. Fakat şöyle bir şey oldu. Yasa çıktığında Meslek Birliği sayısı azdı. Ama sektör politikası olmadığı için, Sinema Genel Müdürlüğü ve Kültür Bakanlığı sektöre hakim olmadığı için, sektör içinde kendi küçük adacıklarını yaratmak isteyen insanlar olduğu için bir sürü Meslek Birliği çıkmış. Meslek Birliklerinin sayısı da artınca güç bölünmüş oldu. Bölünmüş bir kitleyi yönetmek daha kolaydır. Sınıflandırma kurulunda da böyle olmuş. Biz de SE-YAP’ta ilk yönetim kurulunda üç yapımcı birliğinin birleşmesi gerek dedik. Çıkarların ortaklaşması lazım. Ama birliklerin sektöre bakışları farklı. Bir meslek birliği Ankara’ya daha yakın, biri dizi sektörüne bakıyor. Bu bir yandan da Ankara’nın işine gelmiş. Ben Sinema Genel Müdürlüğü’nün de elinde olduğunu düşünmüyorum. Bir sürü karar üstten veriliyor, üstten verilen kararlar da anlık veriliyor. Biz yıllarca tek bir kelime için çalışıyoruz ama yukarıda tamamen ekonomik verilere göre bir anda karar verilebiliyor. Toplantılarda hemen anlaşılıyor. Bizde şöyle bir durum daha var. Büyük sinema yapımcıları sektör politikalarının çok farkında değiller, bu tartışmaların içinde yer almamışlar. Bu nedenle Ankara’yla karşı karşıya gelmiyorlar.

İhtiyaç duymuyorlar belki.

Bence ihtiyaç duyuyorlar. Çünkü onların filmleri de sınıflandırmaya giriyor, rüsum vergileri onların filmlerinden de alınıyor. İhtiyaç her zaman var. Hepsi dizi yapımcıları ve dizilerdeki sansür daha fazla. Ama karşı karşıya gelmek istemiyorlar. Ama çok büyük ekonomik riskleri var. Risk kelimesini çok fazla duymaya başladık. İş yapamama riskleri. Benim aldığım riskler daha küçük, ben en fazla devletten para alamam, başka yerlerden para alarak film yaparım ya da hiç film yapmam. Ama bazı insanların riskleri daha fazla. Ve kararlarını da etkilemeye başlıyor.

Destek miktarlarını nasıl değerlendirirsiniz? Zaman içinde yükselip düşüyor? 2015 yılı destekleri de rekor seviyeydi. Bu değişikliklerin sebebi nedir? Son iki senedir destekleme kurulu üyesisiniz, buradaki süreçleri de sormak istiyorum.

Destekler azalmadı, artmadı da. Şöyle bakmak lazım: Proje başına verilen destekler arttı. Sıkıntı şu, bu işin şeffaflaşması lazım. 2015 yılında ne zaman toplantı yapılacağını, ne zaman kurul olacağını bilmeliyiz. Bu basit bir şey ama bilmiyoruz. Antalya’da bir anda mail geliyor, ekim sonuna deadline veriliyor. Ankara’da ne gibi dinamikler var bilmiyorum. Ben Sinema Genel Müdürlüğü’nün de elinde olmadığını düşünüyorum. Ortak yapım takvimine ve Euroimage toplantılarına göre bir toplantı takvimi çıkarttık ama uyulmuyor. Meslek Birliklerinin Antalya’dan sonra bir toplantısı oldu. Oradaki gündem maddelerinden biri şuydu, benim destekleme kurulu üyeliğim mart ayında sona erecek. Ben oraya belli misyonlarla girdim. Şeffaflaştırmaya çalıştım. Başarılı oldum ya da olmadım. Ama artık bundan sonraki süreçte gelecek destekleme kurulunda kimler olacağını tartışmamız lazım. Belirli kırmızı çizgilerin konuşulması lazım. Benimki şu mesela: Önerilecek kurul üyelerinin niteliklerinin belirlenmesi lazım, Nitelik önerisi de yapacağım. Nasıl film akademisine girmek için kriterler varsa öyle kriterler olmalı. Şöyle kriterler olabilir, en az üç tane sinema filmi yapmış olmak, en az bir tane uluslararası başarı kazanmak gibi nitel şeyler. Ama bunu dediğim zaman nasıl olacak, kimi göndereceğiz diyorlar?

Çünkü onların üyelikleri bu standartlara uymuyor.

Bu kriterleri yazdığımız zaman şu an kurulda olan kişilerin dörtte üçü düşer. Ama bunu da sektörün acı bir şekilde kendisine söyleyebilmesi lazım, özeleştiriyi yapması lazım. Şöyle düşünülüyor, ben birini gönderiyorum, kendi projelerimi geçirebilirim. Sektörün de kendi içinde şeffaflaşması lazım. Varsın ben de o nitelikleri karşılamıyorsam girmeyeyim. Ama ancak böyle tartışabiliriz.

Destek üyesi olarak size sormak istiyorum. Sansür vakalarını çok duyuyoruz, destek alamayan başarılı yönetmenler var. Adil bir dağıtım yapılıyor mu? Destek ile bağımsızlık arasında nasıl bir ilişki vardır?

Destek ile bağımsızlık sorusu geniş, saatlerce konuşulacak bir konu. Ben çok bağlı şeyler olduğunu düşünmüyorum. Devletten destek alınca bağımsız olunmaz diskurrunun doğru olduğunu düşünmüyorum, yanlış bir tartışma bu. Devletten aldığımız destek aslında, sektörden toplanan ve sektör tarafından dağıtılan destek. Kültür Bakanı önüne açıp lütfederek dağıtmıyor. Sektör karar veriyor. Dolayısıyla oraya girmek istemeyebilir, Genel Müdürlük'le, meslek birliğiyle iş yapmak istemeyebilir insanlar, buna saygı duyuyorum. Ama böyle kurallar Almanya'da da geçerli. Medienboard fonu da destekleri bölgeye katkı yaparsan veririm diyor, ki bence bunda bir sorun yok.

Diğer soruyla bağlantılı olarak, şu ana kadar herhangi bir baskı oldu mu aldığımız kararlarda? Bakan tarafından onaylanmayan kararımız olmadı. Teamülen de böyle bir şey yaşanmadığını düşünüyorum. Bir karar oldu, o kararı da içeride konuştuk. Sivas filminin isminin Sivas konmaması istendi, yapımcıya Sivaslılar rencide olur diye ismi değişsin denmiş ama biz bastırdık ve karar geçti. Filmin içeriğine dair değil, ismine dair bir eleştiri oldu. Ama destekleme kurulundan ismini değiştirmeden desteği çıkardık. Kendi aramızda konuştuk, basına yansıtmadan çözdük. Ama politik bir şey değildi, seçim dönemi hassasiyeti. Sinema Genel Müdürlüğü de bunu çözdü ve Bakan da imzaladı.

Memlekette kraldan çok kralcı olan çok insan var. Başkaları yerine düşünüp hareket eden. Ben bu süreçte çok duyuyorum, Antalya'da da duydum. Festival komitesindeki bazı kişilerin de böyle davrandığını düşünüyorum. Fakat ben analitik düşünüyorum. Destek mekanizmasının da böyle olması gerektiğini düşünüyorum. Kuralların belirli olması lazım. Benim kırmızı çizgilerimden biri kurulda her projenin tartışılması gerektiği, puan vererek olmaz. Ben kurul üyelerine sen aslında orada olmaya layık değilsin diyorum, bu yüzden de sevmiyorlar, açık açık eleştiriyorum. Ama ardından da aynı kurul üyeleri önemli yönetmenlerin projelerini değerlendiriyor. Değerlendirme kriterleri de muğlak oluşturulmuş. Filmlerin uluslararası başarısı deniyor ama çekilmeyen filmin başarısını nasıl konuşacağız. Yönetmenin eski başarılarını, gişesini konuşursun. Bunlar "factual" şeyler. Ama çekilmeyen filmin nasıl olacağını konuşamazsın. 14 kişilik kurulda filmin dramaturjisi şöyle zayıf diyemezsin, ben senarist değilim ki. Ama iki tane senaryo doktoru rapor yazar, bunlara bakarım. Ben yapımcıyım, çok iyi finans planı yaparım, ekip kurmayı bilirim ve bu konularda ayrıntılı şekilde konuşabilirim. Ama konuşacak bir zemin yok.

2013 Nisan sonundaki toplantıdan sonra, aldığımız kararlardan dolayı, kendimi de katıyorum, utanç duyuyorum diye tweet attım ve tabii ki kurulda olay yarattı. Çünkü nesnel bir şekilde değerlendirdiğimizi düşünmüyorum. Bir sürü kişiye haksızlık ettiğimizi düşünüyorum. Özellikle kısa ve belgesel film projelerinin hakkıyla okunmadığını düşünüyorum. Ben de bu sürecin parçasıyım ve özeleştirimi yapmalıyım. Olumlu şeyler yaptık. Ama kurul üyesi olduğumuz anda istişare toplantısı adı altında sektör temsilcileriyle toplantılar yaptık. Ancak kimse gelmedi, birkaç kişi geldi. Ben kötü niyetli okuyorum bunu. O toplantılarda oyunun kuralları belli olsun dedik. Biz daha güçlü olalım Ankara'dan, dedik. Ama gördük ki Ankara'yla yakın durmayı seçen insanlar var. Bu da onların hayat felsefesi. İşine gelmiyor oyunun kurallarının olması. Çünkü bu süreç daha nesnel ilerlerse birtakım projeler geçemeyecek.

Yapım kategorisi ve ilk film desteği kategorisi diye iki farklı kategori var. İlk film desteğine başvuran yapım desteğine de başvuruyor. Dedim ki bunların hepsini bir arada toplayalım. İlk filmde amaç nedir? Yeni yetenekler keşfetmek. Hiçbir yerde de oran %50 olamaz. Genel oran %10'dur. Her sene sektöre 20 yeni yönetmen sokarsan olmaz. Bu kadar arz talep döngüsü yok. Ama bu işine gelmiyor, çünkü arkadaşları var. Yapım desteğinde destekler daha yüksek. Yapım desteğinde teaser yapmadan destek almak mümkün. Benim için bu kırmızı çizgi, bunun olmaması lazım. Yönetmenin kısa film başarısı yoksa, sektörde çalışma tecrübesi yoksa, kısa film başarıları yoksa destek almaması lazım, bu kadar basit, her yerde böyledir. Ama şöyle oluyor, sektörün içinde dolaşılıyor projeler ve geçiyor. Ben bundan nefret ediyorum. Bütün bu sansür tartışmalarından daha arkaik, daha Ortadoğulu buluyorum. Buna izin vermememiz lazım. Ankara'nın da şöyle işine geliyor. Toplantılarda da Ankara şu proje benim için önemli diyebiliyor. Sonuçta bu bir strateji, bunu söyleyebilirler. Ancak son tahlilde kurul üyelerinin sadece dörtte biri Bakanlık tarafından geliyor. Genel havası bu değil toplantıların. Bu önemli. Yüzüncü yıl toplantılarında önemli paralar dağıttık. Bu sene çok iyi projelere destek verildi. Ama benim istemediğim bir sürü projeye de destek verildi. Bir denge politikası.

Çanakkale projesine (Son Mektup adıyla vizyona giren film) 1 milyon 750 bin destek verildi. Bence verilmeyecek bir proje. Ama ona verildiği için Semih Kaplanoğlu'na da verildi. Hatta ben zorladım. Semih Kaplanoğlu'na verildi diye eleştirildi ama iyi filmler yapan bir sinemacı. O hak etmiyorsa Çanakkale filminin yapımcısı hiç hak etmiyor. Tamamen devlete yakın diye o parayı alıyor. Ama o alıyor diye biz de orada olduğumuz için Semih Kaplanoğlu'na verebilmeliyiz. Biz orada olmasak verilemez zaten.

Semih Kaplanoğlu da belli açılardan yakın biri sayılamaz mı?

Ben öyle düşünmüyorum. Ben sinemacı tarafıyla bakan bir kişiyim. Dünya görüşü yakın olabilir ama Kaplanoğlu Altın Ayı ödülü almış bir yönetmen. Filmlerin başarısı ortada. Kaplanoğlu hükümete yakın durabilir, Başbakanlık tarafından, TRT tarafından bizim alamadığımız destekleri alıyor olabilir.

Kendi yapımcılık becerisi olarak bakıyorum buna. Destekleme kurulu üyesi olarak ben şuna bakıyorum. Semih Kaplanoğlu gelmiş, projesi iyi, yaptığı işler ortada. Ben ona vermeyeceğim de kime vereceğim. Kutluğ Ataman'ı da sevmiyorum ama sinemacı olarak yaptıklarını önemli buluyorum. Son filmini de beğendim. Ben sinemacıların bunları ayıramadığını düşünüyorum. Bu doğru bir şey değil.

Ben gelecek sene yapımcı olarak başvurduğum diyelim. Yamaç şöyle bir adam diye destek verilmiyorsa ve bunda bir sıkıntı yoksa zaten çok büyük sorunlar var demektir. Beni yaptığım işlere, ürettiklerime o projeye göre değerlendirilmesi gerek. Kutluğ Ataman Altın Portakal'da ödül aldı, yandaş olduğu için ödül denildi. Beğenmeyebilirsin bu kararı ama jüri buna karar vermiş. AKP'ye yakın olduğu için değil. Beğenmiyorsan, Antalya'ya, o jüriye filmini göndermeyeceksin. Bu kadar basit. Onu göze alacaksın. Hem gönderip hem böyle oluyor diyemezsin. Kutluğ Ataman da yaptıklarıyla bunu kaşlıyor, bundan beslenen biri. Ben sinemasını seviyorum ama Kültür Bakanı'yla bizim adımıza yaptığı toplantıları mide bulandırıcı buluyorum. Bütün bu sürecin parçası değil, Meslek Birliğinde değil. Ama sinemacı olarak arkasında dururum. Keşke daha az konuşsa, daha çok film üretse.

Destegin yapısına göre geri ödemeli bir destek. Geri ödeme nasıl yapılıyor?

Orada da şöyle bir şey var, önce bunu açayım. Başvuruyorsun, sözleşme yapıyorsun, bütçenin en fazla % 50'sini alabiliyorsun. Yani Bakanlık aldığı desteğin iki katı kadar bir mali müşavir raporu göstermeni istiyor. 200 Bin TL destek aldıysan, 400 Bin TL'lik mali müşavir raporu göndereceksin. Eğer gelirin daha azsa zaten ödeme yapmıyorsun. Batmış sayılıyorsun. Bu geri ödeme süreci 4-5 yıl sürüyor, Hesap kapatmalar vs. Ondan sonra da 3 yıl daha cezalı olabilirsin. Mevcut yasaya göre tekrar başvurman için, cezalı sayılmaman için belirli festivallere katılman gerek. Ama şöyle bir yanlış anlaşılma var: Diyelim filmin kar etti. Karının yarısını, ya da kanıtladığın oranı ödemek zorundasın ama bunun ödül alıp almamanla alakası yok. Bunu anlatmaktan dilimde tüy bitti. İnsanlar festivale katılırsam geri ödeme yapmayacağım diyor. Ne olursa olsun kar ediyorsan kendi oranında geri ödeme yapmak zorundasın. Şu ana kadarki geri ödeme yapan film sayısı çok az. Ben hangi filmlerin desteği geri ödediği bilgisini istedim Bakanlıktan ama gelmedi. Ama Türkiye sinema muhasebesinde faturalandırılmamış, muhasebeye iletilmemiş bir sürü gider var. Avrupa'da film yapmayla Türkiye'de film yapmanın farklarından biri bu. Bir bakıyorsun, cebinden 3x çıkmış ama muhasebede x var. Hesap kapatırken karda görünüyorsun, bu nedenle de devamlı faturalarını artırmaya çalışıyorsun. Alavere dalavere yapılmaması için çabalıyoruz ama muhasebe sisteminden kaynaklı bir sürü sorun oluyor. Bunun çözümü de Bakanlık'ta. Geri ödeme yapan film sayısı çok az, zaten bu sistemde olması çok zor.

Sizin yazınıza göre filmlerin toplam gişe hasılatı verilen destek miktarından daha fazla. Ortalama desteğin 1,5 katı gişe geliri var. Ancak gişe geliri filmin geliri demek değil, dolayısıyla kar edilmemiş. Burada nasıl bir tablo çıkıyor?

Benim o veriyi çıkarmamın temel sebebi şu, devlet desteğiyle ilgili son yıllarda artan bir karşı görüş var. Devlet niye sinemaya destek veriyor?

Devlet destekleri boşa gidiyor, insanların izlemediği filmlere destek veriliyor deniyor. Bazen ana akım yapımcılardan, bazen de diğer sektör bileşenlerinden duyuyoruz. Bunu çürütmek için bu rakamı verdim. Sadece hasılatlara baktığımız zaman bile verilen destek hasılatlardan daha az. Bunu söyleyen insanlar yanlış bir argümanı savunuyorlar ya da yalan söylüyorlar, işlerine gelmiyor. Avrupa'da bir sürü ülke, sinema politikası üretirken Türkiye'de bu insanların filmlerine kimse gitmiyor, niye destekleniyor, ana akım filmler desteklensin diye zemini olmayan bir argüman var. Bu rakamlar bu argümanı boşa çıkartıyor. Bunun dışında da gelirler var. Kış Uykusu'nun Türkiye'ye sadece Altın Palmiye olarak yaptığı katkı ölçülemez bile. Ben de tam tersine bu desteklerin artmasını, belediyelerin, sponsorların, kalkınma ajansı gibi başka kurumların desteklemesini savunuyorum.

Hasılat geliri olarak baktığımızda doğru, ancak çoğu film zarar ediyor. Burada bir tıkanma var ama aşılması gereken bir tıkanma, sürdürülebilir değil. Bu tablo nasıl değişir?

Bu tıkanmanın olmaması için bağımsız film üreten kuvvetli yapımcıların olması lazım, ki bilgi birikimi daha akümüle olabilsin, daha fazla çok uluslu ortak yapım çıksın. Ama ben önde gelen bir yapımcı olarak artık film çekmek istemiyorum. SE-YAP içindekiler olarak film yapmak istemiyoruz. Biz başarısız yapımcılar değiliz, yaptığımız işler ortada. Ama ekonomik olarak bir katkısı yok. Sadece Bakanlık'tan gelecek desteklerle ilerleyemeyiz. Desteklerin artması lazım, en azından Avrupa standartlarına ulaşmamız lazım. Yapımcılar için proje geliştirme desteği lazım. Ben bütün proje geliştirmeleri kendi cebimden karşılıyorum. Türkiye'de sinema filmlerinin istenilen düzeye gelmemesinin temel sebeplerinden biri bu eksiklik.

Proje geliştirme nasıl bir süreç?

Filmin fikir aşamasından ön yapıma kadarki süre. Senaryo geliştirmeden başlayan, marketlere, yapım desteklerine gidilen bir-iki yıllık bir alan. Bu alan bir yapımcı açısından çok önemlidir. Bir yapımcı 2 yılda 10 tane proje geliştirir. Projelerini geliştirirsin ve en uygun noktada filmi çekersin. Bizde öyle olmuyor, Bakanlık'tan destek alıyoruz ve filmi yapmak zorunda kalıyoruz.

Özel sektör içinde sponsorluk yasaasının geliştirilmesi lazım. Nasıl özel kurumlar müzelere, galerilere yatırım yapıyorsa bunlara destek olması lazım. Sinemanın özel sektörün gözünde daha az riskli olması lazım. Ben Berlin Film Festivali'ne kabul edildiğimde kolay sponsor bulabilmeliyim. 9 tane film yaptım ve her seferinde ilk filmini çalışan biri gibiyim. Benim için biraz daha kolay olması lazım.

Bizim yeteneğe dair bir sıkıntımız yok. Ama belli isimler çıkacak, 3-4 yılda bir film yapacaklar. Bu insanlar 4 yılda bir film yaparak hayatta kalamazlar. Dolayısıyla Emin Alper İTÜ'de ders verecek, Kaan Müjdeci barını işletecek, başka yönetmen dizi, reklam çekecek vs. Ve bizim sektörden çekiliyor olmamız iyi bir şey değil. Başka bir akım çekiliyor olacak sektörden. Bu kadar ilişkisi olan insanlar çekiliyorsa sorun var demektir. Bizim istediğimiz şeyler çok basit. Regülasyonlar doğru çıksın, profesyonel ve şeffaf yönetilsin istiyoruz. Bu istekler çok görülmemeli.

Diğer desteklere dair nasıl bir bilginiz var? Festival destekleri vs. Bu süreç nasıl işliyor?

Karar veren Sinema Genel Müdürlüğü içinde bir komite, desteklerdeki gibi sektör temsilcileri yok. Genel Müdürlük de kurallarını kuramadığı için burası tam oturamadı. Biraz gri bir alan. Benim orada eleştirdiğim şu, şeffaflık yok. Observatory raporuna göre sinema üretim destekleri kadar etkinliklere de destek verilmiş. Avrupa'da etkinliğe verilen destek oranı %10, bizde ise %50. Biz de istiyoruz ki neye destek verildi açıklansın. Buradaki şeffaflıktan niye kaçılıyor? Çünkü siyasi ilişkiler var. Hem AKP'den, hem de CHP'den şuraya buraya verilsin diye baskı var. Genel Müdürlük de siyasetin içinde bir kurum. Biz istiyoruz ki tarife oluşturulsun. Berlin'e gittiğimizde oradaki görünürlük çok önemli, afiş astırmak, parti vermek, market gösterimi yapmak için para lazım. Avrupa'daki tüm sinema merkezleri yapımcıları burada destekliyor. Benim bu sene Berlin'de iki tane filmim vardı. Berlin'de iki filmi olan başka bir yapımcı yoktu. Ben Bakanlığa başvuru yaptım ama cevap gelmedi. İstedığımız paralar da çok büyük paralar değil.

Ben SE-YAP'ta bir tarife yaptım, bir film hangi festivale giderse ne kadar alır? Nelere harcanır? Oscar ödüllere giden film ne kadar destek alır? Çok şey istemiyoruz, basit bir istek. Aynı şeyin festivallerde de yapılması lazım. Altın Portakal'ı bir sene CHP, bir sene AKP yapıyor. Tarife olursa Türkiye'nin en önde gelen festivallerine aynı destek verilir. Bize hep işi siyasete sokuyorsunuz diye suçlama var ama tam tersi siyasetçiler işi siyasete sokuyor. Tam tersinden ben de suçlarım. Bu para hiçbir bürokratin parası değil, halkın parası. Dolayısıyla herkesin hesabını sorması gerek. Benim bütün gayretim de bu süreçte şeffaflaşmaya gitmek oldu. Bunu sağlayamadığımız sürece olmuyor. Ben Balıkesirliyim, Balıkesirli bir hemşerim geldi ve kıyak yapıyorum diyelim. Bu insancıl bir şey. Ama beni buradan kurtaracak bir tarife lazım. Ben hemşerime tarifeyi göstermeli ve ona göre vermeliyim. Bu herkesi kurtaracak bir şey.

5. BÖLÜM: FİMLERİN SEÇİLMESİ: AHMET GÜRATA

PROJELERİN SEÇİLME SÜRECİ NASIL İŞLİYOR?

Film projelerinin Destekleme Kurulu tarafından seçilme ya da seçilmeme süreci sinema desteklerinin kamuoyunda en çok tartışma yaratan bölümünü oluşturuyor. Özellikle ilk filmiyle gerek festivallerde, gerekse vizyonda başarı kazanmış yönetmenlerin sonraki filmlerinde destek alamaması sansür tartışmalarının önemli gündem maddelerinden biri.

2013 yılı desteklerinde Nuri Bilge Ceylan dönemin rekor desteğini almışken, Emin Alper, Hüseyin Karabey ve İnan Temelkuran gibi ilk filmiyle festivallerde başarı kazanmış yönetmenlerin destek almaması skandal olarak değerlendirildi.¹ Hüseyin Karabey reddedilme gerekçesini siyasi nedenlere bağladı.² Ancak kurulun herhangi bir açıklama yapmaması nedeniyle destek vermeme kararının sebeplerine dair hiçbir zaman resmi bir cevap gelmedi.

2014 yılı destekleme kararlarındaki AK Parti'ye yakınlığıyla bilinen Özhan Eren'in yüksek oranda destek alması da tüm bu tartışmaları daha da alevlendirdi.³ Aynı yıl açıklanan diğer kararda da Zeki Demirkubuz gibi başarısı kanıtlanmış yönetmenlere destek verilmemesi yönetmenlerin Gezi direnişindeki hükümet karşıtı tutumlarına yönelik bir ceza gibi basına yansdı.⁴

Görüşmecilerimizden çoğu desteklerle ilgili siyasi sansür iddialarının yanı sıra Destekleme Kurulu temsilcilerinin mesleki yeterliliklerini de sorgulamaya açtılar. Türkiye'de sinema alanında 10 meslek birliği var ve her meslek birliğinin gönderdiği bir temsilciden oluşan kurulun sorumluluğu büyük, ancak bu sorumluluğu layıkıyla taşıyıp taşıyamadıkları tartışmalı. Bu soruları yöneltmek üzere meslek birliklerine ulaşmaya çalıştığım da ise ya yeterli cevap alamadım ya da hiç görüşemedim. Sadece önceki röportajlarımda gördüğümüz Sinema Eseri Yapımcıları Meslek Birliği (SE-YAP) üyesi Yamaç Okur ve Serkan Çakarer dışında Film Yapımcıları Meslek Birliği (FİYAB) Başkan Yardımcısı ve birliğin destekleme kurulu temsilcisi Nazif Tunç ile görüştüm. Tunç, FİYAB olarak temsilci seçimleri konusunda şunları söyledi:

“ (...temsilcinin) Yapımcılıkla ilgili sektörde geçirdiği süreye, ürettiği işlere, sektörün sorunlarıyla ilişkisine bakıyoruz. Bir de tabii sektörün sorunlarıyla ilgilenebilecek, sorumluluk alabilecek durumda olup olmadığına bakıyoruz. Bütün kriterleri uygun olmasına rağmen üyenin zamanı olmayabilir ya da ilgilenmek istemeyebilir; her toplantıda 180'e yakın proje geliyor ve buna vaktini ayırması lazım. Aylar öncesinden başlamak lazım, iki ayağı bir pabuçta verilecek karara bırakmamak lazım. Hakkını vererek projeleri değerlendirmesi lazım, bu da vakit ister.

Tunç seçilmeyen projelerde kurulun önüne gelen proje dosyalarının önemine de vurgu yapıyor: “Orada her Meslek Birliğinden temsilciler ve Bakanlık temsilcileri var. Kendi beğenilerine, düşünce sistemlerine, sanatsal algılarına göre birtakım eserleri öne çıkarıyorlar. Orada her inançtan, her duygudan, her beğeniden insanlar olabilir. Aslında demokratik bir seçim. Ortak beğenilen eserler listelerde öne çıkıyor ve değerlendiriliyor. İlk yönetmenlerin eserleri daha farklı, ne yapacağını görelim duygusu içinde değerlendiriliyor. Ciddi anlamda proje dosyasını hazırlamış her proje destekleniyor. Çoğu proje karnından konuşuyor, ne anlatacağını bilemiyor, yönetmenler de açıkçası şaşkınlık içinde oluyor, bu projeler erteleniyor. Projeler belli bir olgunluğa gelinceye kadar erteleniyor. Ama desteklerin olgun bir vaziyette olduğunu düşünüyorum.”

Yazı dizimizin bu bölümünde akademisyen kimliğiyle tanıdığımız ve Belgesel Sinemacılar Birliği adına Destekleme Kurulunda yer alan Ahmet Gürata'yla proje seçimlerini konuştuk. Gürata Bakanlığın dolaylı yoldan uygulamaya çalıştığı sansür ya da kayırmaların dışında Meslek Birliği temsilcilerinin bu konudaki sorumluluğuna vurgu yapıyor. Röportajımızda da göreceğiniz üzere projeleri değerlendiren kurulda çoğunluk sinema endüstrisinin temsilcilerinde. Ancak endüstrinin yapısal sorunları burada da kendini gösteriyor ve seçilen/seçilemeyen filmlerde meşruiyet sorunu oluşuyor.

AHMET GÜRATA

Kültür Bakanlığı sinema desteklerinin doğuş sürecini sormak istiyorum. Sizce neden 2004 yılında böyle bir ihtiyaç doğru? Hem sinema dünyası ve sektör açısından bakalım, hem de AKP'nin politikaları açısından nerede duruyordu?

Açıkçası sektörün çok içinde olan biri değilim, bu nedenle akademik bir gözle değerlendirmeye çalışacağım. Yararlı bir sistem olduğunu, katkısı olduğunu düşünüyorum. Değineceğimiz birtakım sorunları var ama genel anlamıyla olumlu. Hatta dağıtım, gösterim gibi alanlara da yayılması gereken bir sistem. Dünyada da buna benzer modeller var. Kendi kendine piyasa halledebilir gibi bir görüşte değilim. Destek mekanizmasının sağlam temellere oturan, iktidardan koruyacak bir yapıyla sürmesi gerektiğini düşünüyorum. İktidarın politikaları açısından konumunu daha kapsamlı olarak ele almak gerekir. Ama pek çok ülkede kültür politikalarının parçası olarak uygulanan bir sistem.

Şu an destekler onuncu yılında. Bu on yılı Türkiye sineması açısından nasıl değerlendirirsiniz? Neler kattı, neler eksik kaldı?

Daha da geriye giderek bakalım. 80'li 90'lı yılların başında ciddi bir krizin içindeydi Türkiye'de sinema. Pek çok etken var canlanmasında ama bu desteklerin önemli katkısı olduğunu düşünüyorum. Sadece son on yıl değil, öncesinden de gelen bir süreç var diye düşünüyorum. 2004 sonrasına baktığımızda da somut ölçmek için daha ayrıntılı bakmak lazım ama benim gözlemlediğim kadarıyla sinema adına uluslararası alanda ses getiren, eleştirel beğeni toplayan pek çok filmin destek aldığını görüyoruz. Elbette her destek alan film de başarılı değil. Dediğim gibi sadece yapım odaklı bir destek stratejisi de çok yeterli değil. Birtakım etkinlik destekleri var ama oralarda sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Daha akıllıca bir strateji belirlenmesi gerekiyor. Biraz açalım, Türk film haftaları gibi etkinlikler düzenleniyor. Ama bunun yerine uluslararası festivallerin içinde bölümler yapmak, uluslararası dağıtımçılarla, yapımçılarla iş yapmak gibi aktiviteler yapılabilir. Tek başına yapım desteği anlamlı olmuyor. Ama ben son tahlilde baktığım zaman katkısının olduğunu düşünüyorum.

Şu anki fonlama sisteminin yapısı hakkında ne düşünüyorsunuz. Artıları ve eksileri nelerdir?

Bu doğru bir model. Sektörün temsilcileriyle oluşturulmuş bir model. Ama burada da birkaç sıkıntı var. En başta, Türkiye'de sinema sektörünün kurumsallaşmamış olmasından kaynaklanan sorunlar var. Dernekler, sendikalar, meslek birlikleri geç kurulabildi. Sektör kendi içindeki temsiliyetini ve yapılarını tam oluşturabilmiş değil. Siyasi iktidar da bununla uğraştı. Meslek birliklerini bir araya getirmeye çalıştı. Ancak, bu sektörün kendi kendine çözmesi gereken bir mesele.

Kurula baktığımız zaman, sektörün farklı temsilcileri arasında dengeli bir dağılım olduğunu söyleyemeyiz. İlk bakışta, yapımçı örgütler ağırlıkta. Kısa filmciler, canlandırma sinemacılar, set emekçileri gibi pek çok kesim bu kurulda temsil edilmiyor. Buna karşılık televizyon sektöründen de temsilciler var. Bu nedenle, öncelikle yer alacak meslek örgütlerinin ve temsiliyet kapasitelerinin yeniden gözden geçirilmesinde yarar var. İkinci olarak, mevcut yasa taslağında yer aldığı üzere, uzun metraj, kısa film, belgesel için ayrı gruplar kurulmalı. Bir iş bölümüne gidilmesi gerekiyor.

Bu anlamda, sektörle işbirliği içindeki bu yapının özünde doğru olduğunu ama sektörün temsil konusunun gözden geçirilmesi, temsiliyeti tartışmalı örgütlerin yerine yenilerinin dahil edilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Temsiliyeti tartışmalı derken neyi kast ettiniz?

Bazı kesimler hiç temsil edilmiyor mesela, kısa filmciler gibi. Bazı Meslek Birliklerinin de üyelerinin yeterince aktif olmadığını görüyoruz. Farklı kesimleri de içine alacak dengeli bir dağılım olması gerekir. Bunların tartışılması gerek ama tepede değil, Meslek Birlikleri kendi aralarında tartışmalı.

Bir diğer sıkıntı da Meslek Birlikleri daha önceden tek bir aday gönderirdi kurula ve o da otomatikman atanırdı. Bizim seçtiğimiz dönemde Kültür Bakanlığı birliklerden üç aday istedi ve birini kendi atadı. Meslek Birlikleri açısından çok büyük, sıkıntı yaratacak bir taviz ama aceleyle kabul edip onayladılar.

Peki, nasıl iyileştirmeler yapılabilir?

İğneyi önce kendimize batırmalıyız. Sektörün bu konuda ciddi kaygıları olmalı ve bunu tartışmalı ve gündeme getirmeli. Mevcut birikimleri korumak adına bunları pek tartışmıyorlar, konu edinmiyorlar. Ama yapılabilecek en doğru şeyin, Meslek Birliklerinin kendilerini sorgulayarak çözümler üretmesi olduğunu düşünüyorum. Bazı tartışmalar, anlaşmazlıklar olacaktır ama bunu yine Meslek Örgütleri kendileri çözecek.

Ekonomik açıdan değerlendirdiğimizde bu destekler devletin diğer sektörlerde yaptığı gibi bir hibe mi, yoksa sanata yapılan bir katkı mı? Siz nasıl görüyorsunuz, devlet nasıl görüyor?

Burada belli ilkeler gözetilmek zorunda. Filmlerin ekonomik getirisi tartışılan konuların başında yer alıyor. Ağırlıklı olarak gişe beklentisi olmayan, tırnak içinde bağımsız filmlerin destek aldığı yönünde bir algı oluştu. Burada bir denge gözetilmek zorunda. Ancak, bunun daha geniş çaplı bir görsel-işitsel kültür politikası çerçevesinde oluşturulması gerekiyor. Belki öncelikle bunu sorgulamamız gerekiyor. Devletin ya da meslek örgütlerinin, kamuoyunun oluşturacağı bir kültür politikasının oluşturulması gerek.

Ülke tanıtımı, ekonomi gibi çok kapsamlı bir politika. O yüzden biraz dikkate alınması ve tartışılması gerekiyor. Ciddi sıkıntılardan biri de bu. “Bu film bizi kötü gösterir mi? Zarar verir mi” algısı var. Yaşadığımız en büyük sıkıntılardan birisi bu. Geçmiş deneyimlerden biliyoruz ki, esas olarak yarınlar kalacak ve klasik olarak anılacak yapıtlar, kendi ülkelerine ve dünyaya eleştirel olarak bakan filmler. Bu türden filmleri izleyen seyirciler de, bu filmlerdeki temsilden hareketle, “bu ülke ne kadar kötüymüş” diye bir kanıya varmaz sanırım. Örneğin, Michael Haneke pek çok ülkede film yapıyor, Fransa, Almanya, Avusturya... Pek çok kez bu ülkeleri ve tarihlerini de sıkı bir şekilde eleştiriyor. Ancak, söz konusu ülkeler kendi ülkelerinin tanıtım politikalarının bir parçası olarak Haneke filmleri gösterimlerini düzenliyor. Son tahlilde bu onların hanesine başarı olarak yazılıyor. Bunları da bir yandan tartışmamız gerekiyor.

Devlet desteği ile sanatçı bağımsızlığı arasında nasıl bir ilişki var? Rusya’da da son dönemde Leviathan filmi üzerinden yaşandı? Bizde bu kadar sert yaşanmadı tabi. Ama genel olarak bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

Devlet desteğini sinemacıyı kısıtlayacak, devlete tabi kılacak bir şey olarak görmek lazım. Öncelikle şunun altını çizelim: Sinemaya destek olarak aktarılan para, bilet fiyatlarından alınan vergilerden elde edilen bir gelir. Bir diğer deyişle, sinemadan elde edilen gelirin yeniden sinemaya aktarılması anlamına geliyor. Bu da neden yapılıyor? Regülasyonun olmadığı, serbest piyasa sisteminin hakim olduğu yapı, yapımcıları yalnızca popüler ve ticari filmler yapmaya yöneltir. Bu da uzun ve kısa vadede sinemanın kendini yaratıcı yönden yenileyememesine neden olur. Dolayısıyla, destekler bu yönde dengeli bir dağılım sağlıyor ilk başta. Bunu ulufe gibi görmemek lazım, sinemacıların bir hakkı. Burada devlet daha çok aracı konumda. Burada bir sıkıntı görmüyorum. Verilen şey karşılıksız da değil, koşulları var, mekanizmaları var. Ayrıca, genellikle cüzi bir miktar. Yapım masraflarının yarısından bile azını karşılayabilecek, “seeding money” olarak anılan, projeyi başlangıçta geliştirmenizi sağlayacak bir ön güvence. Böyle olması da iyi. Temel sorun, devletin tutumundan çok, sinema sektörünün kendi içinde yarattığı bu kaynağın yeniden dağıtımında etkin ve tutarlı olmayı beceremeyişinde. Yerine göre tavır alma konusundaki ürkekliğinde.

Duyduğumuz sansür ve destek vermeme tartışmaları hakkında düşünüyorsunuz? Kendini kanıtlamış yönetmenler destek alamıyor.

Kurul üyelerinin dağılımına baktığımızda, siyasi açıdan belirleyici olduğunu savlayabileceğimiz Bakanlık tarafından atanan üyelerin sayısı oldukça sınırlı. Bu üyelerden, biri akademisyen, biri TRT’den, biri de sektörden.

Toplantılara başkanlık eden Sinema Genel Müdürüyle birlikte dört üyeden söz ediyoruz. Öte yandan, sektör farklı kesimleriyle bu kurulda çoğunluğu oluşturuyor. Durum böyleyken, bu tartışmalı ve pekala sansür olarak algılanabilecek kararlar buradan nasıl çıkıyor? Siyasi iktidarların elbette belli kaygıları olabilir ve bu yönde kararlar alınması için çaba harcayabilirler. Ama esas sorun buna karşılık sektörün ilkeli ve tutarlı bir tavır izleyemiyor oluşu. Yani bir kez daha iğneyi kendimize batırmamız gerekiyor. Demek ki, ülkedeki politik, ekonomik ve etik yozlaşma sektörü de ciddi anlamda etkiliyor.

Bir de kararlara proje bazında daha dikkatli bakmakta yarar var. Örneğin, daha önceki işleriyle başarısını ispat etmiş bir yönetmenin, sunduğu proje bu kez yeterince iyi hazırlanmamış olabilir. Bu durumda uygulanacak doğru strateji nedir? “Bu kişi çok deneyimli, yazılı proje yetersiz olsa bile çekerken kurtarır” da diyebilirsiniz, “proje üzerinden bakalım” da diyebilirsiniz. Bu nedenle her kararı da sansür gibi okumamak lazım.

Bunu, politik ve mesleki kaygılarla yapılan engellemeleri ya da ‘kayırmaları’ inkar etmek anlamında söylemiyorum. Ama burada bir sorun varsa, bu hükümet tarafından oluşturulan baskıdan çok, sektörün tutarlı bir strateji izleyemeyişinden kaynaklanıyor. Sektör temsilcileri, üzerinde genel hatlarıyla uzlaştıkları bir kültür politikası çerçevesine sahip olsalar bu tarz sıkıntılar yaşanmazdı.

Bu konuyu birazdan tekrar açalım. Son zamanlarda Bakanlık nezdinde söylemler var aile filmlerine destek verme, 18+ filmlere destek vermeme gibi. Son yıllardaki siyasal gelişmeleri dikkate alarak bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Destekleme kurulu olarak size yansımaları neler?

‘Aile filmi’ olarak nitelenen filmlerinin desteklenmesi, kimi açıklamalarda dile getirildi ve tartışıldı. Ancak, bu konu kurulda ele alınmadı ve bu anlamda genel kabul görmüş bir görüş değil. 18 yaş kuralıyla ilgili sorun ise, bu kararların sağlam ilkelere dayanmadan keyfi olarak verilmesinden kaynaklanıyor. Ama bunlar resmi kabul gören, kurula yansıyan kararlar değil. Bunlar, bazı sektör temsilcilerinin ya da resmi yetkililerin arzu ettiği bir durum olabilir. Tepeden, iktidardan gelen bir baskıdan çok – bunun da olmadığını söylemiyorum – toplumdaki muhafazakarlaşmanın sektöre olan etkisini masaya yatırıp tartışmak daha uygun olabilir.

Değerlendirme ve karar alma sürecini biraz daha açabilir misiniz?

Değerlendirme süreci dosyaların dijital sisteme yüklenmesiyle başlıyor. Kurul üyeleri bu sisteme girerek dosyaları tek tek değerlendiriyor. Ardından bunları puanlıyor. Bu puanların aritmetik ortalaması alınıyor. Böylece kurul toplantısı öncesinde önümüze bir tablo çıkıyor. Daha sonra toplantıda projeler yeniden değerlendiriliyor ve herkes puanlamayla ilgili gerekçelerini açıklıyor. Proje sayısının yüksekliği zaman zaman sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını engellese de esas olarak böyle bir süreç işliyor. Sonrası müzakere ve oylamaya kalmış. Tabi ki farklı sonuçlar çıkabiliyor. Puanlamada yüksek aldığı halde oylamaya geldiğinde elenen filmler olabiliyor, ya da tam tersi, aşağıda olmasına rağmen yükselen filmler olabiliyor.

Burada ne gibi tartışmalar yaşanıyor?

Elbette farklı kesimlerin farklı talepleri ve hassasiyetleri olabiliyor. Meslek içi dayanışma, kimi politik kaygılar ön plana çıkabiliyor. Bunların da doğal olduğunu düşünüyorum. Önemli olan sağlıklı bir tartışma ortamının sürdürülebilmesi. Bunda kimi zaman zorluklar yaşadığımızı itiraf etmeliyim. Ancak, son tahlilde kararlar oy çoğunluğuyla alınıyor. Bu nedenle, hedefe yalnızca Bakanlığı ya da temsilcilerini oturtmak doğru değil. Sektör temsilcilerinin sorumluluğunu da unutmamak gerekir. Öte yandan, meslek birliklerinin bu kararlar alındıktan sonra proje işleyişini takip etmesi ve bir envanter çıkarması gerekir. Ancak bu konuda sektörün zaafı var.

Kısa filmciler ve belgeselciler açısından değerlendirelim. Burada çok sorun olduğu söyleniyor. Ne gibi sorunlar var?

Bu projeleri değerlendirecek zamandan yoksunuz. Çok sayıda proje geliyor. Bir toplantıda, farklı kategorilerde binin üzerinde proje başvurusu değerlendiriliyor. Kağıt olarak hesapladığımızda bile bir insanın üç haftada kolay okuyabileceği bir miktar değil. En büyük sıkıntı burada tabii. Bu durumda ne kadar özen gösterirseniz gösterin, sağlıklı bir değerlendirme yapamazsınız. Bunun çözümü farklı kategorilerdeki projelerin, uzmanlığı olan farklı kurullarca değerlendirilmesi. Proje sayısının çok oluşu, kararların zaman zaman yeterince tartışılmadan alınmasına da neden oluyor.

Dünyadaki destekleme sistemlerinden uygun bulduğunuz modeller neler Türkiye için?

Bilet gelirleri üzerinden alınan gelirin yeniden dağıtılmasının doğru olduğunu düşünüyorum. Ancak, bu desteğin sadece yapıyla sınırlı kalmayıp gösterim, dağıtım alanlarına da yayılması gerekir. Niyet ve başlangıç olarak doğru kurulmuş ama daha da geliştirilmesi gereken bir yapı.

¹<http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25445915/>

²<http://www.milliyet.com.tr/seyirci-destegiyle-tamamlanacak-magazin-1719960/>

³http://www.radikal.com.tr/hayat/ak_parti_sarkisinin_yazarina_bakanlikten_rekor_destek-1191706

⁴http://www.zaman.com.tr/kultur_zeki-demirkubuz-erden-kiral-ve-ismail-gunese-destek-yok_2202750.html

6. BÖLÜM: PERSPEKTİFLER

Bakanlık sinema desteklerine dair genel görüş desteklerin Türkiye sineması için olumlu olduğu ve bunun da sayısal artıştan görüleceği yönünde. Görüşmecilerimin birçoğu desteklerin nicel olarak sinemamızdaki artışın en önemli etkeni olduğunu belirtti. Ancak son zamanlarda nicel artışla nitelik arasındaki ilişkiye dair sorunlar çokça gündeme getirilir oldu. Görüşmecilerimiz bu alandaki sorunlara dair yorumlarını ve çözüm önerilerini de belirtti. Destekleri toptan reddeden ya da tamamen farklı destekleme biçimleri olması gerektiğini belirten görüşmecilerimiz de var. Aşağıda göreceğiniz üzere birçok kişi destekleri olumlu bulsa da farklı fikirler de mevcut.

Yönetmen Tayfun Pirselimoglu kapitalizm içerisinde bu destekler olmadan sinema sanatının yapılamayacağını vurguluyor. “Bu destekler çok önemli. Şu an yeni Türkiye sinemasının çoğu bu filmler sayesinde yapılıyor. Devlet destek vermesin zevzekliklerini saçma buluyorum. Bunu, ultra kapitalist devletin her şeyden elini çekmesi düşüncesi içine yedirmeye çalışıyorlar. Bir zamanlar devlet köfte satar mı tartışması vardı. Ucuz ve kaliteli olursa satar tabii. Sinema da pahalı bir sanat. Sinemanın gerçekten sanat olduğunu yapanlar için sözüm. Sinemayı ticari olarak yapanlar zaten yapıyorlar. Sinemayı sanat olarak görüp bu üretimi yapanlar için önemli bir destek.”

Akademisyen Melis Behlil ulusal sinemanın oluşması için desteklerin olmazsa olmaz olduğunu belirtiyor:

“Ulusal sinema ayrıca tartışılır bir şey ama bir ülkenin sineması olacaksa, filmlerin uluslararası görünürlüğü ülkenin kültür politikasının bir parçası olarak görülüyorsa böyle bir destek zorunlu. Çünkü bu filmler popüler filmlerle örtüşmüyor, bu dünyanın her yerinde böyle, İran’da da böyle. Müthiş İran sineması dediğimiz filmler İran’da da seyredilmiyor, orada da popüler filmler seyrediliyor.”

Film Yapımcıları Meslek Birliği (FİYAB) Başkan Yardımcısı ve son destekleme kurulu temsilcisi Nazif Tunç nicel artışla nitelik arasındaki ilişkiyi şu şekilde kuruyor: “ ... (destekler) Bir kere Türk sinemasının tekrar seyirciyle çok eser üretmek konusunda bir araya gelmesini sağladı. Bir işi iyi yapmak çok yapmakla mümkündür. Çok çeşitli ve çok sayıda eser üretilmesine fırsat verilmiş oldu. Sadece gişe filmlerin seyirciyle buluşmasına değil, sanatsal, özgün, duruşu farklı, arthouse işlerin de üretilmesine olanak sağladı. 90’lı yıllarda 6-7 filmin üretildiği Türk sinemasından 200 filme yakın üretim sayısına ulaşılmasında desteklerin de katkısı olduğunu düşünüyorum. Her düşünceden, duygudan, türden yapımlar az ya da çok seyirciyle de olsa seyirciyle buluştu. Uluslararası festivallerde ödül alan, Türk sinemasının dünyada konuşulmasına neden olan zembereğin destekleme kuruluyla boşaldığını, gerçekleştiğini düşünüyorum.”

Sinema yazarı ve yönetmen Çağrı Kınıkoğlu da sinemanın ontolojik olarak kişisel bir pratik olmanın ötesinde olduğunu vurguluyor. Sinemanın üretim biçimi itibarıyla kolektif bir karakter taşıdığını vurgulayan Kınıkoğlu destekler hakkındaki görüşlerini,“(Sinemanın) Hem genel anlamda sanatların bir dalı olarak, hem de

kendi özgül üretim ilişkileri bağlamında, bir kamusal / toplumsal pratik olduğunu ilk sıraya yazmak gerek. Sinemanın, tüm sanat pratikleri gibi, kamusal bir desteğe ihtiyaç duymasının temelleri bence bu zeminde tarif edilmeli öncelikle.” diyerek belirtiyor. Kınikoğlu bu noktada desteklerin siyasi amacına dair Türkiye ve İran gibi ülkelerdeki politik gerilimlerin etkisiyle “Kısmen sola alan kapamak, solun kazanımlarıyla baş etmek, kısmen tarihsel gelişim süreci ile ilişkili olarak toplumsal muhalefetin basıncı, kısmen de uluslararası arenada kendini güçlüce temsil edebilmek için, destek mekanizmalarına gereksinim duymuşlardır.” görüşünde olduğunu belirtiyor. Kınikoğlu kapitalizm ile muhalif sanatçılar arasındaki ilişkinin karmaşık bir mesele olduğunu da vurguluyor. “Mesele kesinlikle basit bir mesele değil. Oldukça karmaşık bir mesele hatta... Öyle ki, sermayenin azgınca saldırısına rağmen kamusal destek sıfırlanmıyor, beklenmedik eserlerin arkasında beklenmedik kamu destekleri olduğu ortaya çıkabiliyor vb.”

Ancak bu konuda Bakanlık desteklerine dair çekincelerini koyanlar da var.

Sinema yazarı Kerem Sanatel desteklerin Bakanlığın ideolojisi dışında filmlere yönelmeyeceği görüşünde. “Son 10 yılda Kültür Bakanlığı fonu almış hangi filmi ‘cesur, yenilikçi, sözünü sakınmaz’ gibi tanımlarla niteledik mesela? Fonun bizde bir tür sansür paravanı olarak çalıştığını düşünüyorum. Kuruldaki üyelerin fona başvuran sayfalar dolusu senaryoyu okuduklarını sanmıyorum. Dolayısıyla bu sistemin bizde sinemayı destekleme fonu olarak değil, kişileri ve ideolojileri destekleme fonu olarak çalıştığı kanaatindeyim. AKP iktidarı paranın gücünü bu anlamda iyi kullanıyor, keza Kültür Bakanlığı logosu taşıyacak filmlerin kendi ideolojilerini temsil ettiğini düşündükleri için de hiçbir zaman, en basit örneğiyle LGBTİ haklarıyla ilgili bir filme destek vermeyeceklerdir. DVD’lerin en başında bir yazı çıkar ya, bu DVD’deki söyleşiler stüdyonun fikirlerini, politik görüşlerini v.s. yansıtmaz, diye, işte Kültür Bakanlığı da böyle bir uyarı koyma gereği duyabileceği hiçbir filme destek vermeyecektir. Devlet desteği alan bir filmin süregelen ‘biz ve onlar’ iktidarında bağımsız olabileceğini kesinlikle düşünmüyorum.”

Sinema yazarı Serkan Çellik desteklerin otosansüre yol açtığını belirtiyor ve yönetmenlerin maddi olarak Bakanlık desteklerine güvenmesinin yol açtığı sorunlara değiniyor. “Kültür Bakanlığı sinema desteği film sayısını artırmış olabilir ancak iki büyük problemle geldi. Birincisi sansür/otosansür. Destek alabilmek için yaratıcılar kendilerini kalıba sokmaya başladı. İkincisi ise nasıl olsa para buldum diye apar topar film çekilmesi. Festivallerin hali harap. Color correction bilmeyen yönetmenler var.”

Sinema tarihçisi Burçak Evren ise film yapımına dair destekleri devlet ve sanatçı bağımsızlığı arasındaki ilişki bakımından sorunlu bulunduğunu belirtiyor.

“Sektör olabilmenin sancılarını çeken sinemamıza destek verilmesi elbette ki olumlu bir girişim olarak tanımlanabilir. Ama önemli olan bu desteğin nereden geldiğidir. Devletin - ya da daha açık bir deyişle- siyasal iktidarların sinemaya desteğini her zaman kuşkuyla karşılamak gerekir.

Çünkü devlet desteği ile sinema, daha doğrusu sanat yapılmaz. Bu tür desteklerin kendilerine özgü bir bedeli vardır. Bu bedel kimi zaman yaratıdan ödün vermek, çoğu zaman ise sınırlı bir kontrol mekanizmasının işleyişini şart koşar. Yani devletin parasıyla sanat olmaz. Ya da devletin vereceği destekle sinema yapılmaz. Devletin desteği akçe bazında değil de, rüsumların indirilmesi, alt yapının geliştirilmesi, ya da dağıtım ve işletme alanlarında sağlanan kolaylıklar bazında olmalıdır. Örneğin bir filme verilen minimum destek mi önemlidir, yoksa yalnızca ulusal filmlerin gösterime gireceği bir sinema salonunun varlığı mı önemlidir. İlkinde bu destekten tek bir film yararlanır, ikincisinde ise onlarca film. Bir de bizim sinemacılar devletin desteğini var olan bütçelerine bir katkı olarak değil de, tümü olarak algılıyor. Ve çoğu da devletin verdiği küçük bir para ile film çevirme uğraşına giriyor. Devletin sinemaya akçe desteğini, sanatın özgürlüğü açısından son derece sakıncalı buluyorum.”

Burçak Evren şu anki sinema sektörünün dinamiklerine bakarak farklı bir destekleme modeli öneriyor: “Devlet desteği ille de olacaksa, ki öyle görünüyor, o zaman bunun verilmiş şekli ve nedeni yeniden gözden geçirilmelidir. Örneğin filme yapım aşamasında değil de, yapım sonrası verilmelidir. Tıpkı spor alanında olduğu gibi bir film ulusal, uluslararası, A, B, C festivallerinde kazandığı ödül oranında destek almalıdır. A tipinde bir festivalle C tipinde ödül alan filmlerin kıstasları belirlenmeli, destek de bu başarıya göre verilmelidir. Yani filme yapım öncesinde destek değil de, yapım sonrası başarısının değerlendirme ve ödüllendirme şeklinde olmalıdır. O zaman kendisine güvenen film yapacak, devletten iane değil de, hak ettiği başarı ödülünü alacaktır.” Evren, filmlerin finansal açıdan devlet desteğine değil, halk desteğine ihtiyaç duyduğunu belirtiyor ve devlet ile sanatçı arasındaki gerilimli ilişkiye dikkat çekiyor. “Önemli olan devletin desteği ile değil de halkın desteği ile film yapmaktır. Bu tür film yapmak riski göze almak, projesine güvenmek anlamını da içerir. Bu tür film yapmak sanatçılık onuru ve özgürlüğüyle de ilişkilidir. Türk sinemasındaki başarıya bakıldığında bırakın devletin desteğini bir yana hep devletin kösteği ile karşılaşmışlar, ya kesilip biçilmişler ya da yasaklanmışlardır.”

Sinema yazarı Engin Ertan da film sayısındaki artışın niteliğe de aynı oranda yansıdığı tartışmalı olduğunu belirtip proje seçim ve değerlendirme süreçlerinde ön eleme sürecinin olması gerektiğini ve destek sonrasını prosedürel olarak takip edebilecek bağımsız bir denetçi uygulaması yapılabileceğini belirtiyor. “Başvurular, projelere desteğin nasıl dağıtılacağıyla ilgili kararları alacak kurulun önüne gitmeden evvel bir ön elemeyen geçebilir. Bazı dönemlerde başvuru sayısı çok yüksek oluyor ve bu durumlarda kuruldaki kişilerin tüm projeleri yeterince incelemesi ve verimli bir ortamda tartışması iş gücü olarak mümkün değil.

Destek alan projelerin yapım sürecini Kültür Bakanlığı’ndan bir temsilcinin denetlemesi, özellikle ülkemiz koşullarda yaratıcı sürece bir müdahale ile sonuçlanabilir ama yine de böyle bir uygulama çeşitli sorunları ortadan kaldıracaktır. Örneğin projeyi takip eden böyle bir denetçi, yazdığı raporlarla projenin neden belirtilen sürede tamamlanamadığını veya vizyona giremediğini Kültür Bakanlığı’na açıklayabilir, bazı durumlarda desteğin geri alınması gibi cezai yaptırımların uygulanmasında yönetmeni ve yapımcıyı koruyabilir. Benzer şekilde ilk filmini çekecek yönetmen ve yapımcıların, yapım süreciyle ilgili önerilere de ihtiyacı olabilir.

Bunlara ek olarak, belki de en önemlisi, destek verilen projelerde aranan kriterlerin daha net olması gerekir. Bu konudaki en önemli unsur, projenin hayata geçirilme olasılığının ne kadar yüksek olduğu kanımca. Elbette projenin tamamlanması için Kültür Bakanlığı'ndan gelecek bu desteğe ne kadar ihtiyacı olduğu da...”

Sinema endüstrisi üzerine Radikal gazetesinde birçok habere imza atan Şenay Aydemir, desteklerin bağımsız sinemacılar için önemli bir kaynak olduğunu belirtip fonlama sistemindeki sorunlara vurgu yapıyor:

“Problem asıl burada başlıyor. Kültür Bakanlığı'nın sinema desteklerinde ciddi yapısal sorunlar söz konusu. Örneğin, bu sistem yapımcıya değil, yönetmene göre programlanmış. Şöyle ki, bir yapımcı ancak üç yıl aralıkla başvurabiliyor (eğer ulusal bir festivalde büyük ödül almamış ya da A sınıfı olarak tabir edilen uluslararası festivallerin ana yarışmasında yer almamışsa). Bu durumda bir yönetmen her yıl başka bir şirket kurarak yapım desteği için başvurabilirken, yapımcılar üç yılda bir film çekmek zorunda kalıyor. Bu durumun çeşitli sonuçları var. İlk olarak; ortalıkta yalnızca Bakanlık desteği almak için tabela olarak kurulmuş ve sonra işlevini yitirmiş onlarca yapım şirketi var. İkinci olarak, belirli yapımcılarla birlikte çalışmak isteyen yönetmenlerin üç yılda bir film çekebilmesi gibi bir sorun ortada duruyor. Yani sadece üç yılda bir, bir yönetmenin filmini çeken yapımcılar söz konusu. Bu bakımdan 'adil' olmak koşuluyla yapımcıların her yıl bu desteğe başvurmasının yolu açılmalı diye düşünüyorum. Öte yandan kağıt üstünde destekleme kararlarını veren kurulun çoğunluğu sinemacılar tarafından oluşuyor. Ancak, bu 'sektör temsilcileri'nin büyük kısmı, atıl durumda olan, eser üretmeyen, vakti zamanında sinemayla uğraşmış insanların oluşturduğu kurumların temsilcileri. Dolayısıyla bir proje sunup oradan üç beş kuruş nasiplenmek için Bakanlıkla arayış tutmayı düşünen insanların, kuruldaki Bakanlık bürokratlarına ne kadar karşı çıkacakları, onların telkinleri karşısında iyi projeleri savunacakları bir soru işaretidir.”

Aydemir bunun yanında Bakanlık desteklerinin en acil çözmesi gereken sorunu olarak ilk film destekleri olduğunu belirtiyor. İlk filmlerde yaşanan kalite düşüşüne vurgu yapan Aydemir, danışman yapımcı atanarak bu sorunun çözülebileceğini belirtiyor.

“Bakanlık yerinde bir kararla ilk filmler için ayrı bir bölüm açtı ve onları kendi aralarında değerlendirip, destek olmaya karar verdi. Kağıt üstünde bu çok doğru bir uygulama. Ancak, ikinci soruda dikkat çektiğim nedenden ötürü, çok kötü, hatta vahim sonuçlar ortaya çıkıyor. Türkiye sinemasında özellikle ilk filmlerin kalitesi açısından ciddi bir düşüş söz konusu. İkinci soruya verilen cevapta andığım, yapımcıların üç yıl boyunca yeni bir projeye başvuramamaları durumu genç yönetmenler için ciddi sıkıntı yaratıyor. İlk projesini çekmek isteyen bir yönetmen yapımcı bulmak istese bile, büyük bir kısmı ya destek için başvurmak üzere oluyor ya da üç yıllık süreyi doldurmamış bulunuyor. Bu durumda genç yönetmenler de daha çok ham haldeki projelerini geliştiremedikleri gibi, filmlerin aynı zamanda yapımcısı da olmak zorunda kalıyorlar. Örneğin son olarak bu yıl (2014) Altın Kozda izlediğimiz ilk filmlerin büyük bir kısmı Bakanlık desteği almıştı ama çok kötü çekilmişlerdi. Eminim deneyimli yapımcıların koordinatörlüğünde bu filmlerin bu kadar kötü olmasının önüne geçilebilirdi. Bu aynı zamanda bir kaynak israfına tekabül de ediyor. Kişisel önerim, Bakanlığın ilk film desteği alan yönetmenlere 'danışman yapımcı' atmasıdır. Yani ilk film desteği alan yönetmenler, her yıl belirlenecek 10-15 deneyimli yapımcıdan birisini seçip onunla çalışmaya teşvik edilmeli. Bu durum, güzel hikayelerin kötü senaryolarla heba edilmesinin önüne geçebilir belki.”

Aydemir ayrıca destek ile bağımsızlık arasındaki sorunlara örnekler üzerinden değiniyor.

“Devlet sadece filme ekonomik katkı sunar ve gerisine karışmazsa bir sorun yok. Bunun dünyada örnekleri çok. Ama ne yazık ki bizde dönemsel hassasiyetler bu tür bağımsızlığı zedeleyici sonuçlar doğurabiliyor. Öte yandan ezelden beri siyaset alanının sanat alanını denetlemesi gibi bir refleksin hiç kuşku yok ki, bu destek bahanesiyle de sürdürüldüğünü söyleyebiliriz. Bütün bunların ötesinde Bakanlık yetkililerinin geçen yıl sıkça dillendirdiği 'aileyi, milli ve manevi değerleri, tarihi kişilikleri' anlatan filmlere destek verileceği yönündeki beyanları bir tür otosansür davetiyesi. Böyle bir durumda destek almak isteyen yapımcı/yönetmenin filmlerindeki 'gayri ahlaki' sahneleri ne yapacağı sorusu ortaya çıkıyor. Mesela zorunlu bir sevişme sahnesi içeren bir film destek alabilecek midir? Ya da Türkiye tarihinin önemli bir karakterine yönelik eleştirel bir senaryo nasıl karşılanacaktır? Aynı şekilde, iktidara yakın sinemacıların bu tür filmlerle desteği suiistimal etmeleri, kötü filmler için hak etmedikleri paralar almaları da söz konusu olacaktır. Örneğin son destekleme kurulu kararında, şimdiye kadar verilen en yüksek rakam olan 1 milyon 750 bin liranın iktidarın seçim şarkısını yapmış bir isme gitmiş olmasını nasıl açıklayacağız? Mesela Ermeni soykırımını ya da Gezi direnişi hakkında sinematografik olarak sorun yaşamayan bir yapım destek alabilir mi?”

Sinema yazarı Deniz Yavuz da desteklerin dağıtılmasının sorunlu olduğunu belirtiyor. “Günümüzde destek başvurusu yapanların sayılarının çoğaldığı göze çarpıyor. Kişisel düşüncem bugün geleceği olmayan bir çok projenin Destekleme Kuruluna sunulduğu ve gene bu projelerden çoğunun destek aldığı... Yapımcıların ve yönetmenlerin destekleme modeli içerisinde bir sicilinin olması gerektiğini, desteklerin yüksek bedeller olarak belirlenmesini ve ilk başvurular ile sicil sahibi sinemacıların alacağı destek miktarlarının belirli standartlara oturtulması gerekebilir. Verilen desteklerin, destek verilen proje ile bir düşünülmemesi, bir projeye herhangi bir tutarda aktarılan maddi destek o projenin ortaya çıkmasını çeşitli şartlar altında engellememelidir. Bir proje aldığı desteğin şartları yerine getiremediyse bu yönetmen ve yapımcının siciline işlemeli ve bir sonraki başvurusunda dikkate alınmalıdır.”

Altyazı Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Fırat Yücel 90’lı yıllardan bu yana filmlerini çeken yönetmenlere bir katkı olarak desteklerin önemli olduğunu ancak halen yönetmenlerin birçoğunun sorunlar yaşadığını belirtti: “Destekler katkı sağladı, yapılan filmlere baktığımızda bir hareketlilik canlılık yarattı. Ama bu önceden film yapanlar, filmleri uluslararası alanda gösterilenler için ekstra bir katkı oldu. Bundan önce de aynı türde, aynı yapıım koşullarında filmler yapılabiliyordu. Derviş Zaim, Nuri Bilge Ceylan gibi yönetmenler filmlerini çekiyorlardı ve çekmeye devam ettiler. Bakanlığın katkısı belli oranlarda yönetmenlerin işini kolaylaştırmak oldu. Ancak halen film çeken yönetmenlerin birçok sorunu var. Belli bir canlılık yarattı ancak beklenen ölçüde değil.”

Melis Behlil sinema desteklerinin farklı alanlara da yayılması gerektiğini ve Türkiye’ye örnek olarak benzer bir sinema geleneğine sahip olan Güney Kore’nin alınabileceğini belirtiyor. “İdeal olanda devlet sinemanın var olması için katkıda bulunur. Uluslararası arenada ülkenin temsilini yapan filmler için destek verilir, içeriğine de karışmaz. Bize daha yakın bir sistemin Güney Kore’deki sistemin olduğunu düşünüyorum. Devlet desteği hem bağımsız filmlere veriliyor, bir yandan da seyircilerin sinemaya dönmesi için kota sistemini uyguluyor. Ama daha benzer kısmı, onların da 60’larda melodram ağırlıklı popüler sineması vardı, bunu canlandırdılar, sıfırdan bir geleneği yaratmadılar. Avrupa’nın küçük ülkelerinde bu sıkıntı var. Eğer televizyonda dublaj geleneği de yoksa insanlar kendi dillerinde film izlemeye alışkın değiller. Türkiye ve Güney Kore gibi ülkelerde geçmişten gelen bir alışkanlık var. Televizyonların eski filmleri tekrar tekrar göstermeleri de bu alışkanlığı sürdürmekte önemli. KOFIC diye enstitüleri de var. Hem haftalık newsletter yayınlıyorlar, box office raporları, yeni projeler, hangi filmler hangi festivallere kabul edildi, Kore’deki festivaller vs. içerik yayınlıyorlar. Son beş on yıldır gittiğim en büyük konferansta yayınevleri bölümünde KOFIC’in masası da oluyor ve bültenlerini, almanaklarını, kitaplarını ücretsiz veriyorlar. Ayrıca yönetmenler üzerine kitaplar hazırlayıp ücretsiz yayınlıyorlar. Bu sayede uluslararası basında filmler üzerine yazı yazılmasını, akademik çalışmalarda Kore sineması üzerine çalışma yapılmasını desteklemiş oluyorsun.”

7. BÖLÜM: TÜRKİYE SİNEMA KANUNU TASLAĞI

TÜRKİYE SİNEMASI KANUNU TASLAĞI NELER GETİRİYOR?

Yazı dizimizin sonunda ise geleceğe dair bir vizyon çizmek gerekiyor. Uzun yıllardır sinema dünyasının gündeminde “Yeni Sinema Kanunu” ya da resmi adıyla “Türkiye Sinema Kanunu” var. Taslak olarak bekleyen kanuna dair çıkan ilk resmi açıklamalardan biri 2013 yılında dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Ömer Çelik tarafından yapıldı. Sinema meslek birlikleri temsilcileriyle görüşmesi sonrasında basın toplantısında Çelik, “Kültür ve Turizm Bakanlığı gelinen noktada da daha ileriye gitmek ve bu başarıyı daha da yükseltmek için yeni bir yasa çalışması hazırlığı içerisinde. Bu hemen hemen sektörle tam mutabakat halinde oluşturuluyor. Türkiye Sinema Kanunu taslağıyla yabancı film yapımcılarını ülkemize çekecek, ortak yapımların önünü açacak yeni düzenlemeler getirilmesi hedefleniyor.”¹ açıklamasını yaptı.

Bakan Çelik’in açıklamasına göre yeni yasa tasarısı sadece film yapım desteklerini değil, birçok alanı kapsıyor. Çelik açıklamasında yerli film gösteren salonlara özel bir destek getireceklerini belirtiyor. Desteklerin belirlenmesini sağlayan Destekleme Kurulu yerine de yeni bir model getireceklerini belirtiyor. “Şimdiye kadar işlerlik kazandırılmamış olan Danışma Kurulu’nun yerine sinema alanına ilişkin temel ihtiyaç ve çözümleri tespit edecek, sanatsal hedefler ve söktürün ekonomik gelişimine ilişkin yol haritasının belirlenmesi amacıyla ‘Sinema Strateji Kurulu’ oluşturulması hedefleniyor. Destekleme Kurulu’nun iş yükünü azaltmak için alanlarına göre ihtisaslaşmış ‘Destekleme Kurulları’ oluşturulmasını düşünüyoruz. Türkiye’de çekilecek yada ülke tanıtımına katkı sağlayacak yabancı film projelerini desteklemek amacıyla bakanlık bünyesinde Yabancı Film Yapımlarını Destekleme Kurulu oluşturulması düşünülüyor.” Sinemanın stratejik bir sektör olduğunu vurgulayan Çelik, yasa taslağı için sektör temsilcileriyle görüşüklerini belirterek hazırladıklarını da vurguluyor.

Bir sonraki resmi açıklama ise 2014 yılında Antalya Altın Portakal Film Festivali sırasında verilen bir yemekte yapıldı. “...Şimdi yeni bir yasa hazırlıyoruz, sinema sektörünü hem uluslararası hem de ulusal alanda desteklemek için yeni mekanizmalar oluşturacağız.” açıklaması yine Çelik’ten geldi.² Bir ay sonra ise ayrıntılı açıklama geldi.³ Bu açıklamada ise daha çok ortak yapımlara ve AVM dışında olup yerli film gösteren sinema salonlarına verilecek destek öne çıktı.

Sektör birlikleriyle yapılan görüşmelerin ve yasa tasarısı hazırlama sürecindeki şeffaflık sorunlarından Yamaç Okur’la olan röportajımızda ayrıntılı biçimde konuşmuştuk. Yasa tasarısı sürecinin bir diğer önemli sorunu ise tasarının siyasi gündemle devamlı dirsek teması içinde olması, bu nedenle kamuoyunda farklı algılar yaratması.

Sinema kanununa dair not düşülmesi gereken bir diğer önemli nokta da kanunların uygulanma sürecinde yönetmeliklerin önemi olmalı. Halihazırdaki sinema kanunu da birçok alanda sinemacılara fırsat sunarken yönetmelik eksiklikleri nedeniyle işlevsiz duruma, hatta bazı noktalarda ket vuran bir noktaya gelebiliyor. Kanun ile birlikte yönetmeliklerin de dikkatli bir şekilde hazırlanması gerektiğini vurgulamamız gerekir.

TÜRKİYE SINEMASI KANUNU TASLAĞI

Sinema Genel Müdürlüğü'nün 27.04.2014 tarihinde hazırladığı yasa tasarısı taslağı ile Meslek Birliklerinin oluşturduğu Güç Birliği'nin⁴ 08.08.2014 tarihinde tasarı üzerine yaptığı değişikliklere bakalım.

Taslağın Amaç başlıklı birinci maddesinde “Bu kanunun amacı; sinema sanatının ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamda ulusal ve uluslararası düzeydeki yerini kalıcı biçimde alması, sunduğu olanaklar vasıtasıyla etkin bir kültürel iletişim ortamının oluşturulması, sinema sektörünün eğitim, yatırım, girişim, yapım, dağıtım, gösterim ve tanıtım alanlarında desteklenmesi, güçlendirilmesi, belgelendirilmesi, denetlenmesi ile sinema filmlerinin değerlendirilmesi, sınıflandırılması ve görsel-işitsel kültür mirasının gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktır.” deniyor.

Güç Birliğinin önerisinde ise madde başlığı Amaç ve Hedefler olarak değiştirilip aşağıdaki maddeler “Bu kanunun hedefleri” denilerek ek olarak sıralanıyor.

- Türkiye'nin Avrupa'da üretilen sinema filmi ve izleyici sayısı bakımından ilk beş ülke içinde yer alması,
- Türk filmlerinin ticari tüm mecralarda en yüksek pazar payına sahip olması,
- Türk filmlerinin başta Berlin, Cannes ve Venedik Film Festivalleri olmak üzere önemli festival ve marketlerde süreklilik gösteren bir şekilde yer alması,
- Uluslararası ortak yapımların sayısının artırılması,
- Ülke çapında sinema salonlarının ve film gösterimlerinin yaygınlaştırılması,
- Sinema sektörünün gelişmesi, kurumsallaşması ve kayıt altına alınmasını sağlamaktır.

Güç Birliği ayrıca, maddenin başında “Bu kanunun amacı” ibaresinden sonra “bireyin ve toplumun sinema sanatı ürünlerinden verimli bir biçimde yararlanabilmesi” denilerek izleyiciye yönelik bir ekleme yapılıyor. Ayrıca maddedeki “denetlenmesi” kelimesi “sinema salonlarının denetlenmesini sağlamak” olarak değiştirilmesi öneriliyor. Aynı şekilde Kapsam başlıklı ikinci maddede de aynı değişiklik yapılıyor. Sinema Genel Müdürlüğü ayrıca üçüncü maddede, değerlendirme ve sınıflandırmada “kamu düzeninin korunması” ve “Anayasada öngörülen diğer ilkeler” ibarelerini kullanarak sansüre yol açacak düzenlemeler hazırlıyor. Güç Birliği bu ibarelerin kaldırılmasını öneriyor.

Beşinci madde ise şu an bulunmayan “Sinema Strateji Kurulu”na dair bilgileri içeriyor. Kültür ve Turizm Bakanı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Dış İşleri Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu, Sinema Genel Müdürlüğü ve ilgili alan meslek birliği temsilcilerinden oluşacak kurulun amacı “Sinema alanına ilişkin temel ihtiyaç ve çözümlerin tespiti, sanatsal hedefler ve sektörün ekonomik gelişimine ilişkin hedef ve stratejilerin ülkemizin dünya üzerindeki konumuna paralel bir şekilde belirlenmesi amacıyla Sinema Strateji Kurulu oluşturulur.” denmektedir. Türkiye’de sinema sanatının hedeflerinin belirlenmesi, kaynakların hedefe yönelik kullanımıyla daha efektif bir model yaratılması ve yeni destekleme modelleri için fırsatlar yaratılması açısından Strateji Kuruluna çok iş düşüyor.

Taslağın Sinema Destekleme Kurulları başlıklı altıncı maddesi ile “Proje geliştirme, yapım, çekim sonrası, dağıtım ve tanıtım, özel nitelikli destekler ile ortak yapım destek başvurularında bulunan projelerden desteklenecek olanları belirlemek üzere, Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde ihtisas alanlarına göre sayısı beşi geçmemek üzere Sinema Destekleme Kurulları oluşturulur,” denilmektedir. Destek sağlanacak filmlerin ve destek miktarlarının belirlendiği bu yeni kurulların eski yasadaki farkı, tek bir kurul yerine farklı uzmanlık alanlarına göre kurullar oluşturulmasıdır. Bu sayede özellikle belgesel ve kısa film projelerinin yeterince sağlıklı değerlendirilememesinin önüne geçilebilir. Maddedeki bir diğer önemli bölüm de projeler için Sinema Genel Müdürlüğü tarafından yürütülecek olan ön inceleme sürecinin eklenmesidir. Bu sayede de temel şartları dahi yerine getirmemiş projeler direkt kurul önüne çıkıp zaman kaybettirmek yerine, öncesinden elenecektir. Diğer farklılık da kurul üyelerine memur maaş katsayısı üzerinden ödenecek ücretlerdir. Altıncı maddesinin devamı olan “Yabancı Film Yapımlarını Destekleme Kurulu” adlı 6/A maddesi ile de ilk kez Türkiye’de çekilecek yabancı filmlerin desteklenmesine dair bir yasa maddesi hazırlanmış oluyor.

Destekleme başlıklı 8 numaralı madde ise destekleme şartlarına açıklık getirmektedir. Yeni yasaya göre projeler geri ödemesiz olarak yararlandırılacaktır. Maddelerde Proje Geliştirme Desteği, Yapım Desteği, Çekim Sonrası desteği maddelerinde Güç Birliği özel olarak desteğin “yapımcı şirketlere” verileceğini belirtmiştir. İlk defa verilecek dağıtım ve tanıtım desteğinde ise sürdürülebilirlik ve yurt dışında tanınma açısından önemlidir. Sekizinci maddenin devamında Ortak Yapım Desteği de yer almaktadır. Devamındaki maddelerde ise kültürel ve sanatsal etkinliklere, sinema sanatçılarının sosyal haklarına, arşiv ve belgelemeye, Eurimages desteğine dair bölümler yer almaktadır.

DİPNOT:

¹<http://www.iha.com.tr/haber-sinema-arsivi-ve-muzesi-geliyor-273042/>

²http://www.radikal.com.tr/kultur/sinema_yasasi_degisiyor-1219615

³http://www.radikal.com.tr/kultur/masrafi_bizden_brad_pitt_sizden-1236671

⁴Güç Birliği Meslek Birliklerinin ortaklaşa hareket etmesi için kurulmuş bir oluşum.